

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT BİLİM DALI

**KÜRESEL FİNANS MERKEZLERİNİN
PERFORMANSINI ETKİLEYEN MAKROEKONOMİK
FAKTÖRLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ:
İSTANBUL'UN FİNANS MERKEZİ OLMA
POTANSİYELİ**

Gülşah ŞEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Tahsin KARABULUT

KONYA-2017

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT BİLİM DALI

**KÜRESEL FİNANS MERKEZLERİNİN
PERFORMANSINI ETKİLEYEN MAKROEKONOMİK
FAKTÖRLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ:
İSTANBUL'UN FİNANS MERKEZİ OLMA
POTANSİYELİ**

Gülşah ŞEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Tahsin KARABULUT

KONYA-2017

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gülşah ŞEN
	Numarası	148109011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat/İktisat
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Tahsin KARABULUT
	Tezin Adı	Küresel Finans Merkezlerinin Performansını Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi: İstanbul'un Finans Merkezi Olma Potansiyeli

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Küresel Finans Merkezlerinin Performansını Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi: İstanbul'un Finans Merkezi Olma Potansiyeli başlıklı bu çalışma 08/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Abdulkadir BULUŞ	
2	Doç. Dr.	Mehmet MUCUK	
3	Doç. Dr.	Tahsin KARABULUT	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gülşah ŞEN		
	Numarası	148109011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat/İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Küresel Finans Merkezlerinin Performansını Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi: İstanbul'un Finans Merkezi Olma Potansiyeli			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Gülşah ŞEN

ÖZET

“Küresel Finans Merkezlerinin Performansını Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi: İstanbul’un Finans Merkezi Olma Potansiyeli”

Gülşah ŞEN

Küresel finansal faaliyetlerdeki gelişmelerin doğal bir sonucu olarak sürekli ve hızlı bir büyüme performansına sahip olan finans merkezleri, fon arz edenlerle fon talep edenlerin bir araya geldiği, bu birlikteliğe aracılık eden kurum ve kuruluşların yoğun olarak bulunduğu ve buna bağlı olarak finansal istihdamın yoğunlaştığı merkezler olarak tanımlanabilir. Finans merkezleri hem bulunduğu şehre hem de ülkeye önemli düzeyde ekonomik katkılar sağlamaktadır. Bu nedenle birçok ülkenin küresel finansal rekabette üstünlük elde etme ve finans merkezi olma yolunda önemli adımlar attığı görülmektedir. Türkiye’de 2001 finansal krizinden sonra finansal piyasalarla ilgili yapılan düzenlemeler doğrultusunda özellikle yabancı sermaye girişinin hızlandırılması ve küresel finans merkezine sahip olunması amacıyla küresel finans merkezi potansiyeline sahip İstanbul için 2009 yılında bir eylem planı belirlenmiştir. Bu planın en önemli amacı İstanbul’un uzun vadede dünyanın önde gelen uluslararası finans merkezleri içerisinde yer almasını sağlamaktır.

Bu tezin amacı, İstanbul’un uluslararası finans merkezi olma potansiyelinin değerlendirilmesi ile birlikte özellikle uluslararası finans merkezlerinin performansını etkileyen makroekonomik göstergelerin analiz edilmesidir. Bu kapsamda içerisinde Londra ve New York gibi dünyanın önde gelen finans merkezlerinin de bulunduğu 32 finans merkezinin makro finansal büyüklükleri kullanılarak uygulanan panel veri analizi yöntemiyle ampirik bir çalışma uygulanmış ve uluslararası finans merkezlerinin performansı ile ülkenin makroekonomik göstergeleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Finans Merkezi, Makroekonomik Göstergeler, Performans, İstanbul, Panel Veri Analizi

ABSTRACT

“Comparative Analysis Of Macroeconomic Factors Affecting The Performance Of Global Finance Centers: Potential Of Istanbul As A Finance Center”

Gülşah ŞEN

Financial centers, having a continuous and rapid growth performance as a natural result of the developments in global financial activities, can be defined as centers where financial institutions and intermediaries that gather funds with fund holders together and concentrate financial employment accordingly. Financial centers provide both the city and the country with significant economic contributions. For this reason, it appears that many countries have made significant strides in achieving global financial leverage and becoming a financial center. In 2009, an action plan was set for Istanbul that has a global financial center potential in order to accelerate foreign capital inflows and become a global financial center, in line with the regulations on financial markets after the 2001 financial crisis in Turkey. The most important objective of this plan is to ensure that Istanbul is at the forefront of the world's leading international financial centers in the long run.

The aim of this thesis is to analyze the potential of Istanbul as an international financial center and to analyze macroeconomic indicators that affect the performance of international financial centers in particular. In this context, an empirical study was carried out by panel data analysis method using the macro financial sizes of 32 financial centers, including major financial centers in the world such as London and New York, and later the relationship between the performance of international financial centers and the macroeconomic indicators of the country was analyzed.

Key words: International Finance Center, Macroeconomic Indicators, Performance, Istanbul, Panel Data Analysis

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Tez çalışmasının bütün aşamalarında bilgi ve deneyimleriyle bana yardımcı olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Tahsin Karabulut'a yardımlarından dolayı en içten duygularıyla minnettarım. Ayrıca çalışmanın ortaya çıkma sürecinde her daim bütün içtenliği ile bana yardımcı olan Doç. Dr. Selim Kayhan hocama ve lisansüstü eğitim sürecinde emeği geçen Doç. Dr. Ahmet Şahbaz hocama sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Son olarak beni bugünlere getiren kıymetli anne ve babama ve bu süreçte desteğini hiç esirgemeyen sevgili kardeşime teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Finans Merkezi Kavramı.....	3
1.2. Finans Merkezi Türleri.....	5
1.2.1. Uluslararası Finans Merkezi	5
1.2.2. Ulusal Finans Merkezi	6
1.2.3. Bölgesel Finans Merkezi	6
1.2.4. Off-Shore Finans Merkezi	7
1.2.5. İhtisaslaşmış Finans Merkezi.....	7
1.3. Finans Merkezlerinin Doğuşu ve Gelişimi	8
1.4. Finans Merkezlerinin Finansal Fonksiyonları.....	9
1.5. Finans Merkezlerinin Oluşum Kriterleri	11
1.5.1. Ayırt Edici Temel Faktörler.....	13
1.5.1.1. Politik İstikrar	13
1.5.1.2. Coğrafi Konum ve Yakınlık	15
1.5.1.3. Yasal Ortam.....	15
1.5.1.4. Birincil Düzenlemeler ve Düzenleyici Kurumlar	16

1.5.1.5. Merkez Bankasının Bağımsızlığı	17
1.5.1.6. Mali Ortam	18
1.5.2. Rekabet İçin Göreceli Faktörler.....	20
1.5.2.1. Nitelikli İş Gücü	20
1.5.2.2. Ürüne Göre Düzenleme ve Vergilendirme	21
1.5.2.3. Altyapı	22
1.5.2.4. Gelir Yaratma Potansiyeli	22
1.5.2.5. Profesyonel Hizmetlere Erişim.....	23
1.5.2.6. İş Yapma Maliyeti	23
1.5.2.7. İşletme Lehine Tutum.....	24
1.5.3. Fark Yaratan Faktörler.....	24
1.5.3.1. İmaj ve Yaşam Kalitesi	24
1.6. Finans Merkezi Olmanın Ülke Ekonomilerine Etkileri	26
1.6.1. Finans Merkezinin Olumlu Etkileri	26
1.6.1.1. Finans Merkezinin Makro Ekonomik Açısından Etkileri	27
1.6.1.2. Finans Merkezinin Derinlik Açısından Etkileri	27
1.6.1.3. Finans Merkezinin Rekabet ve Verimlilik Açısından Etkileri ...	28
1.6.1.4. Finans Merkezinin Hızlı Kurulma Açısından Etkileri.....	28
1.6.2. Finans Merkezinin Olumsuz Etkileri.....	28
1.6.2.1. Finans Merkezinin Mali Sorunların Bulaşıcılığı Açısından Etkileri	29
1.6.2.2. Finans Merkezinin Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Gibi İlegal Faaliyetlere Karşı Üs Haline Gelebilen Riski Açısından Etkileri	29
1.6.2.3. Finans Merkezinin Unvanın Kayganlığı Açısından Etkileri	31

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL FİNANS MERKEZİ İNDEKSLERİ VE KÜRESEL FİNANS MERKEZLERİNİN GRUPLANDIRILMASI

2.1. Küresel Finans Merkezi İndeksleri Kavramsal Çerçeve	33
2.1.1. Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)	34
2.1.2. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi (IFCD).....	36
2.1.3. Küresel Güç Şehir İndeksi (GPCI)	38
2.1.4. Küresel Şehirler İndeksi (GCI)	40
2.1.5. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC).....	41
2.2. Küresel Finans İndeks Değerlerine göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması	43
2.2.1. Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması	43
2.2.2. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi (IFCD)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması	49
2.2.3. Küresel Güç Şehir İndeksi (GPCI)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması	51
2.2.4. Küresel Şehirler İndeksi (GCI)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması	54
2.2.5. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMA POTANSİYELİ

3.1. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi	59
3.1.1. Nitelikli İşgücü	62
3.1.2. Gelir Yaratma Potansiyeli.....	62
3.1.3. Politik ve Ekonomik İstikrar	66

3.1.4. Düzenleyici Çerçeve	69
3.1.5. İmaj ve Yaşam Tarzı.....	70
3.1.6. İş Yapma Kolaylığı.....	71
3.1.7. İş Yapma Maliyeti	72
3.1.8. Alt Yapı Kalitesi	73
3.1.9. Yasal ve Mali Ortam.....	74
3.1.10. Profesyonel Hizmetlere Erişilebilirlik	77
3.2. İstanbul Finans Merkezi Projesi.....	77
3.2.1. İFM Projesinin Başarısının Temel Belirleyicileri.....	78
3.2.1.1. Hukuk Altyapısının Güçlendirilmesi.....	78
3.2.1.2. Finansal Ürün ve Hizmet Çeşitliliğinin Artırılması	79
3.2.1.3. Basit ve Etkin Bir Vergilendirme Sisteminin Oluşturulması	80
3.2.1.4. Düzenleyici ve Denetleyici Çerçevenin Geliştirilmesi.....	81
3.2.1.5. Fiziksel Altyapının İyileştirilmesi	82
3.2.1.6. Teknolojik Altyapının Güçlendirilmesi.....	83
3.2.1.7. İFM Organizasyon Yapısının Kurulması	83
3.2.1.8. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi.....	88
3.2.1.9. İFM Tanıtımının Yapılması ve İmajının Oluşturulması.....	89
3.2.1.10. Strateji ve Eylem Planının Takip Edilmesi	89
3.3. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi	90
3.4. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezleri İçerisindeki Yeri.....	92

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**KÜRESEL FİNANS MERKEZLERİNİN PERFORMANSINI ETKİLEYEN
MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN AMPİRİK ANALİZİ**

4.1. Makroekonomik Değişkenlerin Finansal Sistem Üzerindeki Etkileri	96
4.2. Model ve Veriler	99
4.3. Ampirik Bulgular	101
SONUÇ	110
KAYNAKÇA	113
ÖZGEÇMİŞ	119

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. GFCI 21 Rekabet Edebilirliğin Alt İndeksleri - İlk On.....	43
Tablo 2.2. GFCI 21 Sıralama ve Puan (2017 Mart).....	44
Tablo 2.3. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeks Faktörlerine Göre UFM'leri	49
Tablo 2.4. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi İlk 10.....	50
Tablo 2.5. Küresel Güç Şehir İndeksi (2016).....	53
Tablo 2.6. Küresel Şehirler İndeksi (2016).....	55
Tablo 2.7. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (2016).....	56
Tablo 3.1. Türkiye'nin İş Yapma Kolaylığı Göstergelerine Göre Sıralaması (2016)	71
Tablo 3.2. İstanbul Finans Merkezi Projesi SWOT Analizi (Gündoğdu ve Dizman)	91
Tablo 3.3. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin SWOT Analizi.....	92
Tablo 3.4. Küresel Finans Merkezleri İndeks (GFCI) Sıralamasına Göre İstanbul'un Yeri (2009-2016).....	93
Tablo 3.5. Küresel Finans Merkezleri İndeks (GFCI) Puanına Göre İstanbul'un Yeri (2009-2016).....	93
Tablo 4.1. Finans Merkezleri.....	100
Tablo 4.2. Modelde Kullanılan Değişkenler.....	101
Tablo 4.3. Birim Kök Test Sonuçları.....	103
Tablo 4.4. Panel OLS Sonuçları.....	105
Tablo 4.5. Panel Eş-Bütünleşme Test Sonuçları.....	106
Tablo 4.6. Panel Eş-Bütünleşme Katsayıları.....	107
Tablo 4.7. Panel Granger Nedensellik Testi Sonuçları.....	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. UFM Rekabetinin Boyutları	13
Şekil 1.2. Politik Risk ve Ekonomik Yapısı Riski Karşılaştırması (2007)	14
Şekil 1.3. Mali Ortam	19
Şekil 1.4. Yaşam Tarzı.....	26
Şekil 2.1. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi Göstergeleri	36
Şekil 3.1. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi.....	61
Şekil 3.2. Organizasyon Şeması	84

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BES	Bireysel Emeklilik Sistemi
BİT	Bilgi İletişim Teknolojileri
BSMV	Banka Sigorta Muameleleri Vergisi
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
FATF	Mali Eylem Görev Gücü
GAWC	Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı
GCI	Küresel Şehirler İndeksi
GFCI	Küresel Finans Merkezleri İndeksi
GPCI	Küresel Güç Şehirler İndeksi
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IFCD	Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi
IMF	Uluslararası Para Fonu
İAB	İstanbul Altın Borsası
İFM	İstanbul Finans Merkezi
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OVP	Orta Vadeli Plan
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMSF	Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TSPB	Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
UFM	Uluslararası Finans Merkezi
WEF	Dünya Ekonomik Forumu

GİRİŞ

İnsanlık tarihinde özellikle ticaret veya finans merkezi olarak öne çıkan pek çok şehir olmuştur. Bir kısım şehirler daha çok coğrafi konumu sebebiyle ticari faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı stratejik bölgeler, liman şehirleri ticaret veya finans merkezi olarak görev yapmıştır. Finans merkezlerinin doğuşu ise 18. yüzyıl sonunda gerçekleşen sanayi devrimine kadar uzanmaktadır.

Küresel finansal faaliyetlerdeki gelişmelerin doğal bir sonucu olarak sürekli ve hızlı bir büyüme performansına sahip olan finans merkezleri, fon arz edenlerle fon talep edenlerin bir araya geldiği, bu birlikteliğe aracılık eden kurum ve kuruluşların yoğun olarak bulunduğu ve buna bağlı olarak finansal istihdamın yoğunlaştığı merkezler olarak tanımlanabilir. Finans merkezleri içerisinde buldukları finansal sistemlerin gelişmesini ve derinleşmesini sağlayarak ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlamaları, birçok ülke ve şehrin finans merkezi olma yolunda önemli adımlar atmasını sağlamıştır (Kılıçarslan, 2014: 2).

Özellikle tarihi, kültürel ve coğrafi konumu itibarıyla dünyanın en önemli şehirlerinden birisi olan İstanbul, küresel boyutta ticari faaliyetlerin ve finansal işlemlerin yapılması açısından da önemli bir potansiyele sahiptir. İstanbul'un sahip olduğu potansiyelin değerlendirilmesi ve uluslararası finans merkezlerinden birisi haline gelmesi Türkiye ekonomisinin gelişimi açısından son derece önem arz etmektedir. Bu kapsamda “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı” Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonu tarafından hazırlanmış ve 29 Eylül 2009 tarihinde Yüksek Planlama Kurulu Kararıyla İstanbul'un Finans Merkezi olması amacıyla İstanbul Finans Merkezi Projesi onaylanmıştır (DPT, 2009).

Bu çalışmada, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma potansiyelinin değerlendirilmesi ile birlikte özellikle uluslararası finans merkezlerinin performansını etkileyen makroekonomik göstergelerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan tez, dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde finans merkezi kavramı, finans merkezi türleri, finansal merkezlerin doğuşu ve gelişimi, finans merkezlerinin oluşum kriterleri,

finans merkezlerinin ülke ekonomisine etkilerini içeren kavramsal çerçeveye yer verilmiştir.

İkinci bölümde, finans merkezlerinin gelişimini izleyen Küresel Finans Merkezi İndeksleri ve küresel finans merkezlerinin gruplandırılması ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise İstanbul'un finans merkezi olma potansiyelinin değerlendirilmesi kapsamında sahip olması gerekli faktörler açısından mevcut durumu incelenmiştir. Ayrıca İstanbul Finans Merkezi Projesi detaylı olarak ele alınmış, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma potansiyeli SWOT analizi ile değerlendirilmiştir. Bu bölümde son olarak İstanbul'un uluslararası finans merkezleri içerisindeki yerinin analiz edilmesi için uluslararası finansal çevrelerde en çok kabul gören Küresel Finans Merkezleri İndeksi'ne göre İstanbul'un indeks değerleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Dördüncü bölümde, İstanbul ve dünyanın önde gelen finans merkezlerinin içerisinde bulunduğu 32 finans merkezinin yer aldığı ülkelerin makro finansal büyüklükleri ile ilgili veriler kullanılarak uygulanan panel veri analizi yöntemiyle ampirik bir analiz yapılmış ve analiz sonucunda elde edilen verilere göre küresel finans merkezlerinin performansı üzerinde hangi makro finansal büyüklüklerin daha etkili olduğu ortaya konulmuştur. Sonuç olarak da İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda etkili olan ve iyileştirilmesi gereken makro finansal büyüklükler incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Finans Merkezi Kavramı

Eski çağlardan itibaren her dönemde dünyanın farklı bölgelerinde bulunan çeşitli şehirler bir ticaret veya finans merkezi olarak görev yapmıştır. Şehir devletlerinin ortaya çıkması ile birlikte gittikçe değer kazanan bu finans merkezleri öncelikle şehirlerarası, ülke devletlerinin ortaya çıkmasından sonra ise ülkelerarası ticaretin yürütülmesine ve farklı bölgelerden gelen tüccarların alışveriş yapmasına imkân sağlamıştır. Sahip oldukları coğrafi konum, tüccarlara ve ticarete uygun olarak sunulan ortam, ticaretin adil olarak teminini sağlayacak takas sistemi gibi özellikler bu şehirlerin küresel ticarete ön plana çıkmasını sağlamıştır (Apak ve Elverici, 2008: 9).

İlk çağlarda Roma ve İskenderiye gibi şehirler, orta çağda Venedik ve İstanbul gibi liman şehirleri finans merkezi konumuna gelmişlerdir. Avrupa’da 18. yüzyıl sonlarında yaşanan sanayi devrimi ise başta Londra ve Amsterdam olmak üzere; Madrid, Lizbon ve Hamburg gibi liman şehirlerini küresel ticaretin önemli merkezleri haline getirmiştir. 19. yüzyılın sonlarından itibaren özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında New York küresel finans merkezi olarak ön plana çıkmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası süreçte ise New York ve Londra’nın yanı sıra; Tokyo, Frankfurt, Paris ve Zürih gibi şehirlerin küresel finans merkezi olarak öne çıktığı görülmektedir. 1980’li yıllardan itibaren küreselleşmenin yoğun olarak yaşanmaya başlaması ile birlikte küresel sermaye hareketlerinin de hızla serbestleşmesi, finans merkezleri arasındaki rekabeti bölgesel olmaktan çıkarmış global alana taşımıştır. Finans merkezlerinin yarattıkları faydaların sadece finansal hizmetler alanı ile sınırlı kalmaması 1990’lı yılların başlarından itibaren birçok ülkenin bölgesel yada global bir finans merkezi oluşturabilme konusunda çalışmalar başlatmalarına yol açmıştır. Bütün bu gelişmeler, “finansal merkez” kavramını ve bir şehrin nasıl “finans merkezi haline gelebileceği” konularını tartışmaya açmıştır (Apak ve Elverici, 2008: 9-10).

Literatürde kullanılan kriterlere göre farklı şekillerde ifade edilen finans merkezi kavramının üzerinde anlaşılmış genel bir tanımı bulunmamaktadır. Özellikle bankaların şube sayısı, döviz işlemlerinin yoğunluğu, halka arzların boyutu, menkul kıymet piyasalarının işlem hacmi, sigorta poliçelerinin büyüklüğü gibi kriterler kullanılarak farklı tanımlamalar yapılmıştır (Taşdemir, 2008: 23).

Genel olarak bir finans merkezi, birçok finansal hizmet ve ürünün bir arada bulunduğu uluslararası derecede önemli olan çok sayıdaki finans kurumlarının bir araya toplandığı küresel bir şehirdir. Finans merkezi dar anlamda, “bir kentin finansal kurumlarının yoğunlaştığı kısmı” olarak tanımlanabilir. Geniş anlamda ise, “finansal kurumların yoğun olarak bulunduğu, ileri derecede ticari ve iletişim altyapısına sahip, önemli miktarda ulusal ve uluslararası menkul değer alım-satım işlemlerinin yürütüldüğü bir şehir veya şehrin belirli bir bölgesi” olarak ifade edilmektedir (Yılmaz, 2010: 145). Diğer taraftan finans merkezi finansal kurum ve kuruluşların yoğun olarak bulunduğu, buna bağlı olarak finansal istihdamın yoğunlaştığı, fon arz ve talebinin bulunduğu merkez olarak da nitelendirilmektedir (Sönmez, 2014: 1). Ayrıca küresel bir finans merkezi, çok çeşitli uluslararası finansal işletmelerin ve işlemlerin tek bir yerde yoğunlaştığı merkez olarak tanımlanabilir (Z/Yen City of London, 2005).

Finans merkezi kavramı üzerinde anlaşılmış genel bir tanımı bulunmasa da; finans merkezlerinin sahip olması gereken ortak özellikler konusunda bir uzlaşma söz konusudur (Apak ve Elverici, 2008: 12). Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (TBB-Deloitte, 2009: 7):

- Finansal piyasaların sahip olduğu büyüklük,
- Finans alanında sahip olunan nitelikli uzman sayısı,
- Uluslararası şirketlerce erişilen yerel piyasanın büyüklüğü,
- Yüksek hacimli ve farklı finansal piyasalarda hizmet sunabilme yeteneğine sahip bir merkez olma imajı,

- Ülkenin sahip olduğu ekonomik ve politik istikrar,
- Etkin ve kabul görmüş hukuki düzenlemeler,
- Finansal hizmetler sektöründe düşük iş yapma maliyetleri ve iş yapma kolaylığı,
- Rekabet düzeyi yüksek bir mali ortam,
- Finans sektöründe çalışacak nitelikli işgücünü ülkeye çekebilecek nitelikte yaşam tarzının varlığı,
- Destek hizmetlerine erişilebilirlik, gelişmiş iletişim ve altyapının varlığı,

Söz konusu özelliklerin her biri, finans merkezlerinin tanımlanmasında yardımcı hususları oluşturmaktadır (TBB-Deloitte, 2009: 7).

1.2. Finans Merkezi Türleri

Genel olarak finans merkezleri kendi içerisinde; uluslararası finans merkezleri, ulusal finans merkezleri, bölgesel finans merkezleri, off-shore ve ürün odaklı finans merkezleri olarak beş farklı türde sınıflandırılmaktadır.

1.2.1. Uluslararası Finans Merkezi

Uluslararası finans merkezi, dünyanın her yerindeki kurumların, dünyanın her yerindeki finansal araçları kullanarak işlem yapabildiği yerlerdir (Öztangut, 2007: 3). Uluslararası finans merkezlerinin temel özellikleri olarak kabul edilen ölçütler şunlardır (Uzunoğlu vd., 2000: 43):

- Finansal hizmetler sektörü içerisinde sınır ötesi işlemlerin daha geniş hacimde olması,
- Uluslararası finansal kurumların finansal hizmet sunumunda daha ağırlıklı olması,
- Uluslararası platformda fon arz edenler ile talep edenleri buluşturması,

- Finansal kurumların sınır ötesi işlemler amacıyla merkezde yer alması, piyasaların ve finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin sınır ötesi talebe göre oluşturulmasıdır.

1.2.2. Ulusal Finans Merkezi

Mevcut ülke sınırları içerisinde finans merkezi olan şehirler ulusal finans merkezi olarak kabul edilmektedir (Çelik vd., 2012: 532). Ulusal finans merkezinin temel özellikleri şunlardır (Uzunoğlu vd., 2000: 42):

- Ülkelerin kendi içinde finansal kurumların, piyasaların ve işlemlerinin yoğunlaştığı merkezlerdir.
- Merkezler yurtiçi finans hizmeti talebine göre şekillenmekte ve düzenlemeler buna göre yapılmaktadır. İşlemlerin büyük bölümü yerel işlemlerdir.
- Ulusal finans merkezleri aynı zamanda ülkenin sınır ötesi işlemlerinin de yapıldığı merkezler olup, ülkelerin uluslararası piyasalar ile bütünleştiği merkezlerdir.

1.2.3. Bölgesel Finans Merkezi

Bir ülkenin belli bir bölgesine ait finans merkezleri bölgesel finans merkezi olarak kabul edilmektedir. Bölgesel finans merkezinin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Uzunoğlu vd., 2000: 42):

- Coğrafi olarak finans merkezinin bulunduğu bölgenin talep ettiği finansal hizmetler ile diğer hizmetlerin sunulması,
- Bölgeye yönelik uluslararası fonların ve yatırımların kullanılması ile bölge fonlarının uluslararası alanda değerlendirilmesi işlevleri,
- Düzenlemelerin bölge ülkelerinin ekonomik ihtiyaçlarına ve finans hizmeti taleplerine göre yapılması,

- Yabancı finansal kurumların ve sınır ötesi işlemlerin toplam mali sistem içinde geniş yer tutması,
- Tarihi süreçte birer koloni olarak gelişmiş olup, küçük ada veya şehir devleti yapısında olması.

1.2.4. Off-Shore Finans Merkezi

Off-shore finans merkezi, en kısa tanımıyla yurtdışından sağlanan fonların yine yurtdışında kullanılması demektir (Şimşek, 2009: 298). Off-shore finans merkezlerinde bankalar, sigorta şirketleri, yatırım fonları ve uluslararası şirketler yaygın olarak faaliyet göstermekte ve bu finans merkezleri gerek denetim mekanizması gerekse maliyetler açısından yatırımcılara elverişli bir ortam sunmaktadır (TSPAKB, 2011). Off-shore finans merkezlerinde faaliyette bulunan aracı kurumlar; mevduat kabulü, kredi kolaylıkları, döviz ve dövize bağlı işlemler, kredi sendikasyonu, forfaiting ve factoring gibi ihracat işlemleri yapmanın yanı sıra leasing gibi finansal kiralama işlemleri de yapmaktadır. Off-shore finans merkezleri özellikle Bahama, Bahreyn, Bermuda, Lichtenstein ve İsviçre gibi bölgelerde gelişmiştir (Şimşek, 2009: 298-299).

Off-shore finans merkezlerinin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Uzunoğlu vd., 2000: 44):

- Vergi, işlem ve benzeri birçok konuda istisnalar sağlayarak yabancı finansal kurumlara ev sahipliği yapıp, uluslararası fonlara aracılık eden merkezlerdir.
- Finansal ürün ve hizmetlerin sunulmasında maliyet ve kazanç açısından yatırımcılara, borçlanıcılara ve finansal kurumlara avantajlar sağlamaktadır.
- Genellikle küçük ada ülkelerinde basit ve sade düzenlemelere sahiptirler.

1.2.5. İhtisaslaşmış Finans Merkezi

Finansal piyasalarda işlem gören bazı ürünlerin alım-satımında veya sunulan hizmetlerin belirli bir türünde ihtisaslaşmış merkezlere “ihtisaslaşmış finans

merkezi” denilmektedir. İhtisaslaşmış finans merkezlerinin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Uzunoğlu vd., 2000: 44):

- Finansal piyasa ve hukuki yapılarını belirli finansal hizmetlerin sunulmasında avantaj yaratacak şekilde düzenleyen merkezlerdir.
- Bazı finansal ürün ve hizmetlerin sunumunda yabancı finansal kurum ve kuruluşlara yönelik vergi ve benzeri avantajlar sunarak uluslararası alanda ihtisaslaşmaya yönelmektedir.
- Genellikle uluslararası veya bölgesel finans merkezlerine yakın yerlerde kurulup bu merkezlerin belirli finansal hizmetler için tamamlayıcısı konumundadırlar.

1.3. Finans Merkezlerinin Doğuşu ve Gelişimi

Ülkelerin ekonomik kalkınmaları sanayi ve ticaretin gelişimine bağlı olarak hızlanmıştır. Sanayileşme, ticaretin gelişimi ve kamu kesiminin genişlemesi ülkelerin finansman ihtiyacının artmasına yol açmıştır. Ülkelerin artan finansman ihtiyacı özellikle sanayi ve ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı bölgelerde finansal piyasaların doğuşunu ve gelişimini sağlamıştır. Böylece bankacılık, sigortacılık, kıymetli maden ticareti ve deniz aşırı ticaretin gelişimine yönelik ilk finans merkezleri oluşmuştur. Böylece New York, Londra ve Amsterdam gibi finansal merkezler oluşmuştur. Bu şehirler yerel finansal merkezler olarak gelişirken, sanayileşme sürecini hızlandıran diğer ülkelerde de buna benzer yerel finansal merkezler öne çıkmaya başlamıştır (Uzunoğlu vd., 2000: 41).

1944 yılında Bretton Woods anlaşması ile dünya para sisteminde dolar rezerv para olarak kabul edilmiş, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kurumların faaliyete başlaması sonucu da uluslararası para ve ödemeler sistemi denetim ve gözetim altına alınmıştır. 1960’lı yılların başından itibaren ABD’de yerel piyasalarda faiz ve vergiler ile ilgili kısıtlayıcı düzenlemeler, ilk kez finansal işlemlerin sınır ötesine taşınmasını sağlamıştır. Bu dönemde Londra’da oluşturulan para ve sermaye piyasaları ise geniş çaplı döviz işlemlerinin yapılmasına olanak vermiştir. Böylece

Londra, yabancı yatırımcıların ülke parası dışında bir başka ülkenin para birimi ile işlem yapmasını sağlamış, aynı zamanda yabancı finansal kurumların serbestçe finansal hizmet faaliyetlerini sürdürmelerine imkân veren çok sayıdaki yabancı finansal kuruma ev sahipliği yapmıştır (Uzunoğlu vd., 2000: 41).

1980'li yıllarda küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla hemen hemen bütün ülkeler, finansal sistemlerini serbestleştirmeye yönelik politikalar uygulayarak, finansal piyasalar üzerindeki kontrolleri kaldırmıştır (Eser, 2012: 4). Özellikle yabancı yatırımcıları kendilerine çekmek isteyen birçok ülke, söz konusu kontrolleri kaldırmak üzere finansal piyasalara yönelik deragülasyonlara gitmiştir. Böylece 1980'li yılların başından itibaren bu piyasaların giderek dışa açılmaya başlaması, uluslararası finansal piyasaların gelişimini sağlamıştır. Finansal piyasaların serbestleşmesi sonucu para ve sermaye piyasalarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin; tasarruf sahipleri fonlarını yerli piyasalara kıyasla daha yüksek getiri sağlayan yabancı piyasalarda değerlendirme imkânı bulmuştur. Firmalar yurtdışında ihraç ettikleri hisse senetleri ile yeni ortaklar edinmeye başlamışlar ve yabancı paralar cinsinden çıkardıkları tahvil ve bonolar ile düşük maliyetlerle borçlanabilmişlerdir. Sonuç olarak finansal piyasalar ülkelerin kendi sınırları dışında faaliyet gösterebilmesini, ulusal fon talebinin yabancı fon arzı ile yabancı fon talebinin ulusal fon arzı ile karşılanabilmesini sağlamıştır (Öztürk, 2017).

Zaman içerisinde finansal piyasaların serbestleşmesinin sağladığı katkılar ile finans merkezlerinin gerek işlem hacmi gerekse sayısı artmış ve buna bağlı olarak yerel finansal piyasalar hızla gelişerek uluslararası diğer piyasalar ile entegre olmuştur. Böylece bölgesel finans merkezleri, off-shore finans merkezleri ve ihtisaslaşmış finans merkezleri olmak üzere yeni finansal merkez türleri ortaya çıkmıştır (Uzunoğlu vd., 2000: 42).

1.4. Finans Merkezlerinin Finansal Fonksiyonları

Finans merkezleri, birçok finansal hizmet ve ürünün sunumunu sağlayan borsa ve mali kurumların bir arada bulunduğu merkezlerdir.

Finans merkezlerindeki bu yoğunlaşmanın ve toplanmanın temel nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Uzunoglu vd., 2000: 45-47):

- Finansal sistem giderek küreselleşmekte ve finansal kurumlar giderek sınır ötesi işlemlerde yoğunlaşarak finansal etkinliklerini yabancı mali kurumların faaliyetlerine yönelik sınırlamaların çok az veya hiç olmadığı uluslararası ve bölgesel merkezlerde gerçekleştirmektedir.
- Bu finansal kurumlar uluslararası ve bölgesel finansal merkezlerde bulunmanın yarattığı dışsal ekonomilerden faydalanabilmektedir.
- Finansal merkezlerde finansal hizmet sunan kurumlar hukuk, mali müşavirlik, denetim, medya, iletişim, gayrimenkul yönetimi ve benzeri yaratıcı destek unsurları sunan kurumların da gelişimini sağlamaktadır.
- Finansal hizmet merkezleri aynı zamanda eğitim, sağlık ve turizm sektörü gibi diğer hizmet sektörlerinde de gelişim sağlamaktadır. Finansal hizmetler ile diğer hizmetler birbirinin tamamlayıcısı konumundadır.
- Finansal merkezlerin en önemli özelliği nitelikli insan gücünü bir araya getirmesidir.
- Finansal merkezler birçok finansal hizmet ve ürünün sunumunu sağlayan borsaların, mali kurumların, finansal piyasaların ve finansal hizmet sunumunu sağlayan ilgili tüm kurumları bir araya getirmesi sayesinde geniş bir müşteri ağına ulaşılmasını sağlamaktadır.
- Finansal kurumlar ile müşteriler yüz yüze görüşmenin verdiği iletişim, işbirliği, güven ve bağlılık gibi unsurlara halen ihtiyaç duymaktadır. Bu hususta finansal merkezler bu ihtiyacın teminini sağlamaktadır.
- Finansal merkezlerin en önemli fonksiyonlarından biri de birden fazla borsa ve piyasalardaki işlemlerin tek bir borsa ve piyasada yoğunlaşmasını ve ulusal finans merkezinde toplanmasını sağlamasıdır.

- Teknolojik gelişmeler finansal kurumların finans merkezlerinde yer almasını kolaylaştırmaktadır. Özellikle maliyetler açısından teknolojik gelişmeler önemli avantajlar sağlamaktadır. Finansal kurumlar finansal merkezlerde müşteriler ve piyasa ile iç içe bulunurken, iletişim teknolojisi sayesinde finansal kurumların destek hizmeti birimleri; mali ve idari işler, bilgi işlem, denetim, hukuk ve benzeri işlemler maliyetlerin daha düşük olduğu merkez dışı alanlarda yapılabilmektedir.

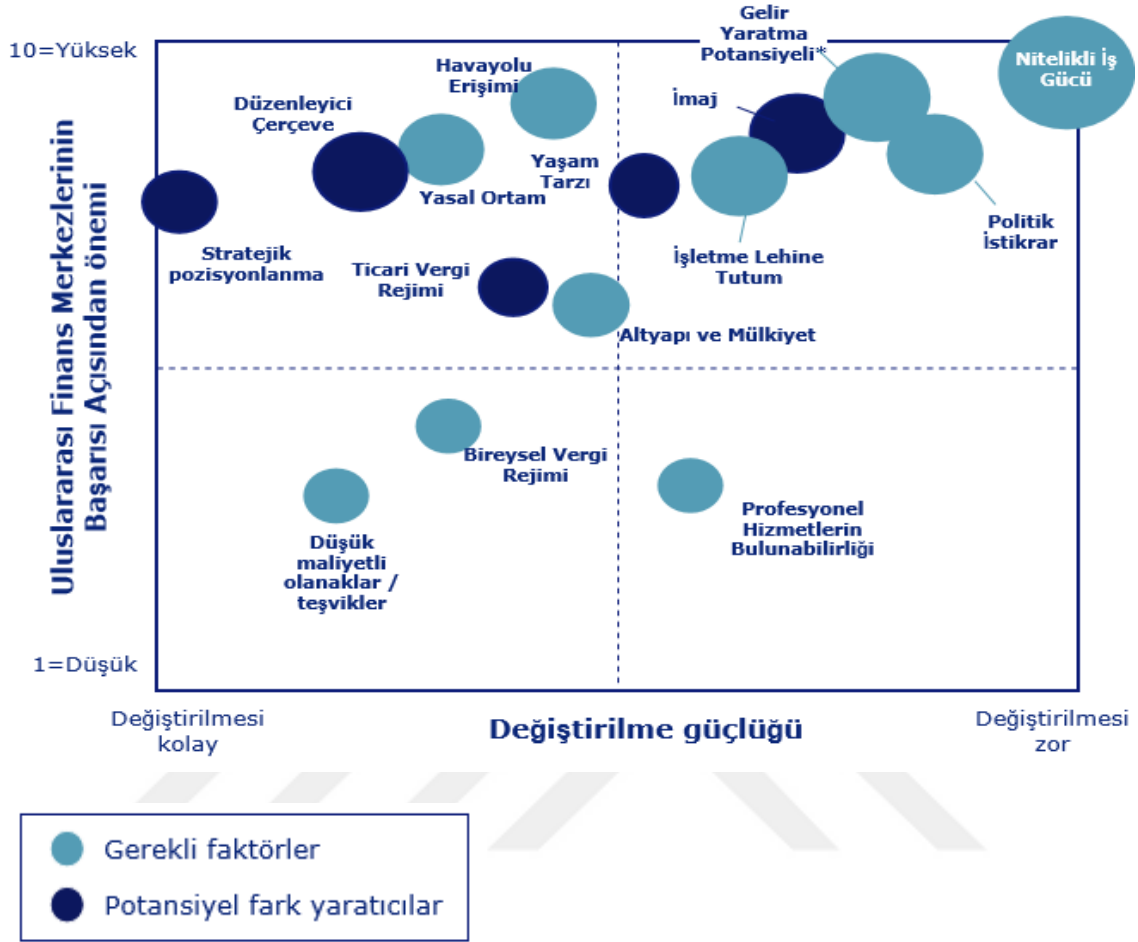
Ayrıca finansal merkezler, ulusal ve uluslararası yatırımcıların düşük işlem maliyeti ve risklilik ile sermayeye kolay ulaşmasını sağlamaktadır. Finansal merkezlerin sağladığı ürün ve hizmet çeşitliliği ve sermaye birikimi sayesinde piyasaların genişlemesini, derinleşmesini ve likiditenin bollaşmasını sağlamaktadır. Finans merkezlerinin içinde buldukları ülkeler için yarattıkları kazanımlar sadece finansal hizmetler ile sınırlı kalmamakta aynı zamanda gerek ülkenin, gerekse ülkenin içerisinde yer aldığı bölgenin ticaret hacminin artmasına da katkı sağlamaktadır (Apak ve Elverici, 2008: 10-12).

Finans merkezlerinin sıralanan bütün bu fonksiyonlarının yanı sıra en önemli fonksiyonu “finansal sistemde fon arz edenler ile fon talep edenlerin bir araya getirilmesi”dir. Bunun bir sonucu olarak finansal merkezlerde faaliyet gösteren bankalar ve diğer aracı kurumlar tasarrufların yatırımlara kanalize edilmesine yönelik finansal aracılık rolü üstlenmiş durumdadır. Ayrıca finans merkezlerinin, finansal alt yapının sağlanması, ekonomik refahın teşviki ve hükümetlerin finansal piyasalar üzerindeki rolünün asgari düzeye indirilmesi gibi fonksiyonları da bulunmaktadır (Kılıçarslan, 2014: 100-101).

1.5. Finans Merkezlerinin Oluşum Kriterleri

Finansal işlemlerin yapıldığı bir yerin, finans merkezi haline gelebilmesi için bazı kriterleri taşınmaları gerekmektedir. Finans merkezlerinin oluşum kriterleri; ayırt edici temel faktörler, rekabet için göreceli faktörler ve fark yaratan faktörler şeklinde üç grupta ele alınmaktadır.

Uluslararası finans merkezleri arasındaki rekabetin en önemli boyutları Şekil 1.1’de görülmektedir (TBB-Deloitte, 2007: 14). Buna göre; sol alt köşeden sağ üst köşeye gittikçe, finans merkezlerine ilişkin faktörlerin gerek finans merkezlerinin başarısı açısından önemi gerekse değiştirilme güçlükleri artmaktadır. Şekle bu açıdan bakıldığında gerek başarı açısından önemleri gerekse değiştirilme güçlüğü açısından nitelikli işgücü, politik istikrar, gelir yaratma potansiyeli, imaj, işletme lehine tutum ve yaşam tarzı en önemli faktörlerdir. Göreceli olarak değiştirilmeleri daha kolay ve finans merkezlerinin başarısında önemli rol oynayan havayolu erişimi, düzenleyici çerçeve, yasal ortam, vergi sistemi, stratejik pozisyonlama ve altyapı gibi faktörler ise yapılacak çalışmalarla kısa dönemde iyileştirilerek finans merkezinin başarısına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir. Şekil 1.1’de göreceli rekabet unsurları arasında yer verilen düşük maliyetli olanakların/teşviklerin ve avantajlı bireysel vergi rejiminin genel inanın aksine finans merkezinin başarısı açısından nispeten daha az önem arz ettiği görülmektedir (Apak ve Elverici, 2008: 13).

Şekil 1.1. UFM Rekabetinin Boyutları

Kaynak: TBB-Deloitte, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, 2007, s. 14.

1.5.1. Ayırt Edici Temel Faktörler

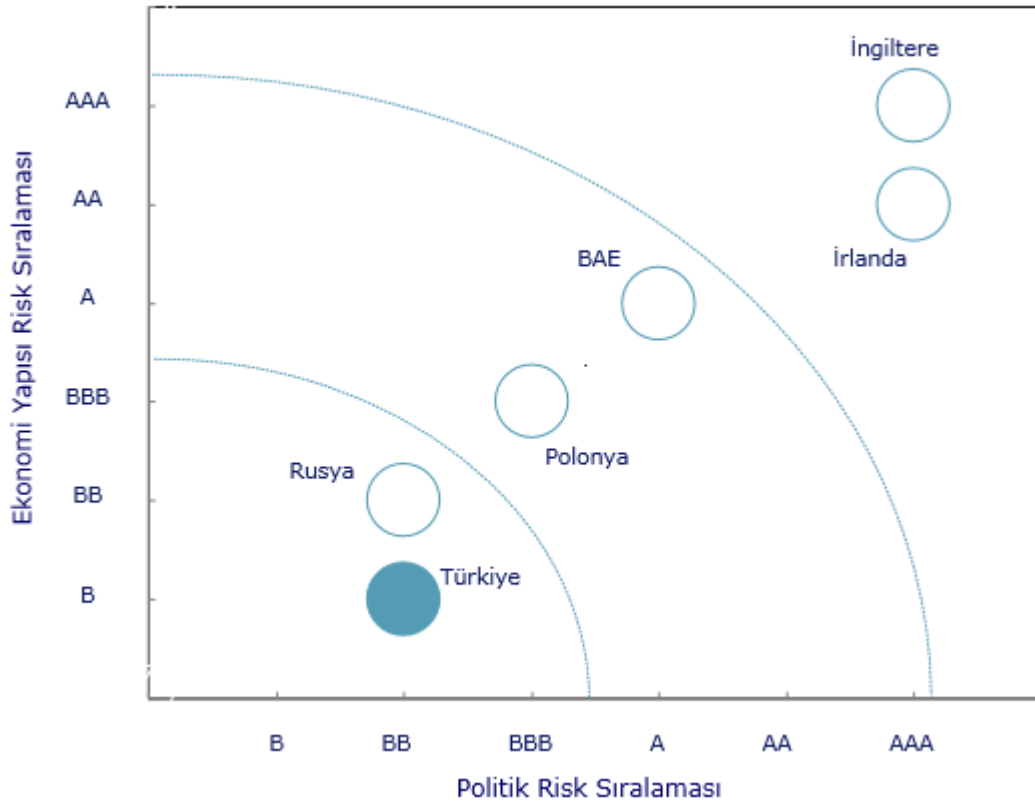
Bir finans merkezinin ayırt edici temel faktörleri; sahip olduğu politik istikrar, coğrafi konum, merkez bankasının bağımsızlığı, yasal ve mali ortam gibi unsurlarından oluşmaktadır.

1.5.1.1. Politik İstikrar

Ekonomik istikrarın ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Politik istikrar; iktisat politikalarının başarısı açısından siyasi riskin en az seviyede olmasını ifade eder (Uzunoğlu vd., 2000: 48). Politik istikrar, uluslararası finans kuruluşlarını cezbederek bir yerin uluslararası finans merkezi haline gelmesine etki eden en

önemli ayırt edici faktörlerden biridir. Fakat UFM'nin etkileme alanının dışında kalmaktadır. Bu nedenle belli bir düzeyde politik istikrar mevcut olduğu sürece, uygulanacak stratejiler diğer faktörler üzerinde yoğunlaşacaktır. Diğer faktörler üzerinde sağlanan iyileştirmeler politik istikrarı olumlu etkileyecektir. Örneğin; kredibilitesi yüksek bir finans merkezinin ortaya çıkması politik istikrarı olumlu etkileyebilir (Çevik, 2009: 12-13).

Politik istikrarın bulunmadığı bir ülkede herhangi bir ticari faaliyet veya fon alışverişinin güvenli bir şekilde yapılması mümkün değildir. Yatırımcılar politik istikrar olmayan ülkelere güven duymaz ve yatırım konusunda çekimser kalırlar. Bu durum hem doğrudan yatırımları hem de portföy yatırımlarını olumsuz yönde etkiler (Sönmez, 2014: 35).

Şekil 1.2. Politik Risk ve Ekonomik Yapısı Riski Karşılaştırması (2007)

Kaynak: TBB-Deloitte, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, 2007, s. 21.

2007 yılında Deloitte Danışmanlık tarafından gerçekleştirilen politik ve ekonomik istikrar açısından ülke karşılaştırmasına göre İngiltere ve İrlanda istikrar sıralamasında en yüksek derecelere sahipken, BAE ise politik istikrar açısından oldukça istikrarlıdır (TBB-Deloitte, 2007: 21). Türkiye, özellikle 2002 yılından itibaren koalisyonlar ile yönetim dönemini geride bırakarak, güçlü bir yönetsel istikrar sağlamıştır. 2007 yılında Deloitte Danışmanlık tarafından yapılan araştırma da Türkiye'nin politik ve ekonomik istikrar sıralamaları karşılaştırılan diğer ülkelerden daha kötü gözükmektedir (TBB-Deloitte, 2007: 21). Fakat Türkiye'nin 2008 küresel krizini kısa sürede bertaraf etmeyi başarması politik ve ekonomik istikrarın gelişimi açısından önemli adımlar attığının en önemli göstergesidir.

1.5.1.2. Coğrafi Konum ve Yakınlık

Bir finans merkezinin değiştirilemeyecek tek boyutu coğrafi konumudur. Bir finans merkezinin bulunduğu coğrafi konum ekonomik sistem içinde küresel sermaye için önemli avantajlar sağlamaktadır. Örneğin, daha ulaşılabilir konumda olan bölgesel finans merkezleri diğer bölgesel finans merkezlerine kıyasla işlem maliyetleri açısından avantaj sağlayabilmektedir.

Coğrafi konum itibarıyla birbirine yakın konumda olan finans merkezlerinde çalışma saatlerinin yakın zaman dilimlerinde yer alıyor olması da önemli bir avantajdır. Örneğin; Londra, Frankfurt, Zürih ve Lüksemburg gibi merkezlere fiziki yakınlığı ve yakın saat dilimi içinde bulunması İstanbul'da şube açmayı planlayan finans kurumları için kolaylık sağlamaktadır. Kolaylık, hem fiziksel ulaşımdan, hem de çalışma saatlerinin yakın zaman dilimlerinde olmasından kaynaklanmaktadır (Elmas vd., 2013: 19).

1.5.1.3. Yasal Ortam

Genelde vakâ hukukuna dayanan “ortak hukuk”, değişen finansal hizmetler sektörünün ihtiyaçlarına çabuk adapte olabilecek esnekliği gösterebilmesinden dolayı “medeni hukuk”a göre daha üstün olarak kabul edilir. Doğaldır ki bu iki hukuki yaklaşımın da başarılı olabileceği farklı yerler vardır. Ancak, medeni hukukta değişiklikler yaparken, piyasa oyuncularına danışılması ve anlaşmazlıklar karşısında

hukukun güvenilir yorumlarının bulunması önemlidir. Bu sebepten dolayı ve finansal hizmetler hukukundaki değişikliklerin diğer yerel düzenlemeleri etkilememesi için bazı ülkeler bağımsız bir hukuk sistemine sahip, tamamıyla ayrıştırılmış finansal etki bölgeleri kurmayı tercih etmektedirler (Çevik, 2009: 14).

Güçlü bir yasal sistemin taşınması gereken bazı nitelikler şu şekilde sıralanabilir (TBB-Deloitte, 2007: 20):

- Yasal kurumların dayanıklılığı
- Yasal ortamın gelişmişliği
- Mülkiyet hakları
- Alternatif tahkim kurullarına erişim

Günümüzde İngiltere uluslararası alanda kabul edilmiş bir yasal sisteme sahip bulunmaktadır. Ticaret ve finans alanındaki uluslararası hukuk kapsamındaki sözleşmelerde İngiltere yasalarının aktif olarak kullanılması, İngiliz yargı sisteminin finans sektörünün gelişimine ve uyumuna açık olması, Londra'nın son derece gelişmiş bir tahkim mekanizmasına sahip olması İngiltere'nin başarısı arkasında yatan faktörleri oluşturmaktadır. Türkiye'deki yasal sistem ise İstanbul'da uluslararası finans ticaretinin gelişimi açısından bazı eksiklikler taşımaktadır. Türkiye'de mahkemelerin ağır işleme, finans sistemine yönelik yasal sistemin tecrübe eksikliği, yargı sisteminin tarafsızlığının sorgulanması gibi unsurlar İstanbul'un uluslararası finans merkezi haline gelmesi önündeki eksiklikler olarak sayılabilir (TBB-Deloitte, 2007: 20).

1.5.1.4. Birincil Düzenlemeler ve Düzenleyici Kurumlar

Birincil düzenlemeler, finansal kurumların ve finansal piyasaların denetim ve gözetimi ile finansal ürünlerin ihracı ve ikincil piyasa işlemlerinde, tasarruf sahibi ve yatırımcının korunmasında uluslararası ortak normlara uyum sağlayan, devlet müdahalesinin sınırlı olduğu rekabetçi ve fark yaratan özelliklere sahip olmalıdır (Uzunoğlu vd., 2000: 49).

Ayrıca düzenlemelerin başarısı piyasa oyuncularının güvenini kazanmasına, adil ve disiplin altına alınmış bir piyasa yoluyla etki bölgesinin politikalarını desteklemesine bağlıdır (Çevik, 2009: 14). Kısacası, yapılan düzenlemeler ve oluşturulan kurumlar uluslararası mevzuat ve standartlara uyum sağlayan uluslararası sermaye hareketlerini teşvik eden yapıda olmalıdır.

1.5.1.5. Merkez Bankasının Bağımsızlığı

Merkez Bankaları, çağdaş ekonomilerin en önemli kurumlarıdır. Merkez Bankalarını diğer bankalardan ayıran en önemli unsur kâr amacı ile hareket etmemeleridir. Merkez Bankaları, parasal işlemlerin yönetiminden sorumlu kurumların başında gelmektedir (Öztürk, 2017: 76).

Ülkelerin para politikası Merkez Bankaları tarafından yürütülmekte olup, temel amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Ayrıca Merkez Bankası fiyat istikrarını sağlama amacıyla çelişmemek kaydıyla, hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını da desteklemektedir (Öztürk, 2017: 76).

Merkez Bankaları, finans sisteminin gözetimini sağlamaktadır. Para politikası uygulamaları finansal piyasalarda yürütülen operasyonlarla yakından ilişkili olduğundan, Merkez bankaları finansal sistemdeki gelişmeleri düzenli olarak izlemekte ve finansal sistemi olumsuz etkilemesi muhtemel tehlikeleri ilgili kurumlara bildirmektedir. Ayrıca, para politikasının reel ekonomiye aktarım mekanizması olan finansal piyasa ve kuruluşların etkin bir şekilde denetlenmesi gerekir. Merkez Bankası, finansal piyasaları izlemek amacıyla bankalar, finansal kurumlar ve bu kurumları düzenlemek ve denetlemekle görevli kurum ve kuruluşlardan gerekli bilgileri istemeye ve bilgi toplamaya yetkili kurumdur (Öztürk, 2017: 80).

Para politikasının temel amaçlarından biri olan fiyat istikrarının sağlanmasında Merkez Bankalarının bağımsız olması gerekmektedir. Merkez Bankası'nın bağımsız olması, para ve kur politikalarında siyasi erkten bağımsız karar alması, politikalarını yürütmesi, para ve döviz piyasalarında istikrarı sağlama gücü, döviz piyasalarında likidite yönetimi, kısa vadeli faiz oranlarında yönetim gücü,

etkin döviz rezervi yönetimi, para ve döviz piyasalarına gerektiğinde müdahale edebilme gücüne imkân sağlamaktadır (Uzunoğlu vd., 2000: 51). Ayrıca bağımsızlık, Merkez Bankalarına uygulayacakları para politikaları ile piyasalarda etkinliği, güvenliği ve etkin parasal kontrolü aynı anda sağlama imkânı verecektir (Karaçor, 2012: 76).

Küreselleşme süreci, finansal hizmetleri sunanlar ile talep edenlerin risklerini dağıtmalarına ve riskten korunmalarına (hedging) imkân sağlamak gibi yararları yanında; Merkez Bankaları ve para politikası uygulamaları için olumlu olmayan bazı sonuçları da beraberinde getirmiştir. Günümüzde Merkez Bankalarının finansal sistemin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve düşük enflasyon ortamında sürdürülebilir bir büyüme oranına ulaşması giderek zorlaşmaktadır. Kısaca, küreselleşme sağladığı faydaların yanı sıra, uluslararası bütünleşme ve karşılıklı bağımlılığı artırmış, Merkez Bankalarının denetimini zorlaştırmış ve ulusal piyasaların birbirine bağımlılığını artırarak riskin daha hızlı yayılmasına neden olmuştur. Bu nedenle günümüzde finansal sistemin içinde en önemli kurumlar Merkez Bankaları olup, dinamik ve bağımsız bir yapıda olmaları şarttır (Günel, 2006; aktaran Karaçor, 2012: 74).

1.5.1.6. Mali Ortam

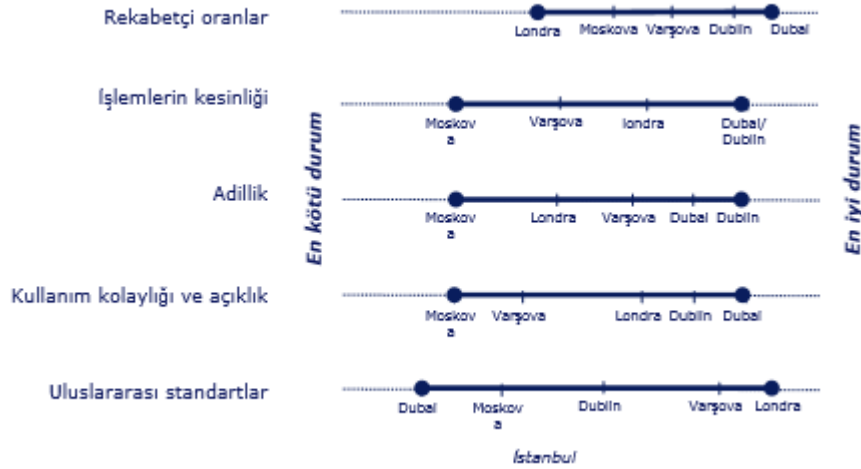
Finans merkezlerinin uluslararası ve bölgesel nitelik kazanmasında en önemli unsurlardan biri finansal kurumlara, piyasalara, finansal işlemlere ve yatırımcılara yönelik olarak uygulanan vergi düzenlemeleridir. Basit vergi düzenlemeleri ile düşük vergi oranları, bir finans merkezi için en önemli rekabet avantajını oluşturmaktadır (Uzunoğlu vd., 2000: 51). Fakat düşük vergi oranı başarılı bir finans merkezi için her zaman ön koşul değildir (TBB-Deloitte, 2007: 22). Çünkü uluslararası finans kurumları açısından vergi oranlarının düşük olmasından ziyade; vergi ile ilgili uygulamaların tutarlı olması, vergi sisteminin basit, sade, anlaşılır olması da gerekmektedir (Apak ve Elverici, 2008: 16).

Finansal merkezler bazen “daha düşük oran daha iyi orandır” varsayımına dayanarak, vergi politikalarındaki stratejik pozisyonlamalarını “gösterge vergi oranı”na yönelik uygulamalardan ibaret hale getirmektedirler. Bu durum birçok alt

başlığın gözden kaçırılmasına, kazanç ve imaj kaybına neden olmaktadır (Çevik, 2009: 16).

Finans merkezlerine rekabet avantajı sağlayan 5 genel mali ortam unsuru mevcuttur (TBB-Deloitte, 2007: 22):

- Vergi oranlarının rekabetçiliği
- İşlemlerin kesinliği
- Vergide adalet
- Uygulama kolaylığı ve açıklık
- Uluslararası standartlara uyum

Şekil 1.3. Mali Ortam

Kaynak: TBB-Deloitte, **İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi**, 2007, s.22.

Vergi oranları bakımından yapılan karşılaştırmada en iyi durumda olan finans merkezi Dubai'dir. Dubai'de kurumlar vergisi oranları yüzde sıfırdır (TBB-Deloitte, 2007: 22). Tabi ki kurumlar vergisi oranı mutlaka sıfır olmak zorunda değildir. Fakat mutlaka rekabetçi oranlara sahip olmalıdır (Çevik, 2009: 16). Türkiye yüzde 20 kurumlar vergisi oranı ile Dubai kadar çekici olmasa da, rekabetçi bir orana sahiptir (TBB-Deloitte, 2007: 22).

Başarılı bir finans merkezi için vergi sistemindeki belirsizlikler minimum düzeye indirilerek, adil ve basit bir vergi sistemi ile işlemler gerçekleştirilmelidir. Adil bir vergi sistemi algılaması, uluslararası işlemler açısından son derece önem arz etmektedir. Örneğin, bu konuda son derece başarılı olan Dubai, bazı önde gelen finans kuruluşlarının merkezlerini Dubai'ye taşımasını sağlamıştır (TBB-Deloitte, 2007: 22). Türk Vergi mevzuatı ise, belirsiz, zor anlaşılır ve çok sayıda farklı uygulama ve istisnayı kapsayan karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle Türk Vergi sisteminin uluslararası standartlara uyumlu, basit, sade ve anlaşılabilir bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir (Apak ve Elverici, 2008: 16).

Mevzuata uyum ve yönetim maliyetlerinin düşük olması, başarılı bir finans merkezi için kritik öneme sahiptir. Bu konuda en başarılı merkezlerden biri Dublin'dir. Türkiye açısından bakıldığında ise mevzuata uyum maliyeti işletmeler açısından nispeten yüksek düzeylerde bulunmaktadır. İngiltere, yüksek mevzuata uyum maliyetleri olmasına rağmen, bu amaca yönelik çok sayıda vergi kanununun bulunması ve finans sektörü tarafından yönlendirilebilmesi sayesinde başarılı sayılır. Ülkenin sahip olduğu vergi sisteminin uluslararası standartlarda olması, yatırımcıların güveninin kazanılması açısından son derece önemlidir. Bu hususta en başarılı finans merkezi Londra'dır. Türkiye, sağlam bir temele sahip olmakla birlikte genellikle OECD standartlarına uymaktadır. Dubai, diğer mali ortam unsurları açısından değerlendirildiğinde başarılı olmasına rağmen, OECD standartlarına tam olarak uymaması ve kapsamlı bir vergi ağına sahip olmaması sebebiyle uluslararası açıdan yetersizdir (TBB-Deloitte, 2007: 22).

1.5.2. Rekabet İçin Göreceli Faktörler

Bir finans merkezine rekabet açısından avantaj sağlayan faktörler; nitelikli işgücünün varlığı, şehrin altyapısı, gelir yaratma potansiyeli, iş yapma maliyeti ve kolaylığı gibi unsurlardan oluşmaktadır.

1.5.2.1. Nitelikli İş Gücü

Uluslararası ve ulusal finans merkezlerinin rekabet avantajı kazanmasında çok sayıda nitelikli, tecrübeli, uluslararası piyasalarda çalışabilecek düzeyde, ileri

düzyer yabancı dil ve bilgi iletişim teknolojilerine sahip yönetici ve çalışanların olması gereklidir (Uzunoğlu vd., 2000: 52-53).

Uluslararası ve ulusal finans merkezi haline gelen bir kent veya bölge nitelikli işgücünü kendine çekebilecektir. Nitelikli işgücünün bol olduğu merkezler ise finans kurumlarının yatırım kararı vermesinde etkili olacaktır. Kısacası nitelikli işgücü ile finans kurumlarının daha kolay yatırım kararı vermesi arasında güçlü bir ilişki mevcuttur. Ancak nitelikli eleman yetiştirmek belirli bir zaman gerektirdiğinden finans merkezi olma yolunda ilerleyen kent veya bölgelerin rekabet avantajı elde edebilmesi için ihtiyaç duyulan işgücü kaynağını kısa vadede dışarıdan tercih etmesi kaçınılmazdır.

Uzun vadede ise finans sektörü alanında gerekli eğitim stratejileri izlenerek uzman bireyler yetiştirilmesi gerekir. Bu da kaliteli bir eğitim sisteminin varlığı ile yakından ilişkilidir. Örneğın, ABD ve İngiltere kaliteli eğitim sisteminin varlığı sayesinde dünyanın her yerinden yetenekli nüfusu çekmektedir. Böylece bu ülkeler finans sektöründe istihdam edebilecekleri yetenek havuzunu sürekli genişletmektedir. Genişleyen yetenek havuzu ülkelerin finans merkezi olma konumunu daha da güçlendirmekte ve rekabet avantajı sağlamaktadır (TSPAKB, 2007).

Rekabet için göreceli faktörlerden biri olan nitelikli işgücünün varlığının yanı sıra uluslararası ve ulusal finans merkezlerinde işgücü maliyeti, ücretler, vergi ve diğer sosyal yükümlülükler esnek ve düşük maliyetli olmalıdır (Uzunoğlu vd., 2000: 53).

1.5.2.2. Ürüne Göre Düzenleme ve Vergilendirme

Zorlu piyasa şartları küresel finans sektörü açısından rekabet koşullarını oldukça ağırlaştırmaktadır. Bu durum finans merkezlerini doğrudan etkilemekte ve büyük bir hızla hem ürün ile ilgili düzenlemeleri hem de vergisel düzenlemeleri gerçekleştirmeye yönlendirmektedir (TBB-Deloitte, 2009: 36).

İlk ihraç için kayıt ve yönetim maliyetini düşürmek; yatırım ortaklıkları, kurumsal sigortalar ve menkul kıymet kaydı üzerindeki vergi gibi yükümlülükleri azaltmak şeklindeki uygulamalar önemli avantajlar yaratabilir. Bu bir çeşit “düzenleme arbitrajı veya mali arbitraj” yani finansal bir varlığın ucuz olduğu merkezden alınıp daha pahalı olduğu merkezde satılarak kâr avantajı elde edilmesi biçiminde görülebilir. Ancak bu tür ürünlerin geliştirilmesinde, gereksiz risk alınmaması ve diğer etki bölgelerinde gerçekleştirilen uygulamalara benzememesine dikkat edilmelidir (Çevik, 2009: 18).

1.5.2.3. Altyapı

Uluslararası ve ulusal finans merkezlerine rekabet avantajı getiren temel faktörlerden biri; sağlam bir altyapının varlığıdır. Altyapısı yeterli düzeyde olmayan uluslararası ve ulusal finans merkezleri yatırımcıları çekme kapasitesine sahip olamayacaktır (Uzunoğlu vd., 2000: 53).

Finans merkezlerine rekabet avantajı sağlayan elektrik, su, doğalgaz, ulaşım, internet erişim hızı, telekomünikasyon, adi suçlara karşı güvenlik ve gayrimenkul alanlarını kapsayan tüm altyapı hizmetleri sorunsuz şekilde sunulmalıdır. Finans merkezine yurtdışından ulaşım imkânı kadar, şehir içi ulaşım imkânlarının da son derece önemli olduğu görülmektedir. Ofis ve konut yerlerinin uygunluğu, internet ve telefon hatlarının kalitesi gibi konularda sorun yaşanmaması gereklidir (Öztangut, 2007: 5). Uluslararası ve ulusal finans merkezinin bu işlevini yerine getirebilmesi hızlı, etkin ve düşük maliyetler ile çalışan yüksek teknolojili haberleşme-iletişim, bilgi-işlem, ulaşım hizmetlerinin varlığı ile mümkündür (Uzunoğlu vd., 2000: 53).

1.5.2.4. Gelir Yaratma Potansiyeli

Uluslararası finans merkezlerinin gelir yaratma potansiyelinin mevcudiyeti rekabet için büyük önem taşır (Çevik, 2009: 18). Finans merkezlerinin gelir yaratma potansiyeli yurtiçi ekonominin büyüklüğü ve tüm finansal hizmet sektörlerinde sahip olduğu büyüme potansiyeli ile yakından ilgilidir (TBB-Deloitte, 2007: 16-18).

Finans merkezinin sahip olduğu yüksek GSYİH oranı yeterli düzeyde gelir yaratma potansiyelinin varlığını göstermektedir. Finansal hizmet sektörünü oluşturan bankacılık, sigortacılık, sermaye piyasaları, finansal kiralama, factoring, tüketici finansmanı ve bireysel emeklilik olmak üzere pek çok sektörde sahip olduğu büyüme potansiyeli sayesinde finans merkezinin gelir yaratma potansiyeli artmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Yeterli düzeyde gelir yaratma potansiyeline sahip olmayan finans merkezleri uluslararası işlemlere hizmet verecek stratejiler geliştirmek durumundadırlar. Bu kapsamda gelir yaratma potansiyeli az piyasaları hedef alan düzenlemeler ve vergisel değişiklikler çeşitli fırsatlar sağlayabilirler (Çevik, 2009: 18-19).

1.5.2.5. Profesyonel Hizmetlere Erişim

Finansal piyasalarda çalışan kurumların ve yatırımcılara doğrudan destek sağlayan kuruluşların varlığı ve bunların uluslararası standartlarda hizmet vermesi son derece önemlidir. Bu kapsamda hukuk şirketleri, mali müşavirlik, bağımsız denetim şirketleri, kredi derecelendirme şirketleri, yönetim danışmanlığı, medya ve iletişim şirketleri gibi kurumların finansal merkezlerde yer alması gerekir (Uzunoğlu vd., 2000: 52). Profesyonel hizmetlere erişim noktasında sahip olunan kalite ve çeşitlilik, finans merkezinin tercih edilmesinde temel unsurlardan biridir. Örneğin, İngiltere profesyonel hizmetlere erişim konusunda en iyi 100 uluslararası hukuk firmasından 72 tanesine ve 10.000'den fazla avukata ev sahipliği yapmaktadır. Yine çoğu danışmanlık firması İngiltere'de bulunmaktadır. Bu durum profesyonel hizmetlere erişim noktasında Londra'ya rekabet avantajı sunmaktadır (TBB-Deloitte, 2007: 28).

1.5.2.6. İş Yapma Maliyeti

Finansal hizmet veren şirketler için işgücü ve ofis maliyetleri en önemli harcama kalemlerini oluşturmaktadır (TBB-Deloitte, 2007: 27). Uluslararası ve ulusal nitelikli finans merkezlerinin sahip olduğu düşük maliyetli işgücü ve düşük ofis maliyetleri iş yapma maliyeti açısından avantajlı bir ortam sunmaktadır. Ancak finans şirketlerinin yer seçimi kararlarının sonucunda bir kentte yoğunlaşmaya

başlaması o kentte ofis maliyetlerini artırıcı bir etkiye yol açar. Dolayısıyla finansal hizmet veren şirketlerin ve yabancı yatırımcıların yer seçimi kararları ile yerleşim merkezi maliyetleri arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Tabî ki bir finans merkezinin seçiminde işgücü ve ofis maliyetleri tek başına belirleyici bir kriter değildir. Finans merkezinin sahip olduğu yüksek hacimli ve farklı piyasalarda hizmet verebilme yeteneği ve finansal hizmetler piyasasının büyüklüğü gibi değişkenler daha belirleyici unsurlardır (Kavanoz, 2013: 108-109). Nitekim Londra, gerek işgücü gerekse ofis maliyetleri yüksek olan uluslararası bir finans merkezidir. Fakat sahip olduğu geniş işlem hacmi, finansal hizmetler piyasasının genişliği gibi pek çok unsur, işgücü ve ofis maliyetleri gibi operasyonel maliyetleri katlanılabilir hale getirmektedir. Sonuç olarak, operasyonel maliyetler finans sektörü için önemli fakat çok öncelikli değildir (TSPAKB, 2007).

1.5.2.7. İşletme Lehine Tutum

“İş yapma kolaylığı” olarak da nitelendirilen işletme lehine tutum, bütün boyutların bir arada ele alındığı ve işletmelerin finansal etki bölgesi seçerken son derece önem verdikleri bir husustur (Çevik, 2009: 20). Bir finans merkezinin iş yapma kolaylığı değerlendirilirken; yolsuzluk düzeyi, yeni iş kurma için harcanan süre ve işletmeler açısından konulan kuralların anlaşılabilirliği gibi unsurlar dikkate alınmaktadır (Sönmez, 2014: 41). Dolayısıyla finansal yatırımları cezbeden ve iş yapma kolaylığı açısından bürokratik ve hukuki gelişmeler sunan finans merkezlerinin cazibesi daima devam edecektir.

1.5.3. Fark Yaratan Faktörler

Bir finans merkezinin fark yaratan faktörleri; sahip olduğu imajı ve sunduğu yaşam kalitesidir.

1.5.3.1. İmaj ve Yaşam Kalitesi

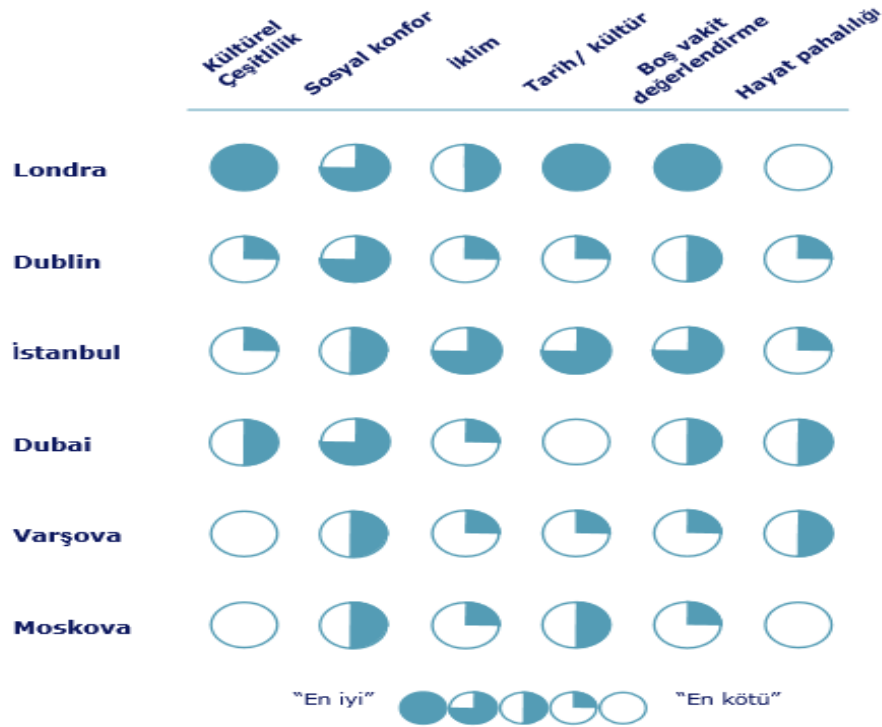
Finans merkezlerinin sahip olduğu imaj ve sunduğu yaşam kalitesi; uluslararası finans kurumları, yatırımcılar, yabancı müşteriler, finans çalışanları ve aileleri açısından önemlidir.

Finans merkezlerinin oluşturdukları ve oluşturmaya çalıştıkları imaj, uluslararası finans kuruluşları ve yatırımcılar tarafından yakından izlenmektedir. Dolayısıyla uluslararası finans merkezi olma yolunda ilerleyen pek çok Şehir güvenilir ve yatırım yapılabilir finans merkezi imajını oluşturmak için çabalamaktadır (Kılıçarslan, 2014: 111). Bir finans merkezinin markalaşması, imaj gelişiminin desteklenmesine, finansal hizmetlere özgü yeni markalaşma stratejilerinin oluşturulmasına, diğer finansal merkezlerin markalaşma stratejileri ile rekabet edebilmesine bağlıdır (TBB-Deloitte, 2009:6).

Finans merkezlerinin niteliği gereği birçok yabancı kurum iş yapmakta, yabancı yatırımcı çekmekte ve yabancı işgücü istihdam etmektedir. Finans merkezinin yaşam kalitesi, imkânları ve maliyetleri, yabancı yatırımcı çekme açısından önemlidir (Kılıçarslan, 2014: 111). Yabancıların bir yeri finans merkezi olarak seçmelerinde en önemli kriterlerden biri; o Őehirdeki yaşam kalitesinin en az kendi Őehirlerindeki kadar olması ve hayat standartlarını sürdürebilecekleri imkânlara sahip olmasıdır (Uzunoğlu vd., 2000: 53).

2007 yılında Deloitte Danışmanlık tarafından yayınlanan rapora göre Londra, dünyadaki en kozmopolit Şehirlerden biridir. Avrupa’da en çok ziyaret edilen Şehirlerden biri olan Londra, birçok tarihi ve kültürel zenginliğe sahip olup yaşam kalitesi yüksek bir Şehirdir. İstanbul’a bakıldığında ise geçmişten gelen zengin bir kültüre, eşsiz bir doğaya ve tarihsel bir konuma sahip olduğu görülmektedir (TBB-Deloitte, 2007: 26).

Şekil 1.4. Yaşam Tarzı

Kaynak: TBB-Deloitte, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, 2007, s.26.

1.6. Finans Merkezi Olmanın Ülke Ekonomilerine Etkileri

Dünya üzerinde pek çok şehir küresel finansal piyasalardan daha fazla pay alabilmek ve uluslararası bir finans merkezi olmak için çeşitli çalışmalar yapmakta ve uluslararası finans merkezi olma yolunda kendilerine hedefler koymaktadır. Çünkü bir uluslararası finans merkezi, hem bulunduğu şehre hem de bulunduğu ülke ekonomilerine önemli düzeyde olumlu katkılar sağlamaktadır. Ayrıca mali kontrollerin yeterince sağlanamaması sonucunda ortaya çıkacak birtakım olumsuz etkilerinin de bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır. Fakat finans merkezlerinin olumlu etkileri olumsuz etkilerine göre daha fazladır.

1.6.1. Finans Merkezinin Olumlu Etkileri

Ülkelerin finans merkezlerine sahip olması başta ülkelerin makroekonomik göstergeleri üzerinde etkili olmak üzere, finansal piyasalarda derinlik, rekabet ve verimlilik gibi konularda diğer sektörlerle göre daha hızlı gelişme sağlanması gibi olumlu etkilere sahiptir.

1.6.1.1. Finans Merkezinin Makro Ekonomik Açından Etkileri

Uluslararası finans merkezi haline gelen bir şehir yoğun bir sermaye girişi ile karşılaşmaktadır (TSPAKB, 2007). Ülkeler finans merkezi olmanın sağladığı bu fonları doğrudan üretime kanalize ederek hem şehir ekonomisinin hem de ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlamaktadır (Kılıçarslan, 2014: 113).

Üretim artışı yeni iş olanakları ve iş sahaları ihtiyacının ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Taşdemir, 2008: 26). Büyüyen bir ekonomide ortaya çıkan yeni iş olanakları istihdam üzerinde olumlu bir etki yaratacaktır. Finans merkezleri, istihdamın sayısal artışına ek olarak niteliğine de katkıda bulunacaktır. Finans merkezlerinde nitelikli işgücünün varlığı finans kurumlarının daha kolay yatırım kararı vermesinde önemli bir unsurdur. Aslında söz konusu unsurlar arasındaki ilişki karşılıklıdır. Çünkü finans merkezi konumuna gelen bir şehir nitelikli işgücünü çekmektedir. Böylece uluslararası finans merkezi olan şehir aynı zamanda nitelikli işgücü havuzu haline de gelmektedir (TSPAKB, 2007). Sonuç itibarıyla, uluslararası finans merkezi olan bir şehir, üretim ve istihdam artışı sağlayarak ülkelerin temel amacı olan dengeli ve istikrarlı ekonomik büyüme hedefine ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

1.6.1.2. Finans Merkezinin Derinlik Açısından Etkileri

Finansal derinleşme, bir ülkede kullanılan finansal araç çeşitleri ile bu çeşitliliğin yaygın kullanılabilmesini ifade etmektedir (Oruç ve Turgut, 2014: 110). Finansal araç çeşitliliği fon arz ve talebinin artmasına ve çok daha fazla fon talebinin karşılanabilmesine yol açacaktır (Yetiz, 2008: 24). Finansal merkezlerin finansal araç çeşitliliği vasıtasıyla sağladığı fonları reel sektöre kanalize etmesi, finansal piyasalarda derinleşmenin oluşmasını sağlayacaktır. Finansal derinleşme de ülke ekonomisinin büyümesine destek sunacaktır.

Finansal derinleşmenin sağlanamadığı bir finansal sistemde yaratılan fonlar, finansal sistem içerisinde kalmaktadır. Finansal sistem içerisinde kalan fonlar finansal kazanca dönüşmektedir. Fakat ortaya çıkan fonların reel sektör yatırımlarını finanse edememesi, ekonomik büyümeye destek vermemektedir (Öztürk vd., 2010:

98). Bu nedenle bir ülkenin büyümesi ve gelişmesi gelişmiş finans piyasalarına, finans piyasalarında araç ve kurum çeşitliliğine, en önemlisi de finansal piyasaların derinleşmesini tamamlamış olmasına bağlıdır (Yetiz, 2008: 22).

1.6.1.3. Finans Merkezinin Rekabet ve Verimlilik Açısından Etkileri

Uluslararası nitelik kazanan finansal piyasalar rekabet açısından iki önemli sonucun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Birincisi, bankalar arasında daha yoğun bir rekabet iklimi ortaya çıkmıştır. İkincisi, finansal piyasaların uluslararası nitelik kazanması sonucu bankacılık sektörünün hâkim konularının diğer finansal kurumların gelişmesi ile birlikte önemli ölçüde değişmesine neden olmuştur (Taşdemir, 2008: 28).

Finansal piyasalarda artan rekabet daha iyi hizmet sunumu için verimlilik artışını da beraberinde getirecektir. Uluslararası finans merkezi konumuna gelen bir ülkede, yabancı ve yerli finans kurumları arasında artan rekabet sonucu yerli finans kurumlarının verimliliği artacak, işlem maliyetleri düşecek ve yatırımcılara daha kaliteli hizmet sunumu sağlanacaktır (TSPAKB, 2007).

1.6.1.4. Finans Merkezinin Hızlı Kurulma Açısından Etkileri

Ülkeler, finans merkezi olmaya karar verip bu hedefe yönelik plan ve programlar geliştirdiklerinde, söz konusu plan ve programların hayata geçirilmesi ve sonuçlarının alınmaya başlanması, diğer sektörlerle kıyasla daha çabuk olmaktadır. Finans sektörünün diğer sektörlerle kıyasla en önemli olumlu etkisi, kurulumu ve faaliyete geçirilmesi nispeten daha kolay ve en önemlisi daha düşük sabit sermaye yatırımı gerektirmesidir. Finans kurumları; ofis, bilgi-işlem ve personel gibi altyapı ihtiyaçlarını tamamladıklarında faaliyete geçebilmektedir (TSPAKB, 2007).

1.6.2. Finans Merkezinin Olumsuz Etkileri

Ülkelerin finans merkezine sahip olmasının olumlu etkilerinin yanı sıra mali kontrollerin yeterince sağlanamaması sonucunda ortaya çıkacak mali sorunlar, kara para aklama ve terörizmin finansmanı gibi illegal faaliyetlere karşı üs haline gelebilme riski gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır.

1.6.2.1. Finans Merkezinin Mali Sorunların Bulaşıcılığı Açısından Etkileri

Küreselleşme olgusu sonucu finansal piyasaların hızla bütünleşmesi ile birlikte, içinde yaşanılan dünya her açıdan küçülmeye başlamıştır. Finansal piyasaların küreselleşmesi ve liberalleşmesi, tüm dünyada hem ekonomilerde, hem de mali sistemlerde fırsatların yanı sıra birtakım riskleri de beraberinde getirmiştir. Küreselleşmenin finansal sistemler açısından getirdiği risklerin başında ise finansal bulaşıcılık sorunu gelmektedir (www.tcmb.gov.tr, 2016).

Finansal bulaşıcılık/yayılma ile ilgili literatürde birçok tanım bulunmakla beraber; genel olarak uluslararası yatırımcıların ülkelerin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ekonomik sorunlar nedeniyle tedirgin olmaları sonucu benzer özelliklere sahip ülkelere yatırımlarını hızla geri çekmesi ve bu şekilde olumsuz yatırım koşullarının diğer ülkelerin finansal sistemlerine de yayılması şeklinde ifade edilmektedir (www.tcmb.gov.tr, 2016).

Küreselleşme ile birlikte ülke ekonomileri arasındaki bağımlılık yüksek düzeylere ulaşmıştır. Küreselleşmenin finansal piyasalar üzerinde çift taraflı bir etkisi vardır. Birincisi, diğer ülkelerin ve yabancı kurumların finansal risklerinin ülkeye yansması iken, ikinci etkisi ise uluslararası finans merkezinin bulunduğu ülkede meydana gelen finansal bir güçlüğün diğer ülkelerdeki finans kurumlarına ve ekonomilerine de yansmasıdır (TSPAKB, 2007). Örneğin, küreselleşme ile birlikte ülke ekonomileri arasında ticari ve finansal ilişkilerin artması ülkelerin birbirlerine giderek daha bağımlı hale gelmesine neden olmakta ve herhangi bir ekonomik kriz, çıktığı ülkeyle sınırlı kalmayıp diğer ülkelere de yayılmaktadır. Yayılma etkisi; krizin ortaya çıktığı ülkenin ekonomik gücüne, ülkenin dış piyasalarla bağlantısının derinliğine vb. gibi etkenlere göre değişiklik göstermektedir (Evlimoğlu ve Yenipazarlı, 2015: 91-104).

1.6.2.2. Finans Merkezinin Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Gibi İlegal Faaliyetlere Karşı Üs Haline Gelebilen Riski Açısından Etkileri

Finans merkezi konumuna gelen bir ülkede fon akışlarının hızlanması ülkenin finans sisteminin kara para aklama amacı ile kullanılması riskini artırmaktadır. Gerekli tedbirler alınmazsa ülke kara para aklama merkezi haline gelerek itibarını yitirebilir. Bu durum uluslararası finans kuruluşlarının ülkeden çıkmalarına ve söz konusu ülkenin uluslararası finans merkezi olma unvanını kaybetmesine yol açabilir. Kaybedilen itibarın yeniden kazanılması ise çok uzun bir süre ve çaba gerektirmektedir (TSPAKB, 2007).

Yasadışı yollardan elde edilen gelirlerin meşru kanallara aktararak hukuka aykırı işlemlerin gizlenmesi amacıyla kullanılan kara para aklama, terörizmin finansmanı gibi illegal faaliyetlerin gizlenmesi için başvurulan bir yöntem haline gelmektedir (Çakır, 2010: 69). Bu nedenle kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı gibi illegal faaliyetlerin önlenmesine ilişkin uluslararası düzenlemelere uyumun sağlanması küresel finansal sistemin uyumu için bir zorunluluk haline gelmiştir (Şahin, 2014: 164). Çünkü uluslararası sınırları aşan bir özelliğe sahip bulunan kara para aklama ve terörizm ülkenin kendi imkânları ile önlenemeyeceği için uluslararası düzenlemelere uyumun sağlanması önemli bir unsurdur (Üstün, 2008: 19).

Kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla ülkeleri etkin bir şekilde izleyen, denetleyen ve raporlar hazırlayan kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu kuruluşların en önemlisi OECD nezdinde kurulan FATF (Financial Action Task Force-Mali Eylem Görev Gücü) adlı kuruluştur. FATF gibi bazı uluslararası kuruluşların ülkeler ve finansal kuruluşlar hakkında hazırladıkları raporlarda belirttikleri uyumsuzluklar ve aksaklıklar, küresel piyasalarda dikkate alınmakta ve söz konusu uyumsuzluklar diğer ülkelerin bu ülke ve ülkede yer alan finans kuruluşları ile işbirliğine girmekten kaçınmalarına neden olmaktadır. FATF adlı kuruluşun hazırladığı raporlar çerçevesinde, küresel alanda bazı ülkeler ve bu alanda yükümlülük atfedilen finansal kuruluşların uluslararası mevzuata sağladıkları uyum ve uygulamalarının etkinliğinin yeterli seviyede olmadığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla gerek ülkenin gerekse finans sektörünün uluslararası ölçekte gösterdiği

faaliyetlerde uyum yetersizliklerinin yaratabileceği risklerin önlenmesi için bu uyum yetersizliklerinin giderilmesi gerekmektedir (Şahin, 2014: 164).

Ülkeler ve finansal sistemler için önemli bir tehdit unsuru olan kara para aklama ve terörizmin finansmanı gibi suç gelirlerinin olumsuz etkileri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çakır, 2010: 70):

- Finansal kuruluşun bulunduğu ülke hükümetinin, kurum ve kişilerin itibar kaybetmesine,
- Yasadışı gelir sağlaması nedeniyle finansal kuruluşun cezai yaptırımlara maruz kalmasına,
- Ekonomide istikrarsızlık ve güvensizlik ortamının oluşmasına,
- Finansal, siyasi, adli-idari ve sosyal kurumlara olan güvenin azalmasına,
- Birey ve toplum sağlığının bozulmasına ve toplumda rüşvet ve ahlaksızlığın artmasına sebebiyet verir.

1.6.2.3. Finans Merkezinin Unvanın Kayganlığı Açısından Etkileri

Finans merkezi olmanın görece düşük sabit sermaye yatırımı gerektirmesi ve hızlı bir şekilde kurulabilmesi bir ülke, bölge veya şehrin kısa bir süre içinde uluslararası finans merkezi haline gelebilmesi açısından bir avantaj sağlarken, bu unvanın aynı hızla yitirilmesi ise dezavantaj sağlamaktadır. Finans merkezinin bulunduğu ülkede meydana gelebilecek herhangi bir risk veya daha başarılı bir finans merkezinin ortaya çıkması yeni bir yerin başarılı bir finans merkezi haline gelebilmesine yol açabilir (TSPAKB, 2007).

Tayland ve Dubai örneklerinde olduğu gibi, bir ülke hızlı bir şekilde uluslararası finans merkezi konumuna gelebilir. Fakat uluslararası bir finans merkezi için önemli olan uluslararası alanda sahip olunan itibar ve güveni korumaktır. Çünkü finansal alanda çeşitli sebeplerle yaşanabilecek bir başarısızlık, uluslararası finans merkezinin itibarını ve güvenini kaybetmesine neden olabilir. Kaybedilen itibarın

yeniden kazanılması ise çok büyük bir çaba gerektirmekte, maliyeti de yüksek boyutlara ulaşmaktadır (TSPAKB, 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL FİNANS MERKEZİ İNDEKSLERİ VE KÜRESEL FİNANS MERKEZLERİNİN GRUPLANDIRILMASI

2.1. Küresel Finans Merkezi İndeksleri Kavramsal Çerçeve

Günümüzde uluslararası birçok kuruluş tarafından şehirlerin finans merkezi olma durumunu ölçmek için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Düzenli olarak yayınlanan bu çalışmalar, şehirlerin finans merkezi olma potansiyelini değerlendirerek ve diğer rakip merkezlerle karşılaştırarak bir sonuca varma konusunda önemli görev üstlenmektedir. Ayrıca küresel finans merkezi indeksleri, şehirlerin küresel olarak ağırlıkları ve marka değerleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır (Akyol ve Baltacı, 2015: 364-365).

Uluslararası birçok kuruluş tarafından düzenli olarak yayınlanan bu çalışmalar, finans merkezi konumunda yer alan ülke ve şehirleri çeşitli kriterler çerçevesinde sıralamaya tabi tutarak, ülke ve şehirlerin rekabetçi konumu hakkında yatırımcılara, finans kuruluşlarına, hükümetlere ve söz konusu şehirlerin yönetimlerine yol göstermektedir (Bozlağan, 2014: 2). Söz konusu indeksler bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara bilimsel veriler sunmak, kamuoyunu bilgilendirmek açısından da önemli bir rehber niteliği taşımaktadır (Akyol ve Baltacı, 2015: 365).

Literatürde küresel finans merkezleri ile ilgili birçok indeks yayınlanmakla birlikte çalışmamızın bu bölümünde söz konusu indekslerden beş tanesi hakkında bilgi verilecektir. Bunlar:

- Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)
- Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi (IFCD)
- Küresel Güç Şehir İndeksi (GPCI)
- Küresel Şehirler İndeksi (GCI)

- Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC)

2.1.1. Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)

City of London'ın 2007 yılından beri mart ve eylül ayları olmak üzere periyodik olarak yayınlamaya başladığı “Global Finans Merkezleri İndeksi (Global Financial Centres Index)” dünyadaki finans merkezlerinin gelişimini izleyen en önemli çalışmalardan biridir (Yılmaz, 2010: 149).

Global Finans Merkezleri İndeksi (Global Financial Centres Index)'ne göre küresel finans merkezi, çok çeşitli uluslararası finansal işletmelerin ve işlemlerin tek bir yerde yoğunlaştığı merkez olarak tanımlanmaktadır (Z/Yen City of London, 2005). Global Finans Merkezleri İndeksi, finans merkezlerini çeşitli faktörler açısından derecelendirerek puanlandıran ve finans merkezlerinin gelişimini gösteren bir indekstir (ZYEN GFCI, 2016).

Bir finans merkezinin rekabet edebilmesi için pek çok faktörün bir arada olması gerekmektedir. “Rekabet gücü alanı” olarak nitelendirilen küresel finans merkezleri indeksindeki bu faktörler; iş ortamı, finansal sektör gelişimi, altyapı, beşeri sermaye ve itibari faktörlerden oluşmaktadır. GFCI sıralamasında rekabet gücü faktörleri şu şekilde sıralanabilir (ZYEN GFCI, 2017):

- **İş ortamındaki faktörler:**
  - Politik istikrar ve hukukun üstünlüğü
  - Kurumsal ve düzenleyici çevre
  - Makroekonomik ortam
  - Vergi ve maliyet açısından rekabet gücü
- **Finansal sektörün gelişimi:**
  - Ticaret hacmi ve hızı

- Sermayenin mevcudiyeti
- Sanayi kümelenmelerinin derinliği ve genişliği
- İstihdam ve ekonomik çıktı
- **Altyapı faktörleri:**
  - İnşaat ve ofis altyapısı
  - Ulaşım altyapısı
  - BİT altyapısı
  - Çevre bakımı ve sürdürülebilirlik
- **Beşeri Sermaye:**
  - Kalifiye personelin mevcudiyeti
  - Eğitim düzeyi
  - Esnek işgücü piyasası ve uygulamaları
  - Yaşam kalitesi
- **İtibari faktörler:**
  - Şehir markası
  - Yenilik düzeyi ve ulaşım
  - Finans merkezinin çekiciliği ve kültürel çeşitliliği
  - Diğer merkezlerle karşılaştırmalı konumlandırma

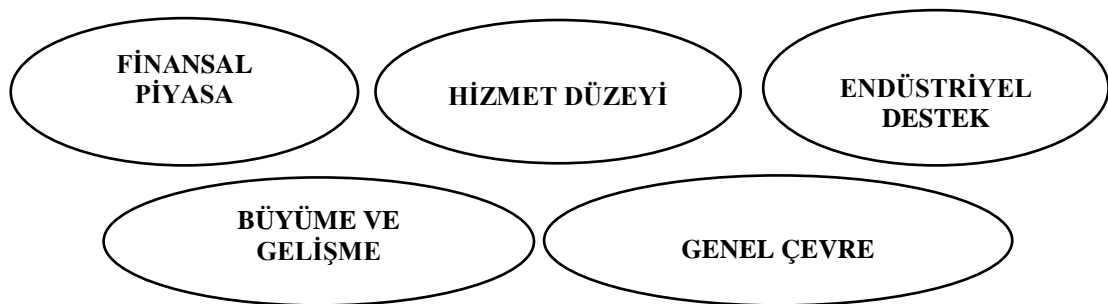
Özetle rekabet gücü faktörlerinden her biri, rekabetçiliğin farklı yönlerini kapsamaktadır (ZYEN GFCI, 2016).

2.1.2. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi (IFCD)

Uluslararası finans merkezlerinin gelişimini izleyen önemli çalışmalardan biri 2010 yılından itibaren Çin'in Xinhua Haber Ajansı ile Chicago Ticaret Borsası grubu ile bağlantılı Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksidir (Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index, 2014). Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksinde seçilmiş 45 uluslararası finans merkezinin gelişimi incelenmiştir (Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index, 2013).

Xinhua Dow Jones Uluslararası Finansal Merkez Gelişim İndeksinin amacı, uluslararası finans merkezlerinin gelişim kapasitesini ölçmek ve değerlendirmektir (Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index, 2010).

Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre uluslararası finans merkezi indeksinin değerlendirilmesinde kullanılan göstergeler Şekil 2.1'de verilmiştir. Söz konusu göstergeler: “finansal piyasa”, “hizmet düzeyi”, “endüstriyel destek”, “büyüme ve gelişme” ve “genel çevre” gibi reel ekonomiye hizmet eden bir ekosistemi oluşturmaktadır (Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index, 2014).

Şekil 2.1. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi Göstergeleri

Kaynak: Xinhua News Agency and The Chicago Mercantile Exchange Group (2014), **Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index**, November, s.4.

Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksinde kullanılan her gösterge kendi içerisinde alt unsurlardan oluşmaktadır (Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index, 2014):

- **Finansal piyasa göstergesi:**
  - Sermaye piyasası
  - Döviz piyasası
  - Bankacılık ve sigortacılık sektörü
- **Büyüme ve gelişme göstergesi:**
  - Ekonomik büyüme
  - Yenilik büyümesi
  - Pazar büyümesi
- **Endüstriyel destek göstergesi:**
  - Endüstriyel ilişki ve yetenekler
  - Endüstriyel iklim
- **Hizmet düzeyi göstergesi:**
  - Altyapı
  - Sosyal yönetim
  - İş ve yaşam
- **Genel çevre göstergesi:**
  - Ekonomik çevre

- Siyasi ortam
- Sosyal çevre

2.1.3. Küresel Güç Şehir İndeksi (GPCI)

Küresel Güç Şehir İndeksi, Japon araştırma kuruluşu olan Mori Memorial Vakfı Kentsel Stratejiler Kuruluşu tarafından 2008 yılından itibaren düzenli olarak yayınlanmaktadır. Küresel Güç Şehir İndeksi, küresel düzeyde yoğunlaşan rekabet ışığında, dünyanın büyük şehirlerini “manyetizma” ya da yaratıcı insanları ve işletme girişimlerini dünyanın dört bir yanından çekmek için sahip oldukları kapsamlı güce göre değerlendirmekte ve derecelendirmektedir (Global Power City Index, 2016).

Küresel Güç Şehir İndeksi, indekste yer alan her şehrin temel göstergeler çerçevesinde güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymakta ve aynı zamanda şehirlerin üstesinden gelmesi gereken sorunları ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır (Global Power City Index, 2016).

Şehirlerin gücünü ölçmek için “ekonomi”, “araştırma ve geliştirme”, “kültürel etkileşim”, “yaşanabilirlik”, “erişilebilirlik” ve “çevre” olmak üzere altı temel gösterge kullanılmakta ve dünyanın önde gelen şehirlerinden 42’si indeks kapsamında değerlendirilmektedir (Global Power City Index, 2016).

Altı temel gösterge kendi içerisinde alt göstergelere ayrılmaktadır (Global Power City Index, 2016):

- **Ekonomi temel göstergesi:**
  - Pazar büyüklüğü
  - Pazar çekiciliği
  - Ekonomik canlılık
  - Beşeri sermaye

- İş çevresi
- İş yapma kolaylığı
- **Araştırma ve geliştirme temel göstergesi:**
  - Akademik kaynaklar
  - Araştırma geçmişi
  - Araştırma başarısı
- **Kültürel etkileşim temel göstergesi:**
  - Trend belirleme potansiyeli
  - Kültürel kaynaklar
  - Ziyaretçiler için sunulan imkânlar
  - Ziyaretçiler için çekicilik
  - Uluslararası etkileşim
- **Yaşanabilirlik temel göstergesi:**
  - Çalışma ortamı
  - Yaşam maliyeti
  - Güvenlik ve emniyet ortamı
  - Yaşam kolaylığı
- **Çevre temel göstergesi:**
  - Ekoloji
  - Kirlenme

- Doğal çevre
- **Erişilebilirlik temel göstergesi:**
  - Uluslararası taşımacılık ağı
  - Uluslararası taşımacılık altyapısı
  - Şehir içi ulaşım hizmetleri
  - Trafik kolaylığı

Alt göstergeler kendi içerisinde toplam 70 göstergeden oluşmaktadır. Ayrıca indeks, kentlerdeki kentsel faaliyetleri yöneten “yöneticiler”, “araştırmacılar”, “sanatçılar”, “ziyaretçiler” ve “ikamet edenler” olmak üzere beş küresel aktörün görüşlerini de kapsayan geniş bir bakış açısı sunarak şehirlerin gücünü derecelendirmektedir (Global Power City Index, 2016).

2.1.4. Küresel Şehirler İndeksi (GCI)

Küresel Şehirler İndeksi, 2008 yılından itibaren A.T. Kearney tarafından dünyanın en önemli şehirleri hakkında veriler toplamakta ve düzenli olarak yayımlanmaktadır. Küresel Şehirler İndeksi, 125 şehrin hangisinin en küresel olduğunu analiz etmektedir. Bir şehrin küresel bir şehir olarak değerlendirilmesi, küresel sermayeyi ve insanları çekme kabiliyeti ile şehrin uzun dönem performansının ölçülmesiyle mümkün olabilmektedir (Global Cities, 2016).

Küresel Şehirler İndeksi, bir şehrin performansını ölçmek için 5 boyutta 27 ölçüm birimine dayanarak inceleme yapmaktadır. Bu 5 boyut şunlardır: İş Etkinliği (%30), Beşeri Sermaye (%30), Bilgi Değişimi (%15), Kültürel Deneyim (%15) ve Siyasi Katılımdan (%10) oluşmaktadır (Global Cities, 2016).

Küresel Şehirler İndeksine göre bir şehrin performansını ölçmek için kullandığı 5 boyutun içerisinde yer alan 27 ölçüm birimi aşağıdaki gibidir (Global Cities, 2010):

- **İş Etkinliği:** Şehrin sermaye piyasalarının değerini, merkezdeki Fortune Küresel 500 şirket sayısını, düzenlenen uluslararası konferansların sayısını, malların akışını (havaalanı ve limanlar aracılığıyla) ve şehir boyunca geçmekte olan malların hacmini göz önüne alır.

- **Beşeri Sermaye:** Şehrin yabancı doğumlu nüfus oranını, üniversitelerin kalitesini, uluslararası okulların sayısını, uluslararası öğrenci nüfusu ve üniversite mezunlarının yüzdesini göz önüne alır.

- **Bilgi Değişimi:** Uluslararası haber bürosu sayısını, sansür seviyesini, internet ve diğer medya kaynakları üzerinden bilgiye erişim düzeyini, lider yerel gazetelerdeki uluslararası haberlerin sayısını ve geniş bant abone sayısını göz önüne alır.

- **Kültürel Deneyim:** Bir şehrin ev sahipliği yaptığı spor organizasyonlarının sayısı, şehirde bulunan müze sayısı, şehire gelen uluslararası ziyaretçi sayısı, sahne sanatları mekânlarının sayısı, farklı kültürlere ait mutfakların sayısı ve sürdürdüğü kardeş şehir ilişkilerini göz önüne alır.

- **Siyasi Katılım:** Bir şehrin sahip olduğu büyükelçiliklerin ve konsoloslukların sayısı, büyük düşünce kuruluşları, uluslararası organizasyonlar, kentte yaşayan uluslararası erişime sahip yerel kurumlar ve şehrin düzenlediği siyasi konferansların sayısını göz önüne alır.

2.1.5. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC)

Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı, küreselleşmeyle ilgili şehirlerde önde gelen düşünce kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı'nın kurulma amacı şehirlerarası ilişkilerin incelenmesidir. İndekte şehirlerin muhasebe, reklamcılık, hukuk ve yönetim danışmanlığı, bankacılık-finans-sigortacılık sektörlerinde hizmet değeri hakkında bilgi vermektedir (www.lboro.ac.uk/gawc/, 2017).

Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı şehirleri dünya şehir ağı entegrasyonu seviyelerine göre sınıflandırmak amacıyla kullanılmaktadır. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı'nda şehirler Alfa dünya şehirleri, Beta dünya şehirleri, Gamma dünya şehirleri ve şehirleri hizmet sektörlerindeki yeterlilik seviyesine göre yüksek yeterlilik ve yeterlilik seviyesi şeklinde sınıflandırılmıştır (www.Iboro.ac.uk/gawc/, 2017).

Dünya ölçeğinde en önemli olarak görülen grup Alfa şehir grubudur. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı içerisinde yer alan dünya şehir grupları kendi içlerinde aldıkları puanlara göre sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır (TSPAKB, 2007). Bu sınıflandırmada alfa, beta ve gamma grubundaki dünya şehirleri kendi içerisinde alt gruplara ayrılmaktadır. Alfa grubundaki şehirler Alfa++, Alfa+, Alfa ve Alfa- şeklinde, Beta grubundaki şehirler Beta+, Beta ve Beta- şeklinde, Gamma grubundaki şehirler ise Gamma+, Gamma ve Gamma- şeklinde sınıflandırılmaktadır (Bozlağan, 2014: 3).

Alfa++ şehirleri bütün analizlerde diğer şehirlerden daha açık şekilde entegre olan şehirleri ifade etmektedir. Alfa+ şehirler ise Pasifik Asya için gelişmiş hizmet ihtiyaçlarını büyük oranda dolduran diğer yüksek entegrasyonlu şehirleri ifade etmektedir. Alfa ve alfa şehirleri ise büyük ekonomik bölgeleri ve devletleri dünya ekonomisine bağlayan önemli şehirleri ifade etmektedir. Beta şehirleri bölgelerini veya devletlerini dünya ekonomisine bağlamada önemli dünya şehirlerini ifade ederken, Gamma şehirleri ise küçük bölgeler veya eyaletleri dünya ekonomisine bağlayan dünya şehirleri veya küresel kapasitesi gelişmiş üretici hizmetleri olmayan önemli dünya şehirlerini kapsamaktadır. Yüksek yeterlilik ve yeterlilik seviyesinde yer alan şehirler ise dünya şehri olmayan ancak dünya şehirlerine açıkça bağımlı kalmamak için yeterli hizmetleri sunan şehirlerdir (www.Iboro.ac.uk/gawc/, 2017).

2.2. Küresel Finans İndeks Değerlerine göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması

Bu kısımda kavramsal çerçevesi önceki kısımda sunulan raporlar temel alınarak finans merkezleri gruplandırılacaktır. Söz konusu gruplandırma yapılırken uluslararası finans merkezlerinin küresel finans indeks değerleri dikkate alınmıştır.

2.2.1. Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması

City of London Corporation'ın Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI) 2007 yılında dünya genelindeki 46 finans merkezinin rekabet gücünü değerlendirmeye başlamıştır (ZYEN GFCI, 2007). Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'nin 2017 yılında yayınlanan son indeksinde ise toplamda 88 finans merkezinin rekabet gücü değerlendirilmiştir (ZYEN GFCI, 2017).

GFCI 21 indeksine göre her bir alt indekste ilk on içerisinde yer alan finansal merkezler aşağıdaki gibidir (ZYEN GFCI, 2017):

Tablo 2.1. GFCI 21 Rekabet Edebilirliğin Alt İndeksleri - İlk On

Sıralama	İş Ortamı	Finansal Sektörün Gelişimi	Altyapı	Beşeri Sermaye	İtibari Değer
1	Londra	Londra	Londra	New York	New York
2	New York	New York	New York	Londra	Londra
3	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Singapur
4	Singapur	Singapur	Singapur	Singapur	Hong Kong
5	Toronto	Boston	Tokyo	Tokyo	Chicago
6	Tokyo	Tokyo	Şanghay	Chicago	Boston
7	Chicago	San Francisco	Beijing	Los Angeles	Tokyo
8	Los Angeles	Chicago	San Francisco	San Francisco	Sydney
9	Montreal	Washington	Taipei	Boston	San Francisco
10	Sydney	Şanghay	Dubai	Şanghay	Zürih

Kaynak: Z/Yen, **GFCI 21** (<http://www.longfinance.net> - 20.04.2017).

Tablo 2.2. GFCI 21 Sıralama ve Puan (2017 Mart)

CENTRE	GFCI 21		GFCI 20		CHANGES	
	RANK	RATING	RANK	RATING	RANK	RATING
London	1	782	1	795	0	▼13
New York	2	780	2	794	0	▼14
Singapore	3	760	3	752	0	▲8
Hong Kong	4	755	4	748	0	▲7
Tokyo	5	740	5	734	0	▲6
San Francisco	6	724	6	720	0	▲4
Chicago	7	723	8	718	▲1	▲5
Sydney	8	721	11	712	▲3	▲9
Boston	9	720	7	719	▼2	▲1
Toronto	10	719	13	710	▲3	▲9
Zurich	11	718	9	716	▼2	▲2
Washington DC	12	716	10	713	▼2	▲3
Shanghai	13	715	16	700	▲3	▲15
Montreal	14	713	15	703	▲1	▲10
Osaka	15	712	17	699	▲2	▲13
Beijing	16	710	26	683	▲1	▲27
Vancouver	17	709	20	694	▲3	▲15
Luxembourg	18	708	12	711	▼6	▼3
Los Angeles	19	705	25	685	▲6	▲20
Geneva	20	704	23	689	▲3	▲15
Melbourne	21	702	24	687	▲3	▲15
Shenzhen	22	701	22	691	0	▲10
Frankfurt	23	698	19	695	▼4	▲3
Seoul	24	697	14	704	▼1	▼7
Dubai	25	696	18	698	▼7	▼2
Taipei	26	689	21	692	▼5	▼3
Munich	27	682	27	680	0	▲2
Abu Dhabi	28	680	32	662	▲4	▲18
Paris	29	679	29	672	0	▲7
Casablanca	30	674	30	671	0	▲3
Cayman Islands	31	670	28	676	▼3	▼6
Tel Aviv	32	666	38	643	▲6	▲23
Dublin	33	663	31	663	▼2	0
Bermuda	34	660	35	654	▲1	▲6
Kuala Lumpur	35	659	43	638	▲8	▲21
Bangkok	36	656	39	642	▲3	▲14
Guangzhou	37	650	-	-	-	-
Qingdao	38	649	46	631	▲8	▲18
Doha	39	648	40	641	▲1	▲7
Amsterdam	40	647	33	659	▼7	▼12
Warsaw	41	645	45	633	▲4	▲12
Tallinn	42	640	50	627	▲8	▲13
Jersey	43	633	42	639	▼1	▼6
Oslo	44	632	49	628	▲5	▲4

Riga	45	631	52	625	▲7	▲6
Stockholm	46	630	44	636	▼2	▼6
Guernsey	47	629	47	630	0	▼1
Liechtenstein	48	628	56	621	▲8	▲7
Calgary	49	627	34	658	▼15	▼31
Busan	50	626	41	640	▼9	▼14
British Virgin Island	51	625	36	653	▼15	▼28
Copenhagen	52	623	60	616	▲8	▲7
Glasgow	53	622	61	615	▲8	▲7
Edinburgh	54	621	66	610	▲12	▲11
Brussels	55	620	62	614	▲7	▲5
Milan	56	619	53	624	▼3	▼5
Bahrain	57	618	58	619	▲1	▼1
Isle of Man	58	617	65	611	▲7	▲6
Johannesburg	59	616	59	618	0	▼2
Trinidad & Tobago	60	615	71	604	▲11	▲11
Mexico City	61	614	73	600	▲12	▲14
Sao Paulo	62	613	51	626	▼11	▼13
Mumbai	63	612	75	598	▲12	▲14
Vienna	64	611	37	645	▼27	▼34
Manila	65	610	78	595	▲13	▲15
Istanbul	66	609	57	620	▼9	▼11
Jakarta	67	608	76	597	▲9	▲11
Madrid	68	607	68	608	0	▼1
Prague	69	606	72	603	▲3	▲3
Budapest	70	604	77	596	▲7	▲8
Mauritius	71	603	79	594	▲8	▲9
Rome	72	601	64	612	▼8	▼11
Rio de Janeiro	73	599	54	623	▼19	▼24
Monaco	74	598	67	609	▼7	▼11
Dalian	75	597	48	629	▼27	▼32
Riyadh	76	596	82	585	▲6	▲11
Malta	77	594	74	599	▼3	▼5
Lisbon	78	593	69	607	▼9	▼14
Cyprus	79	590	80	593	▲1	▼3
Almaty	80	589	70	605	▼10	▼16
Gibraltar	81	587	55	622	▼26	▼35
Helsinki	82	585	81	586	▼1	▼1
Bahamas	83	582	86	566	▲3	▲16
Panama	84	580	63	613	▼21	▼33
Moscow	85	566	84	568	▼1	▼2
St Petersburg	86	565	85	567	▼1	▼2
Reykjavik	87	550	83	573	▼4	▼23
Athens	88	522	87	535	▼1	▼13

Kaynak: Z/Yen, GFCI 21(<http://www.longfinance.net> - 20.04.2017).

GFCI 21 Mart 2017 tarihli yayına göre 88 finans merkezinin derece ve puanları Tablo 2.2'deki gibidir. GFCI 21 indeksine göre iş ortamı, finansal sektörün gelişimi, altyapı, beşeri sermaye ve itibari rekabet gücü faktörlerine göre yapılan araştırmada Londra, New York, Singapur, Hong Kong ve Tokyo ilk 5 finans merkezini oluşturmaktadır.

Uluslararası finans merkezi denilince akla ilk gelen iki merkez Londra ve New York'tur (Elmas vd., 2013: 10). 2017 Küresel Finans Merkezleri İndeksinde ilk sırada yer alan finans merkezi Londra'dır. Londra'nın en önemli rekabet avantajı uluslararası tüm finans kurumlarının Londra'da bulunması sonucu sağladığı finansal ürün ve hizmet çeşitliliğidir. Ayrıca uluslararası finans kurumlarının Avrupa merkezlerinin Londra'da bulunması rekabet avantajını artırmaktadır (Elmas vd., 2013: 10).

2017 Küresel Finans Merkezleri İndeksinde ikinci sırada yer alan finans merkezi New York'tur. New York'u diğer finans merkezlerinden farklı kılan en önemli özelliği; sahip olduğu borsaların yüksek işlem hacmi ve piyasa değeridir (Karagöl vd., 2017: 26).

GFCI 20 indeksinde 795 puanla ilk sırada yer alan Londra, GFCI 21 indeksinde 13 puan kaybederek 782 puanla yine liderliğini korumaktadır. GFCI 21 indeksinde Londra ile New York arasında oldukça küçük bir puan farkı bulunmaktadır. GFCI 20 indeksinde 794 puanla ikinci sırada yer alan New York, GFCI 21 indeksinde 14 puan kaybederek ikinci sırada yer almayı sürdürmüştür. 2017 Küresel Finans Merkezleri indeksinde en büyük 50 finans merkezi içerisinde (Calgary hariç) Londra ve New York'un puan kaybı en önemli puan kaybını oluşturmaktadır. Bu puan kaybında Brexit ve ABD seçimleri önemli bir etkiye sahip bulunmaktadır (ZYEN GFCI, 2017). GFCI 21 indeksinde üçüncü finans merkezi konumunda bulunan Singapur, New York'un 20 puan gerisinde olmakla birlikte; GFCI 20 indeksine göre indeks puanında artış sağlamıştır. Singapur, yükselen Asya ekonomilerinin pozitif etkisi ve sunduğu finansal hizmetler sayesinde yabancı yatırımcıları çekerek küresel bir finans merkezi olma yolunda hızla ilerlemektedir (Karagöl vd., 2017: 44).

Hong-Kong özellikle son yıllarda Çin'in yüksek büyüme rakamları sayesinde bölgesel finans merkezi konumundan uluslararası finans merkezi konumuna geçiş sağlamıştır (Karagöl vd., 2017: 26). Hong- Kong'un GFCI 21 indeksinde Londra ve New York'tan sonra dördüncü sırada yer alması bu başarısının bir göstergesidir. GFCI 21 indeksinde beşinci finans merkezi konumunda bulunan Asya kıtasının finans merkezleri içerisinde yer alan Tokyo, GFCI 20 indeksine göre indeks puanında artış sağlayan finans merkezleri içerisinde yer almaktadır.

Küresel finansal piyasaların gücü Kuzey Amerika ve Avrupa'dan Asya'ya kayarken, Çin anakarasındaki finansal merkezler, GFCI'nın en iyi sahasında bulunan beş şehirle birlikte önemini hızla artırmıştır. Şanghay, Shenzhen ve Pekin, Çin anakarasındaki en iyi üç finans merkezidir. Çin'in modern finans sektörünün doğuş yeri olan Şanghay, 2009'dan bu yana kendini büyük bir uluslararası finans merkezine dönüştürme çabalarını hızlandırdı. Şanghay tarafından mali hizmetlerdeki GSYİH'ya katma değer katkısı % 16'nın üzerine çıkarılarak büyük ilerleme kaydedildi. Aynı zamanda Şanghay'daki finansal kurumların sayısının neredeyse 1500 olması, hisse senedi işlem hacminin dünyada ikinci, borsa sermayesinin dünyada dördüncü ve spot altın ticaret hacminin dünyanın en büyüğü olması yönüyle önemli bir uluslararası finans merkezi konumundadır. Pekin ise Çin'in başkenti olarak, Çin'in finansal hizmetlerin düzenleyici merkezi haline geldi. Aynı zamanda finansal düzenleyici makamların ve dört büyük ulusal bankaların (ABC, BOA, ICBC ve CCB) merkezi durumundadır. Asya Altyapı Yatırım Bankası ve İpek Yolu Fonu'nun merkezi olan Pekin de, finans sektöründeki gücünü artırmaya hazırlanmaktadır (ZYEN GFCI, 2016). GFCI 21 indeksinde Şanghay, Shenzhen ve Pekin, GFCI 20 indeksine göre indeks puanında artış sağlayan finans merkezleri içerisinde yer almaktadır.

Batı Avrupa'da yer alan finans merkezlerinin durumu değişken bir yapıya sahiptir. Örneğin, Lüksemburg, Amsterdam, Viyana ve Cebelitarık, GFCI 21 indeksinde GFCI 20 indeksine göre düşüş gösterirken; Cenevre artış sergilemekte, Dublin ise mevcut konumunu korumaktadır.

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da yer alan finans merkezlerinden Varşova, Tallinn ve Riga ilk üç merkez konumunda bulunmaktadır (ZYEN GFCI, 2017).

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da yer alan finans merkezlerinden İstanbul ise 4. sırada yer almaktadır. İstanbul, GFCI 20 indeksinde 620 puanla 72. sırada yer alırken; GFCI 21 indeksinde 609 puanla 66. sırada bulunmaktadır. Nitekim İstanbul'un endeks puanının düşmesinde ülkenin 2016 yılı içerisinde yaşadığı darbe girişimi, terör olayları gibi unsurların etkili olduğu söylenebilir.

Orta Doğu ve Afrika'da yer alan finans merkezleri GFCI 21'de iyi bir performans sergilemektedir (ZYEN GFCI, 2017). Orta Doğu ve Afrika'da yer alan finans merkezleri içerisinde en iyi performans artışı gösteren finans merkezi Tel Aviv'dir. GFCI 21 indeksinde 666 puanla GFCI 20 indeksine göre 23 puan artış sağlayarak 32. sırada yer almaktadır. Tel Aviv'den sonra en iyi performans 680 puanla GFCI 20 indeksine göre 18 puan artış sağlayarak 28. sırada yer alan Abu Dhabi'ye aittir. GFCI 21 indeksinde 25. sırada yer alan Dubai ise GFCI 20 indeksine göre endeks puanında 2 puanlık bir düşüş yaşamıştır.

Latin Amerika ve Karayipler'de yer alan finans merkezlerinin son konumuna bakıldığında ise, inişli-çıkışlı bir performans sergiledikleri gözlenmektedir. Latin Amerika finans merkezleri içerisinde yer alan Sao Paulo, Rio de Janeiro ve Panama ciddi puan kayıpları göstermektedir. GFCI 21 indeksine göre Sao Paulo 13 puan, Rio de Janeiro 24 puan, Panama ise 33 puan düşüş göstermiştir. Karayip finans merkezleri içerisinde yer alan Cayman Adaları ve İngiliz Virgin Adaları endeks puanlarında düşüş gözlemlenirken; Bermuda ve Bahamalar artış sergileyen finans merkezleri içerisinde yer almaktadır.

Sonuç itibarıyla, 88 finans merkezinin gelişimini gösteren GFCI 21 raporunda 50 finans merkezi GFCI 20 indeksine göre gelişim gösterirken; 36 finans merkezi düşüş sergilemekte, bir finans merkezinin (Dublin) endeks puanında değişme olmaması aynı konumunu sürdürmektedir. Ayrıca GFCI 21 indeksine yeni bir finans merkezi olan Guangzhou eklenmiştir.

2.2.2. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi (IFCD)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması

Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre uluslararası finans merkezleri “finansal piyasa”, “hizmet düzeyi”, “endüstriyel destek”, “büyüme ve gelişme” ve “genel çevre” faktörlerine göre değerlendirilmektedir (Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index, 2014).

Tablo 2.3. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeks Faktörlerine Göre UFM'leri

Faktörler	2014	2013	2012	2011	2010
Finansal Piyasa	New York	New York	New York	New York	Londra
Hizmet Düzeyi	New York	New York	New York	New York	Londra
Endüstriyel Destek	New York	New York	New York	New York	New York
Büyüme ve Gelişme	Şanghay	Şanghay	Şanghay	Şanghay	Şanghay
Genel Çevre	Londra	Londra	New York	Londra	Londra

Kaynak: Xinhua News Agency and The Chicago Mercantile Exchange Group (2014), **Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index**, November.

Uluslararası finans merkezlerinin değerlendirilmesinde kullanılan faktörlerin her birinde 2010-2014 yılları itibarıyla ilk sırada yer alan finans merkezleri Tablo 2.3’de sunulmaktadır. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre uluslararası finans merkezlerinin değerlendirilmesinde kullanılan “finansal piyasa”, “hizmet düzeyi”, “endüstriyel destek” göstergelerinde lider finans merkezi genel olarak New York’tur. New York’un finansal piyasa göstergesinde sahip olduğu başarı bu göstergenin alt unsurlarını oluşturan sermaye piyasası, döviz piyasası, bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde sahip olduğu yüksek işlem hacmi ve piyasa değeridir. New York’un başarısı altyapı, sosyal yönetim, iş ve yaşam, endüstriyel ilişki ve yetenekler, endüstriyel iklim alt unsurlarından oluşan hizmet düzeyi ve endüstriyel destek göstergelerinde sahip olduğu gelişime bağlı bulunmaktadır. 2014 Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre New York “finansal piyasa”, “hizmet düzeyi”, “endüstriyel destek” göstergelerinde sırasıyla yüzde 87.54, yüzde 87.50 ve yüzde 97.32 gibi yüksek oranlarla lider finans merkezi olmuştur.

2014 Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre uluslararası finans merkezlerinin değerlendirilmesinde kullanılan “büyüme ve gelişme” göstergesinde lider finans merkezi yüzde 90.21 gibi yüksek bir oranla Şanghay olmuştur. Çin’in en

önemli finans merkezlerinden biri olan Şanghay, güçlü bir büyüme ve gelişme potansiyeline sahiptir. Şanghay, 2010-2014 yılları arasında Asya-Pasifik bölgesinin en fazla büyüme potansiyeline sahip olan finans merkezi olmuştur (Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index, 2014).

Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre uluslararası finans merkezlerinin değerlendirilmesinde kullanılan “genel çevre” göstergesinde 2010-2014 yılları arasında lider finans merkezi genel olarak Londra’dır. 2014 Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre ekonomik çevre, siyasi ortam ve sosyal çevre alt unsurlarından oluşan genel çevre göstergesinden aldığı yüzde 87.66 gibi yüksek bir oranla Londra lider finans merkezi olmuştur.

Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre 2010 ile 2014 yılı arası dünyadaki en iyi 10 uluslararası finans merkezi ise aşağıdaki gibidir. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre ilk 10 sıralamaya giren uluslararası finans merkezine bakıldığında ilk iki sırada yer alan New York ve Londra 2010-2014 yılları arasında lider uluslararası finans merkezi olma özelliğini korumuştur. 2014 Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksine göre finans merkezlerinin gelişimine bakıldığında Tokyo ve Singapur, Hong Kong’u geçerek sırasıyla üçüncü ve dördüncü sırada yer almıştır.

Tablo 2.4. Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi İlk 10

Sıra	2014	2013	2012	2011	2010
1	New York	New York	New York	New York	New York
2	Londra	Londra	Londra	Londra	Londra
3	Tokyo	Hong Kong	Tokyo	Tokyo	Tokyo
4	Singapur	Tokyo	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong
5	Hong Kong	Singapur	Singapur	Singapur	Paris
6	Şanghay	Şanghay	Şanghay	Şanghay	Singapur
7	Paris	Paris	Frankfurt	Paris	Frankfurt
8	Frankfurt	Frankfurt	Paris	Frankfurt	Şanghay
9	Pekin	Chicago	Zürih	Sydney	Washington
10	Chicago	Sydney	Chicago	Amsterdam	Sydney

Kaynak: Xinhua News Agency and The Chicago Mercantile Exchange Group (2014), **Xinhua Dow Jones International Financial Centers Development Index**, November, s.6.

2.2.3. Küresel Güç Şehir İndeksi (GPCI)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması

Küresel Güç Şehir İndeksi (GPCI)'ne göre şehirlerin gücünü ölçmek için kullanılan göstergelere ve indekste yer alan küresel aktörlerin görüşlerine göre şehirlerin aldıkları indeks puanları değerlendirilmektedir. Bu kapsamda bir önceki bölümde de bahsedildiği gibi Küresel Güç Şehir İndeksi (GPCI) şehirlerin gücünü ölçmek için “ekonomi”, “araştırma ve geliştirme”, “kültürel etkileşim”, “yaşanabilirlik”, “erişilebilirlik” ve “çevre” olmak üzere altı temel gösterge kullanılmaktadır. Ayrıca raporda kentsel faaliyetleri yöneten “yöneticiler”, “araştırmacılar”, “sanatçılar”, “ziyaretçiler” ve “ikamet edenler” açısından beş küresel aktörün görüşlerine göre şehirler değerlendirilmektedir (Global Power City Index, 2016).

Tablo 2.5’de 2016 yılı Küresel Güç Şehir İndeksine göre şehirlerin sıralamasına yer verilmektedir. Londra, 2016 yılı Küresel Güç Şehir İndeksine göre 1511.5 puanla 1. sırada yer almaktadır. Rapora göre, indeksin değerlendirilmesinde kullanılan altı temel gösterge içerisinde Londra özellikle “kültürel etkileşim” ve “yaşanabilirlik” göstergelerinde önemli bir rekabet gücüne sahiptir. Söz konusu iki unsurun da etkisi ile Londra, yöneticilerin ve ziyaretçilerin değerlendirmesinde de ilk sırada yer almaktadır.

New York ise 2016 yılı Küresel Güç Şehir İndeksine göre 1384.3 puanla 2. sırada yer almaktadır. Rapora göre, indeksin değerlendirilmesinde kullanılan altı temel gösterge içerisinde New York ise özellikle “araştırma ve geliştirme” göstergesinde önemli bir rekabet gücüne sahiptir. Tokyo, 2016 yılı Küresel Güç Şehir İndeksine göre 1338.5 puanla 3. sırada konumlanmaktadır. Tokyo özellikle indeksin değerlendirilmesinde kullanılan altı temel gösterge içerisinde “ekonomi” göstergesinde aldığı 311 puanla birinci şehir olmuştur.

Paris, 2016 yılı Küresel Güç Şehir İndeksine göre 1289.7 puanla 4. sırada bulunmaktadır. Paris’in özellikle 2016 yılı içerisinde yaşadığı terör olayları sonucu şehre gelen ziyaretçi sayısı, uluslararası öğrenci sayısı ve yabancı sakinlerin

sayılarındaki azalma nedeniyle bir basamak gerilediği görülmektedir. 2016 yılı Küresel Güç Şehir İndeksine göre 1197 puanla 5. sırada yer alan Singapur'un GSYİH büyüme hızındaki yavaşlama ve toplam istihdamdaki düşüş gibi sebeplerle ekonomisi yavaşlasa da ilk 10 içerisindeki yerini sürdürmeyi başarmıştır. Şanghai ise 2016 yılında bir önceki yıla göre önemli bir başarı sağlamıştır. 2016 yılında bir önceki yıla göre 17. sıradan 12. sıraya yükselmiştir. Şanghai ekonomisi, Singapur'un aksine GSYH büyüme hızı ve toplam istihdamdaki artış sayesinde başarılı olmuştur (Global Power City Index, 2016).

Ülkemiz açısından bakıldığında ise İstanbul 2012 yılından itibaren indekse dâhil edilmiştir. İstanbul, indeksin değerlendirilmesinde kullanılan altı temel gösterge açısından bakıldığında ekonomi göstergesinde 24. sırada, araştırma ve geliştirme göstergesinde 21. sırada, kültürel etkileşim göstergesinde 8. sırada, yaşanabilirlik göstergesinde 32. sırada, çevre göstergesinde 38. sırada, erişilebilirlik göstergesinde ise 9. sırada yer almaktadır. Aktör temelli değerlendirmede ise yöneticilere göre 6. sırada, araştırmacılara göre 32. sırada, sanatçılara göre 18. sırada, ziyaretçilere göre 4. sırada, İstanbul'da ikamet edenlere göre ise 36. sırada yer almaktadır. İstanbul, tüm bu göstergelerin toplamında ise 2016 yılı Küresel Güç Şehir İndeksine göre 959.4 puanla 21. sırada yer almaktadır.

Tablo 2.5. Küresel Güç Şehir İndeksi (2016)

Sıra	Şehir	Puan
1	Londra	1511.5
2	New York	1384.7
3	Tokyo	1338.5
4	Paris	1289.7
5	Singapur	1197.0
6	Seul	1133.3
7	Hong Kong	1098.5
8	Amsterdam	1085.8
9	Berlin	1080.3
10	Viyana	1053.0
11	Frankfurt	1032.9
12	Şanghay	1014.4
13	Los Angeles	1012.5
14	Sidney	1009.9
15	Stockholm	992.8
16	Zürih	984.1
17	Beijing	981.0
18	Toronto	972.3
19	Kopenhag	971.5
20	Barcelona	968.9
21	İstanbul	959.4
22	Osaka	959.1
23	Brüksel	957.6
24	San Francisco	954.4
25	Chicago	937.1
26	Madrid	934.0
27	Boston	927.9
28	Vancouver	922.5
29	Washington	906.4
30	Cenevre	898.7
31	Milan	881.1
32	Kuala Lumpur	878.7
33	Taipei	876.3
34	Bangkok	874.3
35	Moskova	827.5
36	Fukuoka	826.4
37	Meksika	751.2
38	Sao Paulo	737.2
39	Mumbai	657.3
40	Jakarta	595.9
41	Kahire	582.5
42	Johannesburg	533.0

Kaynak: Mori Memorial Foundation (2016), **Global Power City Index**, s.8.

2.2.4. Küresel Şehirler İndeksi (GCI)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması

Küresel Şehirler İndeksi (GCI)'ne göre şehirlerin performansını ölçmek için kullanılan 5 boyut ve 27 ölçüm birimine göre şehirlerin aldıkları indeks puanları oluşturulmaktadır. Küresel Şehirler İndeksi 2016 raporuna göre 5 boyutun her birinde farklı lider finans merkezleri şunlardır (Global Cities, 2016):

- İş Etkinliği: New York
- Beşeri Sermaye: New York
- Bilgi Alışverişi: Paris
- Kültürel Deneyim: Londra
- Siyasi Katılım: Washington D.C.

Lider finans merkezi konumunda bulunan Londra 2008 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde gelişerek New York ile arasındaki farkı kapatmayı başarmıştır. Küresel Şehirler İndeksi 2016 raporuna göre, Londra özellikle beş boyuttan ikisinde önemli bir performans göstermiştir: kültürel deneyim ve iş etkinliği. New York ise, beş boyuttan iş etkinliği ve beşeri sermaye boyutlarında lider şehir konumundadır.

Küresel Şehirler İndeksi 2016 raporuna göre, lider beş şehir sırasıyla Londra, New York, Paris, Tokyo ve Hong Kong olmuştur. Ülkemiz açısından bakıldığında İstanbul, 25. sırada yer almaktadır.

Tablo 2.6. Küresel Şehirler İndeksi (2016)

1	Londra	62.7
2	New York	62.5
3	Paris	54.5
4	Tokyo	46.7
5	Hong Kong	44.2
6	Los Angeles	38.2
7	Chicago	38.0
8	Singapur	37.9
9	Beijing	36.0
10	Washington D.C	34.7
11	Seul	33.6
12	Brüksel	33.1
13	Madrid	33.0
14	Sidney	32.7
15	Melbourne	32.4
16	Berlin	31.7
17	Toronto	31.7
18	Moscow	31.7
19	Viyana	31.0
20	Şanghay	30.4
21	Buenos Aires	29.1
22	Amsterdam	29.0
23	San Francisco	28.9
24	Boston	28.8
25	İstanbul	28.3

Kaynak: A.T. Kearney (2016), **Global Cities Index**, s.2.

2.2.5. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC)'ne Göre Uluslararası Finans Merkezlerinin Gruplandırılması

Küresel finans merkezi olarak öne çıkan yerlerin şehirlerarası ilişkilerin incelenmesi amacıyla kurulan Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC) 2016 raporu çerçevesinde şehirler alfa, beta ve gamma şeklinde sınıflandırılmaktadır. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC)'nın 2016 raporuna göre şehirlerin sınıflandırılması Tablo 2.7'de verilmiştir (www.lboro.ac.uk/gawc/, 2017).

Tablo 2.7. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (2016)

Sınıflandırma	Şehir
Alfa++	Londra, New York
Alfa+	Singapur, Hong Kong, Paris, Beijing, Tokyo, Dubai, Şanghay
Alfa	Sidney, Sao Paulo, Milan, Chicago, Mexico City, Mumbai, Moskova, Frankfurt, Madrid, Warsaw, Johannesburg, Toronto, Seoul, İstanbul, Kuala Lumpur, Jakarta, Amsterdam, Brüksel, Los Angeles
Alfa-	Dublin, Melbourne, Washington, Yeni Delhi, Bangkok, Zürih, Viyana, Taipei, Buenos Aires, Stockholm, San Francisco, Guangzhou, Manila, Bogoto, Miami, Lüksemburg, Riyad, Santiago, Barcelona, Tel Aviv, Lizbon
Beta+	Prag, Ho Chi Minh City, Boston, Kopenhag, Düsseldorf, Athens, Münih, Atlanta, Bükreş, Helsinki, Budapeşte, Kiev, Hamburg, Bangalore, Roma, Oslo, Dallas, Kahire, Houston, Lima, Lagos, Karakas, Auckland, Cape Town
Beta	Doha, Karachi, Nikosia, Cenevre, Montevideo, Berlin, Montreal, Abu Dhabi, Casablanca, Philadelphia, Vancouver, Shenzhen, Sofya, Perth, Hanoi, Beyrut, Brisbane, Bratislava, Manama
Beta-	Liman Louisi, Minneapolis, Chennai, Stuttgart, Santo Domingo, Ria De Janeiro, Kuveyt, Chengdu, Panama, Denver, Lahor, Cidde, Tunus, Quito, Belgrad, Seattle, Manchester, Guatemala, Lyon, San Jose, Tianjin, Calgary, Amman, San Juan, San Salvador, Antwerp, Zagreb, Kalküta, Tallinn, St Louis, Monterrey, Haydarabad, Edinburg, San Diego, Kolonya, Rotterdam, Dhaka, Islamabad
Gamma+	Guayaquil, Cleveland, Riga, Bakü, Adelaide, Vilnius, Birmingham, Glasgow, Nanjing, Hangzhou, Kolombo, Porto, Qingdao, Valencia, Detroit, Muscat, Osaka, Ljubljana, Kampala, George Town, Managua, Durban, San Jose, St Petersburg
Gamma	Phoenix, Tegucigalpa, Austin, Pune, Guadalajara, Dalian, Tiflis, Dar Es Salaam, Chongqing, Ankara, Lusaka, Ahmedabad, Cincinnati, Asuncion, Harare, Göteborg, Xiamen, Al- Mawşil, Kansas City, Accra, Minsk, Tampa, Turin, Luanda, Abidjan, Tiran, Lozan, Leeds
Gamma-	Taizhong, Charlotte, Baltimore, Raleigh, Belfast, Leipzig, Medellin, Wuhan, Douala, Maputo, Skopje, Gaborone, Bristol, Orlando, Dakar, Suzhou, Malmö, Edmonton, Changsha, Strazburg, Bilbao, Bolonya, Columbus(Ohio), Wellington, Nürnberg, Yangon, Xi'an, Wroclaw, Marsilya, Dresden, Shenyang, Pittsburgh (Pensilvanya)

Kaynak: GaWC (<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2016t.html>- 25.04.2017).

Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC) 2016 raporu çerçevesinde Alfa++ grubunda yer alan New York ve Londra diğer şehirlerden daha açık şekilde entegre olan şehirleri ifade etmektedir. Alfa+ şehir grubu ise Londra ve New York'u tamamlayan Pasifik Asya için gelişmiş hizmet ihtiyaçlarını büyük oranda dolduran Singapur, Hong Kong, Paris, Beijing, Tokyo, Dubai, Şanghay gibi diğer yüksek entegrasyonlu şehirleri ifade etmektedir. Alfa ve alfa şehirleri ise büyük ekonomik bölgeleri ve devletleri dünya ekonomisine bağlayan önemli şehirleri ifade etmektedir (www.lboro.ac.uk/gawc/, 2017).

Beta şehirleri içerisinde yer alan 81 şehir ise bölgelerini veya devletlerini dünya ekonomisine bağlayan önemli dünya şehirlerini ifade etmektedir. Gamma şehirleri ise Guayaquil, Cleveland, Riga, Bakü gibi daha küçük bölgeler veya eyaletleri dünya ekonomisine bağlayan dünya şehirlerini ifade etmektedir (www.Iboro.ac.uk/gawc/, 2017).

Ülkemiz açısından bakıldığında Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC) 2016 raporuna göre İstanbul Alfa şehir grubu içerisinde yer almıştır. İstanbul'un Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC) raporları içerisinde gelişimi izlendiğinde 2000 yılı raporunda Beta+ şehir grubunda, 2004 yılı raporunda Beta şehir grubunda, 2008, 2010 ve 2012 yıllarında Alfa- şehir grubunda yer almıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMA POTANSİYELİ

Medeniyetler beşiği olarak ifade edilen Anadolu coğrafyasında Avrupa yüzü olan İstanbul, tarihsel açıdan önemli bir ticaret merkezi olmuştur (Çelik vd., 2012: 530). Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere üç büyük imparatorluğa başkentlik yapmış olan İstanbul, Avrupa ve Asya Kıtalarını birleştiren tek şehirdir ve bu özelliği ile dünyada tektir (Elmas vd., 2013: 8).

Tarih boyunca dünyanın en önemli şehirlerinden biri olan ve özellikle bulunduğu coğrafi konumu, kültürel ve sosyal alanları ile her zaman ön plana çıkan İstanbul, uluslararası ticarete de önemli bir rol üstlenmiştir. İstanbul özellikle 1453 yılındaki fetih sonrasında Fatih Sultan Mehmet'in emri ile kurulan Kapalıçarşı sayesinde dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden biri haline gelmiştir. 15. yüzyıl ortalarından 18. yüzyıl sonlarına kadar ticaret alanında verdiği hizmetlerin yanı sıra, kıymetli maden takas ve saklama konusunda sunduğu hizmetler ile de bankacılığın henüz olgunlaşmadığı ve yaygınlaşmadığı dönemlerde bir finans merkezi olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Emtia ve kıymetli maden ticaretinde önemli bir hacme sahip olan Kapalıçarşı, Venedik ile birlikte yaklaşık 400 yıl boyunca eski dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden biri olarak görev yapmaya devam etmişlerdir (Apak ve Elverici, 2008: 11).

18. yüzyıl sonunda gerçekleşen “Sanayi Devrimi” sonrası Londra, Amsterdam ve Paris gibi şehirler ticari ve finansal merkez olarak ön plana çıkarken; İstanbul dünya ticaretinde azalan önemine rağmen bölgesel ticaret merkezi olma özelliğini 20. yüzyıl başına kadar sürdürmüştür. Fakat I. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi, Kurtuluş Savaşı ve savaş sonrasında yeni bir devlet kurulması gibi süreçler sonucu, İstanbul bölgesel finans merkezi olma potansiyelini yitirmiştir (Apak ve Elverici, 2008: 11-12). Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan

itibaren ülkemizin ulusal düzeyde finans merkezi olma özelliğini tekrar kazanmıştır (Yılmaz, 2010: 148).

Türkiye'nin demografik ve ekonomik açıdan kalbi olan İstanbul, geçen yüzyıl boyunca önemli değişimlerden geçmiştir. Demografik açıdan bakıldığında, yaklaşık 13 ilâ 16 milyon nüfus İstanbul'da ikamet etmekte olup, bu durum Türkiye nüfusunun yaklaşık % 20'sine karşılık gelmektedir. İstanbul nüfus büyüklüğünün yanı sıra ekonomik olarak da Türkiye ekonomisinin en önemli merkezi konumundadır. Nitekim İstanbul; GSYİH'nin % 27'sini, sanayi üretiminin % 38'ini ve hizmetlerin %50'sinden fazlasını üretmekte ve toplam vergi gelirlerinin yaklaşık % 40'ını sağlamaktadır (OECD, 2008: 13). Ayrıca, Türkiye'nin toplam ihracat düzeyinin % 46'sını ve toplam ithalat düzeyinin ise % 40'ını gerçekleştiren İstanbul dış ticaret hacminin önemli bir bölümüne de sahip bulunmaktadır (www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim, 2017).

3.1. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi

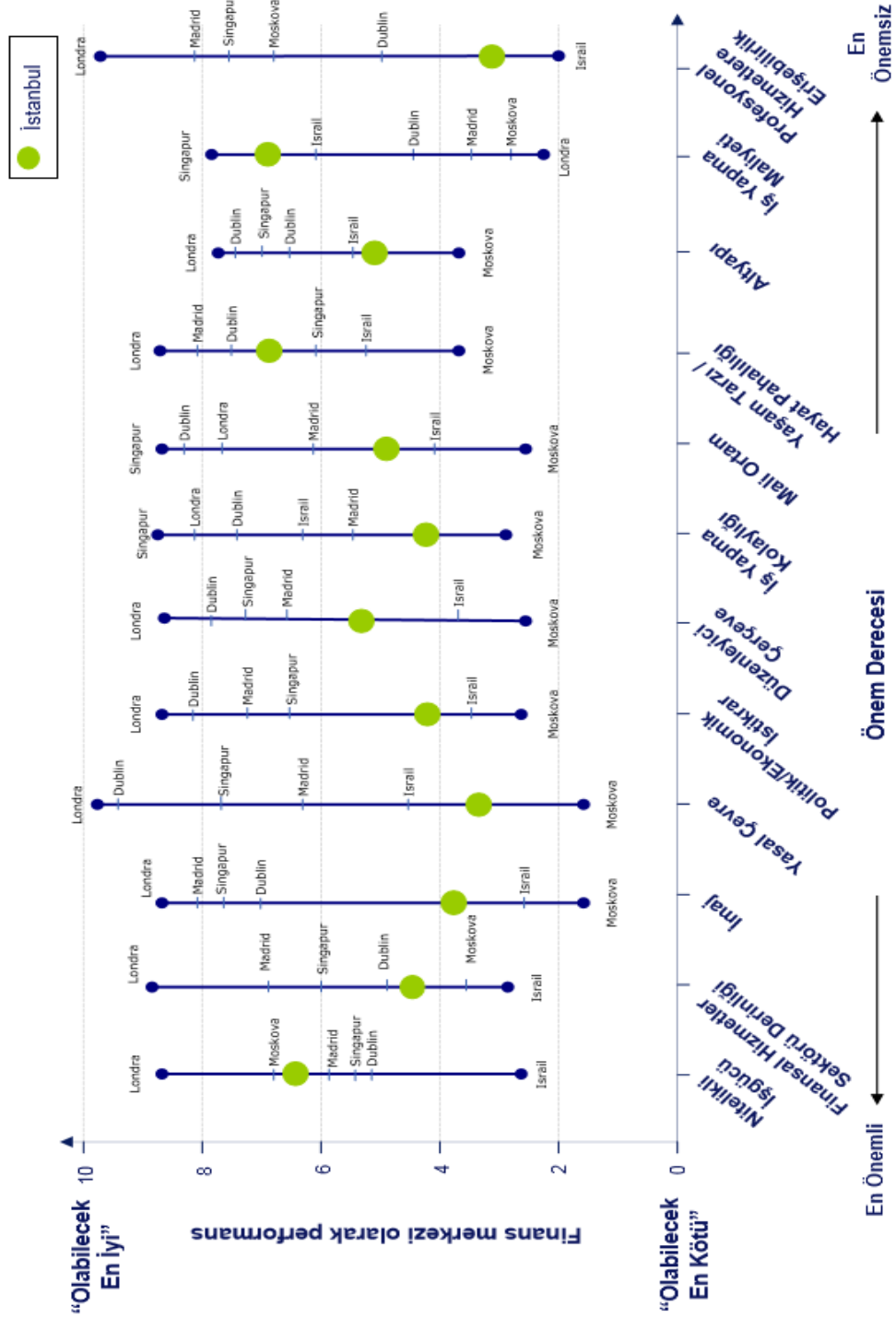
Bir şehrin “Uluslararası Finans Merkezi” haline gelebilmesi için yerine getirmesi gereken asgari yükümlülükleri bulunmakla birlikte; bu yükümlülükler asla yeterli olmamaktadır. Çünkü bir şehir uluslararası finans piyasalarınınca “uluslararası finans merkezi” olarak nitelendirilmeye başladıktan sonra gerçek bir finans merkezi haline gelmektedir. Bu durumda önemli olan; uluslararası finans piyasalarının bir şehri “Uluslararası Finans Merkezi” olarak algılamasını sağlayan faktörlerin ne olduğudur. Bu faktörlerin ne olduğunu belirleyebilmek amacıyla Deloitte Danışmanlık tarafından kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucu bir şehrin uluslararası finans merkezi olabilirliliğinin değerlendirilmesini sağlayan faktörler önem derecesine göre sıralanmıştır (Apak ve Elverici, 2008: 12-13).

Uluslararası finans merkezlerinin sahip olması gereken faktörler; nitelikli işgücü, finansal derinlik, imaj, yasal çevre, politik ve ekonomik istikrar, düzenleyici çerçeve, iş yapma kolaylığı, mali ortam, yaşam tarzı, altyapı, iş yapma maliyeti, profesyonel hizmetlere erişilebilirlik olarak belirlenmiştir (TBB-Deloitte, 2009: 64).

Çalışmanın bu bölümünde söz konusu faktörler kapsamında, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olabilmesi için sahip olduğu avantajlar ve iyileştirilmesi gerekli zayıf yönleri ele alınacaktır. İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla faktörlerin her biri detaylı olarak analiz edilerek, İstanbul'un mevcut rekabetçi konumu değerlendirilecektir.

İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma potansiyelinin gerçekleştirilmesi için İstanbul'un güçlü yönlerinin ön plana çıkarılması, engel teşkil eden unsurlarının ise geliştirilmesi gerekmektedir (TBB-Deloitte, 2007: 7). İstanbul'un finans merkezi olma potansiyeli ile ilgili düzenlenen Şekil 3.1'e göre; İstanbul'un yetenekli işgücü ve genç nüfus bakımından önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte daha az öneme sahip olan engelleyici unsurlara da sahiptir. Bunlar; imaj, yasal çevre, politik ve ekonomik istikrar, mali ortam, düzenleyici çerçeve, altyapı, iş yapma kolaylığıdır. Ayrıca daha az öneme sahip olmakla birlikte uluslararası finans merkezi olma ölçütleri içerisinde sayılan yaşam tarzı ve iş yapma maliyeti açısından önemli bir başarı kaydedilmiştir (Çelik vd., 2012: 535).

Şekil 3.1. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Kaynak: TBB-Deloitte, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, 2009, s. 64.

3.1.1. Nitelikli İşgücü

Uluslararası finans merkezi olmanın en önemli avantajlarından biri, nitelikli işgücünün varlığıdır (TSPAKB, 2007). Türkiye genç ve dinamik bir nüfusa sahip olduğu için finans sektöründe görev yapacak işgücünün temininde niceliksel bir eksiklikle karşılaşmayacak olmasına rağmen; finans sektöründe istihdam edilecek nitelikli işgücü konusunda eksiklik ortaya çıkacağı öngörülmektedir (DPT, 2009). Özellikle finansal hizmet sektöründe ön ofis faaliyetlerini yürüten nitelikli işgücü sıkıntısı bulunmamakla birlikte; arka ve orta ofis işlemleri için nitelikli işgücü sıkıntısı çekilmektedir. Bunun haricinde, ülkemizdeki finansal piyasaların özelliklerine paralel olarak, ticari bankacılık ve belli bir dereceye kadar özel bankacılık ve sigortacılık alanlarında yeterli düzeyde ön ofis çalışanlarına sahip olunsa da, yatırım bankacılığı ve varlık yönetimi alanlarında nitelikli işgücü sıkıntısı çekilmektedir (Apak ve Elverici, 2008: 14).

Ülkemizin nitelikli işgücü varlığının geliştirilmesi, yerli işgücünün donanımına ve yabancı işgücüne açıklığa bağlıdır. Finans sektörü açısından bakıldığında, yerli işgücünün donanımının geliştirilmesi öncelikle finans alanında iyi bir eğitim sisteminin varlığı ile ilişkilidir. Ülkenin yabancı işgücüne açıklığı iki taraflı bir unsurdur. Öncelikle, ülkemizde çalışmaya istekli yabancı işgücünün varlığı gereklidir. Bununla beraber, ülkemizdeki finans kuruluşlarının yabancı işgücü çalıştırmaya istekli ve uygun şartlara sahip olması gerekir (TSPAKB, 2007). Yabancı işgücünün ülkemize çekilmesi amacıyla İstanbul'un yaşam kalitesinin yükseltilmesi, yabancıların çalışma izni süreçlerinin hızlandırılması, finans sektöründe faaliyet gösterecek yerli ve yabancı kuruluşların çalışanlarına ait sosyal güvenlik primlerinde teşvikler verilmesi, İstanbul'un yüksek lisans ve doktora merkezi haline getirilmesi amaçlanarak nitelikli insan kaynağının İstanbul'a çekilmesi sağlanmalıdır (DPT, 2009).

3.1.2. Gelir Yaratma Potansiyeli

Uluslararası finans merkezlerinin gelir yaratma potansiyelinin mevcudiyeti rekabet için büyük önem taşır (Çevik, 2009: 18). Uluslararası finans merkezlerinin,

gelir yaratma potansiyeli ülke ekonomisinin büyüme hızı, uluslararası fırsatlara erişim imkânı, finansal hizmetlerin GSYİH içindeki payı gibi unsurlar dikkate alınarak değerlendirilmektedir (TBB-Deloitte, 2007: 16).

Türkiye söz konusu unsurlar açısından değerlendirildiğinde önemli bir gelir yaratma potansiyeline sahiptir. Çünkü Türkiye'nin hızla büyüyen ekonomik yapısı finansal hizmetler için önemli bir gelir yaratma potansiyeli oluşturmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumu hem Orta ve Doğu Avrupa ve hem de Orta Asya ve Orta Doğu ülkelerine erişim imkânı sağlamaktadır. Erişilen bölgenin genişliği ülkeye geniş bir pazar payı sunarak gelir yaratma potansiyelini artırmaktadır (TBB-Deloitte, 2007: 16).

Türkiye finans sektörünün aktif toplamı 2015 yılsonu itibarıyla yaklaşık 1.2 trilyon ABD doları düzeyinde olup, finansal sektörün büyüklüğü GSYİH'nın yaklaşık 1.8 katına ulaşmıştır (BDDK, 2015). 2015 yılsonu rakamlarına göre Türkiye'nin GSYİH'sı 1.953 milyon TL seviyesinde ve GSYİH büyüme hızı yüzde 4 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında Türkiye'nin büyüme hızının yüzde 3.2 olacağı öngörülmüştür. Fakat 2016 yılında Türkiye ekonomisinin büyüme hızında yavaşlama görülmüştür. Türkiye ekonomisi 2009 yılından beri ilk defa 2016 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 1.8 küçülmüştür. 2016 yılının ilk çeyreğinde iç talebin etkisiyle kuvvetli bir büyüme sağlanmış, üçüncü çeyrekte yaşanan darbe girişimi, turizm sektöründe yaşanan kayıplar, küresel ve jeopolitik gelişmelerin etkisiyle ekonomi daralmıştır (www.bbc.com, 2016).

2017 yılının Türkiye ekonomisi açısından güçlü büyümenin yaşanacağı bir toparlanma yılı olacağı tahmin edilmektedir. OVP kapsamında 2017 yılı GSYİH'sı ise yüzde 4.4 olarak öngörülmüştür (Kalkınma Bakanlığı, 2017).

Türkiye tüm finansal hizmetler sektöründe büyüme potansiyeline sahiptir (TBB-Deloitte, 2007: 16). Finansal hizmetler sektörü; bankacılık, sigortacılık, sermaye piyasaları, finansal kiralama, factoring, tüketici finansmanı ve bireysel emeklilik olmak üzere pek çok sektörü kapsamaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Türkiye ekonomisindeki gelişmeye paralel olarak küresel bankacılık sektöründeki payının da gittikçe arttığı görülmektedir. Türkiye bankacılık sektörünün kullandığı kredilerdeki artış eğiliminin ve mevduat rekabetinin artarak devam etmesi, müşteri odaklı stratejilerin gelişiminin sürdürülmesi, finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması, banka şube ve personel sayısının artırılması, internet ve mobil bankacılık hizmetlerinin gelişiminin hızla devam etmesi, katılım bankacılığının gelişim göstermesi beklenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Türk bankacılık sektöründe banka aktiflerinin GSYİH'ya oranı gelişmiş ülkelere kıyasla düşüktür (Kılıçarslan, 2014: 155). Buna rağmen Türkiye bankacılık sektörünün finansal sistem içerisindeki payı % 65.7, aktif büyüklüğünün GSYİH'ya oranı 2015 yılsonu itibarıyla % 120.7 olarak gerçekleşmiştir (BDDK, 2015). Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü Aralık 2016 döneminde bir önceki çeyreğe göre % 7.8 artarak 2.731 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Türk bankacılık sektöründe Aralık 2016 itibarıyla; 34 adet mevduat, 13 adet kalkınma yatırım ve 5 adet katılım bankası olmak üzere toplam 52 banka faaliyet göstermektedir. Bankacılık sektörü 2016 Aralık dönemi itibarıyla 11.747 adet şube ve 210.910 personel sayısına sahiptir. Türk bankacılık sektörünün 2016 Aralık döneminde kredi tutarı 1.73 trilyon TL olurken, mevduat tutarı 1.45 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörünün kapasite kullanım göstergelerinden biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranı Aralık 2016 dönemi itibarıyla 1.19'dur (BDDK, 2016).

Türkiye bankacılık sektöründeki gelişmenin yanı sıra finansal piyasalar açısından önemli sayılan sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörü de sahip olduğu fırsatlarla gelişime oldukça açıktır. Sigortacılık sektörünün sahip olduğu geniş pazarlama ağı, yüksek büyüme oranları, genç nüfus, sektörün esnek yapısı, AB uyum süreci çerçevesinde etkinleştirilen mevzuat çalışmaları sektörün güçlü yanlarını oluşturmaktadır. Zayıf yönleri ise sigorta sektörünün sahip olduğu düşük penetrasyonu, düşük kâr ve prim seviyesi ve sigorta bilincinin sınır olması olarak sayılmaktadır. Bireysel emeklilik sektörünün güçlü yönleri devlet tarafından sağlanan destek, güçlü denetim mekanizması, sahip olunan tecrübe ve bilgi birikimi olarak ifade edilirken, yüksek dağıtım maliyetleri ve emeklilik yatırım fonlarının

portföy çeşitliliğinin yeterli düzeyde olmaması zayıf yönleri olarak sayılmaktadır. Bu kapsamda sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörünün gelişimi açısından ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması, sigorta ve bireysel emeklilik bilincinin geliştirilmesi öncelikli hedefler kapsamındadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Bu amaçla 1 Ocak 2017 itibarıyla bireysel emeklilik bilincinin geliştirilmesine yönelik olarak önemli bir devlet teşviki ve uygulaması olan BES otomatik katılım sistemi yürürlüğe girmiştir. Bu durum Türkiye’de tasarruf açığının kapatılması ve finans sektöründe yeni fonların oluşturulması açısından önemli bir işlev görecektir.

Türkiye sermaye piyasalarının piyasa değeri gelişmiş piyasalara kıyasla düşük olmakla birlikte gelişmekte olan piyasalarla paralel seviyededir (TBB-Deloitte, 2009: 67). Bu durumun en önemli göstergelerinden birisi olan Borsa İstanbul, 2016 yılsonu itibarıyla 158 milyar \$’lık işlem hacmi ile Dünya borsaları içinde 32. sırada yer almaktadır. Borsa İstanbul, 381 adet borsalara kote olan şirket sayısı ile 2016 yılsonu itibarıyla 24. sırada yer almıştır. Borsa İstanbul pay piyasası işlem hacmi 2016 yılsonu itibarıyla 331 milyar \$ ile dünya geneline kıyasla 22. sırada yer almıştır (TSPB, 2017). Tahvil piyasalarında işlemlerin önemli bir kısmı devlet tahvillerinden oluşmaktadır. Ancak özellikle son yıllarda özel sektör tahvillerinde önemli bir artış yaşanmaktadır (TSPB, 2015). Menkul kıymetler piyasasına bakıldığında % 65’i devlet tahvili, % 24’ü hazine tarafından ihraç edilen Eurobond, % 4’ü sukuktan oluşan menkul kıymetler toplamı Aralık 2016 dönemi itibarıyla 352 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (BDDK, 2016).

Bankacılık dışı finansal kesimi oluşturan finansal kiralama, factoring ve finansman şirketleri bankacılık sektörünün tamamlayıcısı olarak faaliyet göstermektedir. Finansal hizmetlerin çeşitlenmesi, gelişmesi ve derinleşmesi yolunda önem taşıyan bu sektörler henüz gelişim aşamasındadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014). 2015 yılsonu itibarıyla finansal kiralama şirketlerinin, factoring şirketlerinin ve finansman şirketlerinin finansal sektör içindeki payları sırasıyla % 1.1, % 0.7, % 0.8 olarak gerçekleşmiştir (BDDK, 2015).

Sonuç itibarıyla Türk finans sektörü gerek hızlı büyüyen yapısı gerek geçirdiği önemli gelişmeler sonucunda değişken nitelikte gelir yaratma potansiyeline sahip bulunmaktadır.

3.1.3. Politik ve Ekonomik İstikrar

Politik ve ekonomik istikrar, bir finans merkezinin uluslararası nitelik kazanması açısından en önemli unsurlardan birisidir. Politik ve ekonomik istikrarın olmadığı bir ülkede herhangi bir ekonomik faaliyet veya fon alışverişinin güvenli bir şekilde yapılması ve yabancı sermaye açısından bir çekim merkezi olması mümkün değildir (Sönmez, 2014: 35). Çünkü politik ve ekonomik istikrar ülkenin risk primi ve yatırım ortamını etkileyen kriterlerin başında gelmektedir (Karagöl vd., 2017: 58). Bunun en önemli nedeni, ülkede var olan ekonomik istikrarsızlıkların, ekonomik karar birimlerinin bilgi edinimi ve uygulamasını engelleyen belirsizlik ve riskin yüksek olduğu güvensizliğin bulunduğu bir yapıyı oluşturarak ülkeyi riskli bir konuma getirmesidir (Karaçor, 2012: 128).

Ekonomi politikalarının başarısı için politik ve ekonomik istikrar bir bütün olarak ele alınmalıdır. Politik istikrar, risk ve belirsizliği azaltmakta, güven ortamı sağlamaktadır. Bu nedenle ekonomi politikalarının başarısı için istikrarlı bir ortamın sağlanması son derece önemlidir.

Türkiye ekonomisinde 1990'lı yıllarda yaşanan siyasi belirsizlikler başta ekonomi olmak üzere birçok alanı olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde ekonomi yüksek enflasyon, dış borç, yüksek bütçe açığı, cari açık nedeniyle hassas bir yapıya bürünmüştür. Ayrıca, kamu açıklarının artması, bankacılık sektöründe öngörülen reformların yapılamaması, döviz kurunun aşırı değerlenmesi ve düzeltici devalüasyonun yapılamaması sonucu yüksek bir cari açık meydana gelmiştir. Koalisyon hükümetleri, bu sorunlara karşı gerekli önlemleri alamamıştır. Bunun sonucunda, Türkiye tarihinin en ağır krizlerinden biri olan 2001 krizi ile karşı karşıya kalmıştır (Karagöl, 2013: 21).

Uzun yıllar boyunca siyasi başarısızlıklar nedeniyle sahip olduğu potansiyelinin altında bir performans sergilemiş (Karagöl, 2013: 21) olan Türkiye

ekonomisi 2001 yılında yaşanan krizden çıkış amacıyla oluşturulan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”nın uygulanmaya çalışılması ve siyasi istikrarın sağlanması ile birlikte 2002 yılından sonra önemli bir ivme kazanmıştır (Karaçor, 2012: 148-149).

2002 yılı itibarıyla ülke siyasetinde koalisyonlar döneminin sona ermesi ve 2001 yılından itibaren yürütülen “Güçlü Ekonomiye Geçiş” programı sayesinde politik ve ekonomik istikrar açısından önemli iyileşmeler kaydedilmiştir. Makroekonomik göstergeler üzerinde önemli iyileşmeler sağlanmış, enflasyon tek haneli rakamlara inmiş, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında önemli gelişmeler kaydedilmiş ve iyi düzeyde bir büyüme hızı yakalanmıştır (Apak ve Elverici, 2008: 15).

2008 yılında ABD’de başlayan küresel kriz kısa sürede başta Avrupa olmak üzere tüm dünya ekonomileri üzerinde etkili olmuştur. Fakat bu süreçte Türkiye 2002 sonrasında yakaladığı sağlam makroekonomik göstergeler sayesinde küresel krizi kısa sürede bertaraf etmeyi başarmıştır (Karagöl vd., 2017: 15). Türkiye’de özellikle 2002 yılından sonra doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu artışta ekonomide gerçekleştirilen yapısal reformlarla istikrarlı bir görünümün kazanılması ve bu görünümün sürdürülmesi etkili olmuştur. Türkiye ekonomisinin yüksek büyüme performansı, başarılı bütçe rakamları ekonominin küresel piyasalara olan uyumunu güçlendirerek rekabet gücünü artırmıştır. Bu gelişmeler Türkiye’yi bölgesel bir aktör haline getirerek yabancı yatırımların odak noktası haline getirmiştir. Türkiye’de özellikle Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde yapılan reformlar ekonomi ve finans sektöründe köklü yenilikler yapılmasını sağlamıştır. Bu yeniliklerle devletin ekonomi içerisindeki yükü azaltılarak hantal yapısından kurtarılmış, ayrıca finans sektöründe verimlilik artışı sağlanmıştır (Karagöl, 2013: 68-69).

Ekonomi ve finans sektöründe elde edilen performansın en önemli unsuru elde edilen performansın sürdürülebilmesidir. Bu açıdan bakıldığında İstanbul’un finans merkezi haline gelmesi finans sektöründe elde edilen performansın sürdürülebilmesi noktasında kritik bir öneme sahiptir (Karagöl, 2013: 69).

Bir ülkenin yabancı yatırım çekmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarından aldığı notlar kritik bir öneme sahiptir. Türkiye politik ve ekonomik istikrarsızlıklar nedeniyle uzun yıllar boyunca kredi derecelendirme kuruluşlarından olumlu bir not alamamıştır. Fitch derecelendirme kuruluşu Kasım 2012’de 1994 yılından bu yana ilk defa Türkiye’nin kredi notunu “BBB-” ile “yatırım yapılabilir seviyeye” yükseltmiştir (Karagöl, 2013: 71). Fitch durağan görünüm kararını Ağustos 2016 tarihinde durağandan negatife çevirmiştir. Ocak 2017’de ise Türkiye’nin kredi notunu “BB+” seviyesine indirerek yatırım yapılabilir ülke notunu geri almıştır. Moody’s ise Mayıs 1992 tarihinde ilk defa Türkiye’ye verdiği “Baa3” ile yatırım yapılabilir ülke notunu 1994 yılında “Ba3” ile yatırım yapılamaz olarak değiştirmiştir. Mayıs 2013 yılında ise Türkiye’ye “Baa3” ve durağan görünüm ile tekrar yatırım yapılabilir notu vermiştir. Fakat Eylül 2016 tarihinde “Ba1” ile yatırım yapılabilir ülke notunu geri almıştır. Standards and Poor’s ise Türkiye’yi ilk ve son olarak Mayıs 1992’de “BBB” notu ile yatırım yapılabilir ülke olarak tanımış ve bir daha da yatırım yapılabilir ülke notu vermemiştir. Kredi derecelendirme kuruluşlarının Türkiye’ye verdikleri Ocak 2017 notlarına ve görünümüne bakıldığında; Fitch “BB+” durağan, Moody’s “Ba1” durağan, Standards and Poor’s “BB” negatif ile yatırım yapılamaz ülke notu verilmesinde özellikle siyasi istikrarı etkileyen darbe girişiminin etkili olduğu görülmektedir.

Türkiye’nin ekonomik göstergeleri birçok ülkeden iyi olmasına rağmen, Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşları tarafından uzun yıllardır kredi notu yatırım yapılamaz seviyesinde tutulmaktadır. Türkiye’nin uluslararası sermaye akışı üzerinde en önemli engellerden biri olarak görülen bu durum ekonomide gerçekleştirilen sürdürülebilir performans açısından son derece önemlidir (Karagöl ve Mihçioğur, 2012: 5-6).

Dolayısıyla İstanbul Finans merkezi sayesinde finansal enstrümanların çeşitlenmesi sonucu bu enstrümanlara kredi notu derecelendirilmesinin getirilmesi zorunlu hale gelerek, alternatif derecelendirme kuruluşlarına ihtiyaç doğurmuştur. Bu durum hem ulusal kuruluşların güçlenmesini hem de mevcut uluslararası

derecelendirme kuruluşlarına olan bağımlılığın azalmasını sağlayacaktır (Karagöl ve Mihçioğur, 2012: 5-6).

Bütün bu değerlendirmeler göstermektedir ki, Türkiye’de ekonomik istikrar sürekli olarak gelişmekle birlikte politik istikrarında sağlanması hem ülke ekonomisinin gelişmesini hem de İstanbul’un uluslararası finans merkezi konumuna gelebilmesini sağlayacaktır.

3.1.4. Düzenleyici Çerçeve

Finans sektöründe yer alan düzenleyici kurumlar ile piyasa oyuncuları arasında mevzuata yönelik olarak gerçekleştirilen istişareler düzenlemelerin temelini oluşturmaktadır. İstanbul’un Finans Merkezi olması yolunda gerçekleştirilen düzenlemelere ilişkin Uluslararası/AB düzenleme standartları ve prensiplerinin kabulüne dayanan yaklaşım ağırlık kazanmıştır (TBB-Deloitte, 2007: 23).

Türkiye’de düzenleyici çerçevenin gelişimi açısından son yıllarda özellikle AB’ye tam üyelik çalışmaları kapsamında çıkarılan uyum yasaları ve “Güçlü Ekonomiye Geçiş” programı çerçevesinde önemli mesafeler kat edilmiş ve düzenleyici çerçeve büyük oranda AB hukuk sistemine uyumlu hale getirilmiştir. Ancak bu düzenlemelerin uygulanması konusunda birçok sorun yaşanmaktadır. Finans sektöründe yer alan düzenleyici kurumların piyasa ihtiyaçlarına yeterince eğilmemesi, söz konusu kurumların ücret ve kariyer politikaları nedeniyle yeterli düzeyde nitelikli işgücünün olmaması gibi sorunlar mevcuttur. Aynı zamanda düzenleyici kurumların özellikle yeni gelişen ürün ve hizmetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi açısından sorunlar yaşamaları, bu kurumların piyasa yaklaşımını benimsemeyip halen bürokratik düşünce yapısında olması, finansal piyasaların birden fazla kurum tarafından düzenlenmesi gibi sorunlar bulunmaktadır (Apak ve Elverici, 2008: 16).

Türkiye uluslararası standartlara uyum kapsamında SPK Yasası, Türk Ticaret Yasası, Bireysel Emeklilik, Risk Yönetimi, Gözetim ve Kurumsal Yönetim konularında Kamu Gözetim Kurumunun kurulması olmak üzere birçok önemli yenilik gerçekleştirmiştir. Piyasa ve kurumlara ilişkin gerçekleştirilen mevzuat

değişikliklerinin basit, yalın ve esnek bir yapıda olması İstanbul'un finans merkezi olma potansiyeline olumlu katkı sağlayarak uluslararası yatırımcıları yatırım konusunda teşvik edecektir (Kılıçarslan, 2014: 158).

3.1.5. İmaj ve Yaşam Tarzı

İstanbul'un bir yaşam alanı olarak sahip olduğu imaj ve sunduğu yaşam kalitesi uluslararası finans merkezi olma potansiyeli açısından önemli bir unsurdur. Türkiye'nin imajı henüz tam manada finansal hizmetler sektörünün gelişimini sağlayacak düzeyde markalaşmış olmasa da bu alanda önemli gelişmelerin olduğu görülmektedir (TBB-Deloitte, 2009: 67).

Türkiye'nin sahip olduğu mevcut imajının İstanbul Finans Merkezi projesini desteklememesi ağırlıklı olarak turizme yönelik olması, finansal hizmetlere özgü markalaşma stratejisinin olmaması, diğer ülkelerin kapsamlı markalaşma stratejileri ile rekabet edememesi imaj konusunda geliştirilmesi gerekli yönlerini oluşturmaktadır (TBB-Deloitte, 2009: 6).

İstanbul, yaşam tarzı bakımından ise gelişmiş finans merkezlerine göre daha düşük maliyetli ve yüksek bir yaşam kalitesi sunmaktadır (TBB-Deloitte, 2009: 74). İstanbul'un yüzyıllar boyunca değişik kültürlere ve dinlere ev sahipliği yapmasının verdiği kozmopolit yapısı, sahip olduğu eşsiz tarih ve kültür mirası, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan özel coğrafi konumu, İstanbul boğazı, birçok metropole göre makul fiyatları, canlı gece hayatı, uygun iklim şartları, deniz, dağ, kültür, kış sporları gibi birçok turizm türlerine ulaşma imkânı ile dünya üzerinde birçok şehre göre eşsiz bir yaşam tarzı sunmaktadır. Finans merkezlerinde çalışan kişiler ve finans merkezleri arasında seçim yapma aşamasında olanlar için en önemli psikolojik faktörü oluşturan yaşam tarzının ve özellikle imaja yönelik çalışmaların ön plana çıkarılarak ülkemizin rekabet gücünün arttırılması son derece önemlidir (Apak ve Elverici, 2008: 18).

3.1.6. İş Yapma Kolaylığı

Genel olarak Türkiye’de iş yapma kolaylığı henüz gelişim aşamasındadır (TBB-Deloitte, 2009: 161). Türkiye iş yapma kolaylığı bakımından 2016 yılında 196 dünya ülkesi içerisinde 69. sırada yer almaktadır (Doing Business, 2017). Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2017 raporuna göre Türkiye’nin iş yapma kolaylığı göstergelerine göre sıralaması Tablo 3.1’de görüldüğü gibidir:

Tablo 3.1. Türkiye’nin İş Yapma Kolaylığı Göstergelerine Göre Sıralaması (2016)

İş Kolaylığı Göstergeleri	Sıra
İşe Başlama Kolaylığı	79.
İnşaat İzinleri ile Uğraşma	102.
Elektrik Enerjisi Alma	58.
Mülkiyet Hakları	54.
Kredi Alma	82.
Azınlık Yatırımcılarını Koruma	22.
Vergilerin Ödenmesi	128.
Sınır Ötesi Ticaret Yapma	70.
Sözleşmelerin Uygulanması	33.
İflasın Çözümü	126.

Kaynak: Doing Business, (<http://www.doingbusiness.org> -22.03.2017).

Özellikle uluslararası yatırımcıları ülkeye çekme konusunda en kritik unsurlardan biri olan iş yapma kolaylığı için Türkiye’de orta düzeyde de olsa yatırımcıları yatırım konusunda teşvik ederek yatırım miktarlarının artırılması için gerekli düzenlemeler yapılmaktadır. Ancak özellikle Türkiye’nin vergi sistemi İstanbul’un finans merkezi olma yolunda en büyük engellerden birini oluşturmaktadır. Çünkü finansal faaliyetlerin sürdürülebilirliği ve yatırımcıları yatırım konusunda teşvik etmenin yolu düzenli vergi sisteminden geçmektedir. Ancak Türkiye’de uygulanan kurumlar vergisi oranı diğer finans merkezlerine göre daha yüksek oranlarda bulunmaktadır (Karagöl vd., 2017: 57). Kurumlar vergisi oranının yüzde 20 olması Türkiye’nin diğer finans merkezleriyle rekabet etmesini güçleştirmektedir.

Türkiye’nin iş kolaylığının geliştirilmesi amacıyla özellikle son yıllarda önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Türkiye’de Merkezi Ticaret Sicil

Sistemi sayesinde işe başlama, e-fatura ve elektronik muhasebe sistemi sayesinde vergi ödemeleri kolaylaştırılmıştır (Doing Business, 2017). Bürokrasinin azaltılması, yabancı yatırımların ülkeye çekilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi amaçlarıyla özel bir birim olarak Ulusal Yatırım Ajansı ile Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu faaliyete geçirilmiştir (Apak ve Elverici, 2008: 17).

Türkiye, ekonomik serbestlik endeksine göre 2016 yılında 186 dünya ülkesi içerisinde 60. sırada yer almaktadır. Ekonomik serbestlik endeksine göre serbestlik durumu orta derecede serbest olarak ifade edilmiştir. Özellikle ticaret serbestisi, yatırım serbestisi ve finansal serbesti konularında başarılı sayılırken, iş serbestisi, işgücü serbestisi ve hukuki serbestlik konularında ise serbestlik düzeyi yeterli değildir (2017 Index of Economic Freedom, 2017).

3.1.7. İş Yapma Maliyeti

Türkiye, sahip olduğu işgücü ve gayrimenkul maliyetleri açısından iş yapma maliyeti konusunda avantajlı bir ortam sunmaktadır (TBB-Deloitte, 2009: 75). Dolayısıyla, İstanbul yatırımcılara önemli finans merkezlerinin sunduğu birçok hizmeti daha düşük maliyetle sunabilme kapasitesine sahiptir (Kayral, 2011: 43).

Türkiye'nin iş yapma maliyetini düşüren en önemli unsurlardan biri işgücünün büyük bir bölümünün AB ülkelerine kıyasla daha düşük asgari ücret düzeyinde çalışıyor olmasıdır (TBB-Deloitte, 2009: 75). Bu durum işveren maliyetlerini azaltarak iş yapma maliyetinin düşmesini sağlamaktadır.

Urban Land Institute (ULI) ve PWC tarafından hazırlanan Gayrimenkulde Gelişen Trendler Avrupa 2017 Raporu'na göre İstanbul kısa vadede yatırım alanı olarak gerilese de gayrimenkul sektörü açısından potansiyeli yüksek ve gelişen bir pazar olarak değerlendirilmektedir. İstanbul'un kısa vadede yatırım alanı olarak gerilemesinin sebebi ise 2016 yılında gerçekleştirilen terör saldırıları ve darbe girişimi sonucu yatırımcıların ülkeyi terk etmesidir. Söz konusu etkenler uluslararası yatırımları caydırarak İstanbul'un 19. sıradan 28. sıraya düşmesine neden olmuştur (PWC&ULI, 2017). Bu kapsamda Türkiye gayrimenkul maliyetleri açısından avantajlı olsa dahi yatırım açısından en önemli kriter ülkenin sahip olduğu istikrardır.

3.1.8. Alt Yapı Kalitesi

İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma potansiyeli açısından şehrin altyapısının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir (TSPAKB, 2007). İstanbul, havayolu ulaşım altyapısı, iletişim ve bilgi teknolojileri altyapısı ve altyapı konularında önemli bir rekabet avantajına sahip bulunmaktadır.

İstanbul'un en önemli altyapı sorunu ise trafik ve plansız yapılaşmadır. Şehrin plansız yapılaşması beraberinde trafik sorununu getirmektedir. Özellikle iş dünyasının yoğunlaştığı bölgelerde inşa edilen gökdelenler, alışveriş merkezleri gibi plansız yapılaşmalar trafik sorununu daha da karmaşık hale getirmektedir (TSPAKB, 2007). Bu sorunların çözümü için son yıllarda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle raylı sistemlerin genişletilmesi, şehrin trafik yükünü hafifletecek köprü inşaatları, tüp geçit projeleri gibi çeşitli projeler yürütülmüştür (TBB-Deloitte, 2007: 24).

2016 yılında İstanbul'un üçüncü boğaz köprüsü olarak inşa edilen Yavuz Sultan Selim Köprüsü ve Kuzey Marmara Otoyolu Projesi ile araçların kesintisiz bir şekilde transit geçişi ile şehrin içindeki ve mevcut boğaz köprülerinin trafiğinin azaltılması amaçlanmıştır. Şehrin en önemli altyapı sorununu oluşturan trafik sorununu çözmek amacıyla son yıllarda Marmaray Projesi, Avrasya Tüneli olmak üzere birçok proje hayata geçirilmiş ve henüz proje aşamasında olan 3 Katlı Büyük İstanbul Tüneli başta olmak üzere birçok altyapı projesinin hayata geçirilmesi bu konuda önemli bir avantaj sağlayacaktır.

İstanbul sahip olduğu coğrafi konumu sayesinde Avrupa'ya yakın olması avantajlı bir konumu beraberinde getirmektedir. İki yakada bulunan havaalanları sayesinde Avrupa'nın transit yolcu güzergâhı olan İstanbul'da üçüncü havalimanı inşaatı yapım aşamasında bulunmaktadır (Karagöl vd., 2017: 58). İnşaatı devam eden İstanbul üçüncü havalimanı projesi Batı Avrupa ile Uzak Doğu arasında şehri önemli bir transfer merkezi konumuna getirecektir (www.dhmi.gov.tr, 2017). Ulaşım altyapısında gerçekleştirilen proje ve faaliyetler aynı zamanda Türkiye'nin iş yapma

kolaylığı açısından da önümüzdeki dönemlerde konumunu güçlendirecektir (Karagöl vd., 2017: 59).

Bilgi ve iletişim teknolojileri, ülkenin rekabet gücünün artırılması, refah düzeyinin yükseltilmesi ve nitelikli istihdamın geliştirilmesi bakımından son derece önemlidir (Kalkınma Bakanlığı, 2013). Türkiye iletişim ve bilgi teknolojileri bakımından WEF Dünya Seyahat ve Turizm Endeksi 2015 raporuna göre 141 ülke içerisinde 68. sırada yer almıştır (WEF The Travel&Tourism Competitiveness Report, 2015). Türkiye’de iletişim sektöründe Türk Telekom, Turkcell ve Vodafone olmak üzere büyük şirketler hizmet sunmaktadır. BTK’nın Aralık 2016 sonu verilerine göre 75.06 milyon mobil abone, 62.2 milyon geniş bant internet abone sayısı, 11.08 milyon sabit abone ile Türkiye’nin iletişim sektörü giderek büyümektedir (BTK, 2017).

İFM projesi kapsamında finans ve bankacılık sektöründe Ar-Ge merkezli bir ekosistem oluşturmak, teknolojik dışa bağımlılığı en aza indirmek amacıyla 2015 yılında kurulan Finans Teknopark finans sektörü bilgi teknolojileri altyapısının geliştirilmesi açısından önemli bir projedir. Borsa İstanbul ve Boğaziçi Üniversitesi ortaklığıyla kurulan Finans Teknopark Türkiye’nin ilk tematik teknoparkı olma özelliği taşımaktadır. Finans Teknopark, ülkenin finans sektörüne finansal teknoloji ve yazılım üretmek, ticarileştirmek ve ihraç etme avantajı kazandırarak uluslararası alanda rekabet edebilir bir yapıya kavuşmasına zemin hazırlayacaktır (<https://finansteknopark.com.tr/>, 2017).

3.1.9. Yasal ve Mali Ortam

İstanbul’un uluslararası finans merkezi olması yolunda rekabetçi konumunu belirleyen unsurlardan yasal ve mali ortam geliştirilmesi gereken yönlerini oluşturmaktadır. Ülkemizin gerek yasal gerekse mali ortamının uluslararası standartlara uygun olması rekabetçi konumu açısından son derece önemlidir.

Türkiye’nin sahip olduğu yasal ortam İstanbul’un uluslararası finans merkezi olması bakımından yeterli seviyede değildir (TBB-Deloitte, 2007: 20). Türkiye’deki yeterince gelişmemiş yasal haklar İstanbul’un uluslararası finans merkezi olması

yolunda geliştirilmesi gereken yönlerinden birini oluşturmaktadır (TBB-Deloitte, 2009: 68). Dünya Ekonomik Forumu 2016-2017 Küresel Rekabetçilik raporuna göre Türkiye yasal haklar sıralamasında 138 ülke içerisinde 97. sırada yer almaktadır (WEF The Global Competitiveness Report, 2016).

Bir ülkenin sahip olduğu nitelikli yargı çalışanlarının ve ihtisas mahkemelerinin varlığı finansal anlaşmazlıkların çözümünde önemli birer unsurdur. Bu nedenle İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda söz konusu eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir (TBB-Deloitte, 2009: 68). Türkiye'nin yargı sisteminin bağımsızlığı sorgulanmaktadır (TBB-Deloitte, 2007: 20). Dünya Ekonomik Forumu 2016-2017 Küresel Rekabetçilik raporuna göre Türkiye yargı bağımsızlığı sıralamasında 138 ülke içerisinde 107. sırada yer almaktadır (WEF The Global Competitiveness Report, 2016). Dünya çapında kamu sektöründeki yolsuzlukların algılanan düzeylerini ölçen Yolsuzluk Algısı Endeksine göre 2016 yılında Türkiye 176 dünya ülkesi içerisinde 75. sırada yer almaktadır (Corruption Perceptions Index, 2016).

Ayrıca Türkiye Dünya Ekonomik Forumu 2016-2017 Küresel Rekabetçilik raporuna göre kurumların etkinliği, mülkiyet hakları, fikri mülkiyet haklarının korunması, anlaşmazlıkların çözümünde yasal çerçevenin etkinliği gibi bazı yasal ortam unsurları bakımından 138 ülke içerisinde sırasıyla 74. sırada, 62. sırada, 95. sırada ve 96. sırada yer almaktadır (WEF The Global Competitiveness Report, 2016). Bu bakımdan Türkiye'nin yasal ortam konusunda iyileştirilmesi gereken sorunlarının mevcut olduğu görülmektedir (Öztangut, 2007: 4). Özellikle 2001 krizi sonrası mali ortamın disipline edilmesi konusunda önemli adımlar atılmış, vergi alanında birçok yeni düzenleme yapmak suretiyle uluslararası standartlara uygun düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte mali ortamda halen önemli sorunlar mevcut bulunmaktadır (Apak ve Elverici, 2008: 16).

Türkiye vergi oranlarında birçok finans merkezine kıyasla rekabetçi düzeylere sahiptir. Ülkelerin vergi sistemlerinin tarafsızlığını ve rekabetçiliğini ölçen 2016 Uluslararası Vergi Rekabetçiliği Endeksine göre Türkiye 35 OECD ülkesi içinde 10. sırada yer almaktadır. Endeks'e göre Türkiye kurumlar vergisi

sıralamasında 10. sırada, tüketim vergisi sıralamasında 26. sırada, emlak vergisi sıralamasında 9. sırada, bireysel gelir vergisinde 3. sırada, yurtdışında kazanılan kazançların vergilenmesinde 13. sırada yer almaktadır (International Tax Competitiveness Index, 2016).

Ülkemizde kurumlar vergisi oranının yüzde 20'ye düşürülmesi yatırımcılar açısından olumlu bir katkı sağlamasına rağmen Türk Vergi mevzuatının halen belirsiz, zor anlaşılır ve çok sayıda farklı uygulama ve istisnayı kapsayan karmaşık yapısının getirdiği riskler nedeniyle uluslararası piyasalar tarafından vergi oranının gerçek vergi oranı üzerinde algılanmasına neden olmaktadır (Apak ve Elverici, 2008: 16). Ayrıca Türkiye'de uygulanmakta olan BSMV (Banka ve Sigorta muameleleri üzerinden alınan vergi kesintisi) finansal kurumlar açısından önemli bir sorun olarak algılanmaktadır (TBB-Deloitte, 2007: 22). Çünkü BSMV finans kurumlarının aracılık işlemleri üzerine kamu kaynaklı mali bir yük yüklemektedir. Bu nedenle hem finans kurumlarının hem de müşterilerin fon maliyetlerinin artmasına neden olarak yatırımları olumsuz etkilemektedir (DPT, 2009). Türk finans piyasaları için BSMV türü mali yük yükleyen vergilerin kaldırılması, menkul değerlerin vergilendirilmesinde uluslararası standartlarda uygulamaların ortaya konulması, yeni finansal ürünlere yönelik vergileme işlemlerinin yatırımcıların finansal işlem maliyetlerini artırmayacak düzeyde tutulması gerekmektedir (Kılıçarslan, 2014: 162).

Uluslararası finans kurumları ve yatırımcılar açısından bir ülkenin sahip olduğu vergi sisteminin uluslararası standartlara uyumlu, basit, sade, anlaşılır ve tutarlı olması yatırımcılar açısından son derece önemlidir. Bu nedenle Türk vergi sisteminin basit, sade, anlaşılabilir, tutarlı ve uluslararası standartlara uyumlu bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir (Apak ve Elverici, 2008: 16). Çünkü yatırımcılar açısında vergi yükünden ziyade vergi sisteminin istikrarı, kalıcılığı, sıklıkla değişmiyor olması daha önemli unsurlar olarak görülmektedir (TSPAKB, 2007).

3.1.10. Profesyonel Hizmetlere Erişilebilirlik

Türkiye’de profesyonel hizmetlere erişilebilirlik gittikçe iyileşmektedir (TBB-Deloitte, 2009: 166). Türkiye, İstanbul finans merkezi projesi çerçevesinde finans sektöründe bağımsız denetim, danışmanlık, bilgi işlem alanlarında hizmet veren birçok nitelikli firmaya sahiptir. Bu firmaların her birinin uluslararası standartlarda kaliteli ve çeşitli hizmet sunması ülkemizin güçlü tarafını oluşturmaktadır (Öztangut, 2007: 5).

3.2. İstanbul Finans Merkezi Projesi

“İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı” Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonu tarafından hazırlanmış ve 29 Eylül 2009 tarihinde Yüksek Planlama Kurulu Kararıyla onaylanmıştır. İstanbul Finans Merkezi Projesinin vizyonu “İstanbul, öncelikle bölgesel, nihai olarak da uluslararası finans merkezi olacaktır” şeklinde belirlenmiştir (DPT, 2009).

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İstanbul’un uluslararası finans merkezi olması yolunda çeşitli öncelik ve eylemler belirlenmiştir (DPT, 2009):

- Hukuk altyapısının güçlendirilmesi
- Finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması
- Basit ve etkin bir vergilendirme sisteminin oluşturulması
- Düzenleyici ve denetleyici çerçevenin geliştirilmesi
- Fiziksel altyapının iyileştirilmesi
- Teknolojik altyapının güçlendirilmesi
- İFM organizasyon yapısının kurulması
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi

- İFM tanıtımının yapılması ve imajının oluşturulması

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planı (2015-2018) raporuna göre programın temel hedefleri ise şunlardır (Kalkınma Bakanlığı, 2015):

- İstanbul'un ilk 25 uluslararası finans merkezi içerisinde yer almasını sağlamak
- Türkiye'nin finansal gelişmişlik açısından ilk 30 ülke içinde yer almasını sağlamak
- Finansal hizmetler sektörünün GSYİH içerisindeki payının yüzde 6'ya yükselmesini sağlamak

3.2.1. İFM Projesinin Başarısının Temel Belirleyicileri

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İFM projesinin başarıya ulaşabilmesi için 9 temel öncelik ve eylem belirlenmiştir (DPT, 2009).

3.2.1.1. Hukuk Altyapısının Güçlendirilmesi

İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda hukuk altyapısının güçlendirilmesi için üç temel öncelik belirlenmiştir (DPT, 2009):

- İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda, finansal işlemleri gerçekleştiren taraflar arasındaki uyuşmazlıkların hızlı ve etkili bir şekilde çözümüne yönelik Türk yargı sisteminde iyileştirmeler sağlanması
- İstanbul'da uluslararası platformda rekabet edebilecek düzeyde bağımsız bir yapıya sahip kurumsal bir tahkim merkezinin oluşturulması ve arabuluculuk sisteminin etkin bir şekilde kullanımının sağlanması
- İstanbul Finans Merkezi projesinin gelişimine katkı sağlaması beklenen tasarıların kanunlaşma süreçlerinin hızlandırılmasının sağlanması

3.2.1.2. Finansal Ürün ve Hizmet Çeşitliliğinin Artırılması

Bir finans merkezinde sunulan finansal ürün çeşitliliğinin ve finansal hizmet kalitesinin durumu finans merkezinin yatırımcılar tarafından tercih edilmesinde son derece önemlidir. Bu nedenle bir finans merkezinin mevcut ürün ve hizmetlerle ilgili sorunları çözmeye ve yeni finansal ürün ve hizmetleri geliştirme yeteneği ve sunumu önem arz etmektedir. Bu kapsamda İstanbul'un finansal ürün ve hizmet çeşitliliğiyle ulusal ve uluslararası sermayenin çekim merkezi haline gelmesi temel hedeftir (DPT, 2009).

Finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılmasına yönelik olarak İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında 4 temel öncelik belirlenmiştir (DPT, 2009):

- Finansal sektör düzenlemelerinde prensip temelli anlayış benimsenerek, yasal altyapının öncelikle Avrupa Birliği hukuk sistemi olmak üzere uluslararası düzenlemelere ve uygulamalara uyumunun sağlanması
- Finansal piyasaların şeffaflığının artırılması ve yatırımcıların detaylı olarak bilgilendirilmesinin sağlanması
- Türkiye'de mevcut olduğu halde çeşitli hukuki düzenlemeler nedeniyle yurtdışı piyasalara kaymış finansal ürün ve hizmetler belirlenerek, bu durumun düzeltilmesine yönelik gerekli tedbirlerin alınması
- İstanbul'u cazip bir finans merkezi haline getirebilecek ancak ülkemiz piyasalarında henüz gelişme gösterememiş veya işlem hacmi bakımından yeterli düzeye ulaşamamış bazı finansal ürün ve hizmetler için gerekli altyapının oluşturulması sağlanacaktır. Bu amaçla faizsiz finansal ürünlerin geliştirilmesi, özel sektör ve yerel yönetim borçlanma araçlarında ihraç sürelerinin kısaltılması ve maliyetlerinin azaltılması, türev piyasalar ile ilgili gerekli altyapının oluşturulması, menkul kıymetleştirme işlemlerinin yatırımcılar açısından kolaylaştırılması, sigorta, finansal kiralama, factoring, tüketici finansman şirketleri gibi şirketler tarafından sunulacak finansal ürün

ve hizmet çeşitliliğinin artırılması, elmas ve kıymetli taş piyasaları, ürün ihtisas, enerji ve karbon salınımı borsalarının oluşturulması amaçlanmıştır.

3.2.1.3. Basit ve Etkin Bir Vergilendirme Sisteminin Oluşturulması

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda belirlenen çeşitli öncelik ve eylemlerden biri de basit ve etkin bir vergilendirme sisteminin oluşturulmasıdır. Bu kapsamda basit ve etkin bir vergilendirme sisteminin oluşturulmasına yönelik İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında 4 temel öncelik belirlenmiştir (DPT, 2009):

- Türk Vergi kanunlarının ve tüzük, yönerge gibi ikincil mevzuatın daha basit ve anlaşılır hale getirilmesi sağlanacaktır.
- Vergi yükü finans kurumları ve yatırımcılar açısından fon maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Artan fon maliyetleri yatırım yapılan ülkenin ekonomik büyümesinin ve etkin kaynak dağılımının bozulmasına yol açarak ülkenin rekabet gücünün azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle vergi düzenlemelerinin ülkemize rekabet gücü kazandırması ve finansal işlemlerin ülkemize çekilmesi sağlanacaktır.
- Vergi uygulamalarının finansal kurum ve yatırımcılar açısından yatırım kararları üzerinde belirsizlik yaratmasını engelleyici tedbirlerin alınması sağlanacaktır.
- Halka açık olmayan şirketlerin sermaye piyasasına açılması sağlanacaktır. Bu amaçla halka açık olmayan şirketlerin halka açılmasını sağlayacak vergi ile ilgili her türlü önlem alınacaktır.

Basit ve etkin bir vergilendirme sisteminin oluşturulmasına yönelik olarak belirlenen ilkeler şunlardır (DPT, 2009):

- Etkin bir vergilendirme sisteminin en temel ilkelerinden biri verginin öngörülebilir olmasıdır. Öngörülebilir bir vergileme sistemi yatırımcı

açısından gerçekleştireceği işlemlerin maliyetlerini görmesine ve yatırım kararı vermesine yardımcı olacaktır.

- Finansal işlemlerin vergi oranlarının düşürülmesi yoluyla rekabet üstünlüğü kazanılması
- Geniş tabanlı bir vergi sisteminin oluşturulması
- Finansal işlemler üzerindeki aracılık maliyetlerinin ve bazı vergilerin kademeli olarak kaldırılması
- Finansal kurumlar tarafından gerçekleştirilen aynı türdeki işlemler üzerinden alınan farklı vergi düzeylerinin eşit hale getirilmesi
- Uzun vadeli vergi politikalarının oluşturulması

Basit ve etkin bir vergilendirme sistemine yönelik konulan ilkeler çerçevesinde ulaşılması amaçlanan temel hedefler şunlardır (DPT, 2009):

- Türkiye'nin finansal işlemlerin odağı haline gelmesi
- Ülkenin makroekonomik koşullarına uygun sürdürülebilir, adil, istikrarlı bir vergi rejimi
- Dolaylı vergi gelirlerinin toplam vergi geliri içerisindeki payının azaltılması
- Finans sektöründe etkin bir vergi sistemi ile kayıtdışılığın azaltılarak haksız rekabetin önlenmesi
- Hukuki güvenliği sağlayacak kapasitede yasal düzenlemeler oluşturulması
- 2010 yılı itibarıyla yürürlüğe konulan özelge sistemi etkin bir yapıya kavuşturulacaktır.

3.2.1.4. Düzenleyici ve Denetleyici Çerçevenin Geliştirilmesi

Finansal piyasa ve kurumların hızlı değişim geçirdiği günümüzde, finansal sistemin işleyişine ilişkin düzenleyici ve denetleyici ilke ve kuralların aynı hızla değişim ve gelişim sergilemesi gerekmektedir. Bu kapsamda finans merkezi olma yolunda ilerleyen Türkiye'nin finansal sistemin işleyişine ilişkin düzenleyici ve denetleyici ilke ve kuralların değişim ve gelişimine hızla cevap verebilecek bir yapıya ulaşması gerekmektedir (DPT, 2009).

Düzenleyici ve denetleyici çerçevenin geliştirilmesine yönelik İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında 4 temel öncelik belirlenmiştir (DPT, 2009):

- Finansal sektörün denetiminden sorumlu düzenleyici ve denetleyici otoriteler arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanması amacıyla BDDK'nın koordinasyonunda TMSF, Hazine Müsteşarlığı ve TCMB'nin görevlendirildiği sistematik risk komitesinin görev ve fonksiyonları güçlendirilecektir.
- Finansal sektörün denetimden sorumlu düzenleyici ve denetleyici otoritelerin kurumsal yapılanmasına ilişkin olarak AB müktesebatı ve uluslararası gelişmeler dikkate alınarak gerekli önlemler alınacaktır.
- Finans sektörüne ilişkin uluslararası standartların oluşumu yakından takip edilerek, düzenleyici ve denetleyici kurumların bu uluslararası standartlara uyum düzeyi periyodik olarak takip edilecektir.
- İMKB ve İAB gibi borsaların piyasa dinamiklerine hızla cevap verebilecek bir yapıya kavuşturulması amacıyla genel kamu idaresini ilgilendiren mevzuat kapsamından çıkarılarak esnek bir hukuki statüye kavuşturulması sağlanacaktır.

3.2.1.5. Fiziksel Altyapının İyileştirilmesi

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda belirlenen çeşitli öncelik ve

eylemlerden biri de fiziksel altyapının iyileştirilmesidir. İFM projesi kapsamında sadece belirli bir bölgeye yönelik çalışmalar yapılmayacaktır. İstanbul'un yaşam kalitesinin yükseltilmesi, güvenlik ve ulaşım imkânlarının artırılması, finansal kuruluşların altyapı ihtiyaçlarını karşılayacak fiziksel koşullar sağlanacaktır (DPT, 2009). Bu amaçla 5 adet çalışma grubu oluşturulmuştur (<http://ifm.ibb.gov.tr/>, 2016):

- Ulaşım, Bilgi İletişim Teknolojileri ve Enerji
- Konut, Ofis, Konaklama ve Kongre
- Eğitim, Sağlık
- Güvenlik
- Doğal Afetler

3.2.1.6. Teknolojik Altyapının Güçlendirilmesi

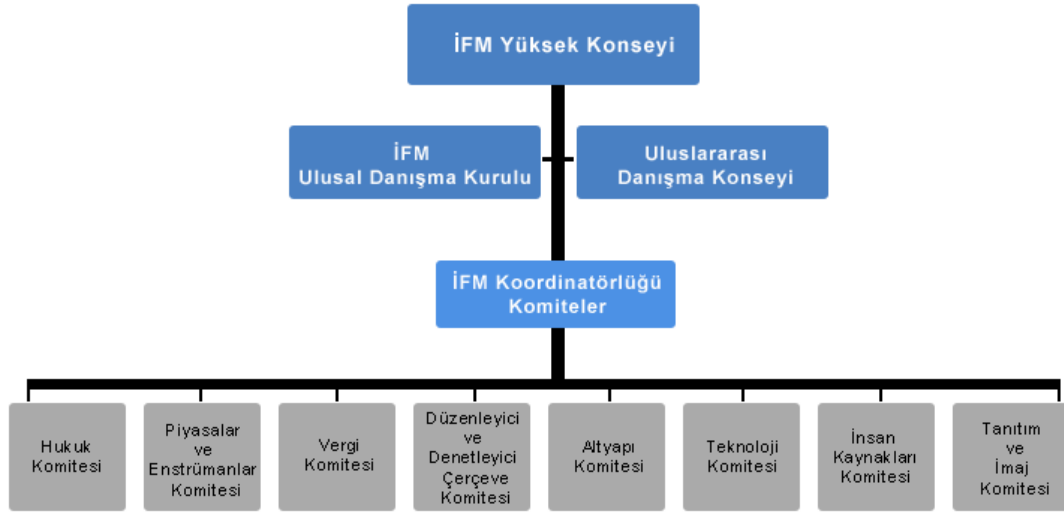
İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda belirlenen çeşitli öncelik ve eylemlerden biri de teknolojik altyapının güçlendirilmesidir. Teknolojik altyapının güçlendirilmesine yönelik olarak İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında 17. öncelik olarak aşağıdaki hususa yer verilmiştir (DPT, 2009):

- Teknoloji ve iletişim altyapısının güçlendirilmesi, elektronik haberleşmenin hızlı, güvenilir, kesintisiz ve düşük maliyetli sunulması sağlanacaktır. Bu amaçla, finans sektöründeki kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışacak güçlü bir teknolojik platform ve ülkemize uluslararası rekabet avantaj sağlayacak teknoparklar oluşturulacaktır.

3.2.1.7. İFM Organizasyon Yapısının Kurulması

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda belirlenen çeşitli öncelik ve eylemlerden biri de ülkemiz koşullarına uygun organizasyon yapısının kurulmasıdır. Bu kapsamda İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı

çerçevesinde belirlenen amaç, hedef ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile İFM projesinin sağlıklı bir şekilde hayata geçirilmesini sağlayacak bir organizasyon yapısı kurulacaktır (DPT, 2009).

Şekil 3.2. Organizasyon Şeması

Kaynak: (<http://ifm.ibb.gov.tr/Hakkinda/Sayfalar/Organizasyonsemasi.aspx#konsey-13.01.2017>).

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı dikkate alınarak, İFM projesinin başarı ile yürütülmesi, koordine edilmesi ve desteklenmesi amacıyla İFM Yüksek Konseyi (Yüksek Konsey), İFM Ulusal Danışma Kurulu (Ulusal Danışma Kurulu), İFM Koordinatörlüğü (Koordinatörlük), Çalışma Komiteleri, İFM Uluslararası Danışma Konseyi (Uluslararası Danışma Konseyi) kurulmuştur (Resmi Gazete, 2010).

- **İFM Yüksek Konseyi:** Konsey, Ekonomi Koordinasyon Kuruluna başkanlık eden Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısının başkanlığında, Devlet Planlama Teşkilatından sorumlu Devlet Bakanı, Hazine Müsteşarlığından sorumlu Devlet Bakanı, Adalet Bakanı, Maliye Bakanı, Ulaştırma Bakanı, İFM Koordinatörü ve Ulusal Danışma Kurulunun kendi üyeleri arasından seçeceği üst düzey bir temsilciden oluşmuştur. İFM Yüksek Konseyi, uluslararası finans merkezi hedefinin gerçekleştirilmesini sağlayacak kurum

ve kuruluşların faaliyetlerini yönlendirmek, hedefe ulaşılmasını kolaylaştıracak stratejiler oluşturmak, ortaya çıkması muhtemel sorunları çözüme kavuşturmak, İFM organizasyonunu oluşturan diğer konsey ve komitelerden gelen raporları değerlendirmek ve karara bağlamak, Koordinatörlük tarafından sunulan yıllık iş planlarının onaylamak ile görevlidir (Resmi Gazete, 2010).

- **İFM Ulusal Danışma Kurulu:** Devlet Planlama Teşkilatından sorumlu Devlet Bakanının başkanlığında (Resmi Gazete, 2010):

- Devlet Planlama Teşkilatı, Hazine, Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarları,
- İstanbul Valisi ve Büyükşehir Belediye Başkanı,
- TCMB, BDDK, SPK, İMKB, İstanbul Altın Borsası, Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Başkanları,
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Sanayi Odası, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Başkanları,
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası, İMKB Takas ve Saklama Bankası ve Merkezi Kayıt Kuruluşu Genel Müdürlerinden oluşur.

Ayrıca toplantı gündemine bağlı olarak ihtiyaç duyulması halinde kamu ve özel sektör kuruluş temsilcileri de toplantıya davet edilebilecektir. İFM Ulusal Danışma Kurulu, finans sektörü içerisinde faaliyet gösteren kuruluşlar arasında görüş birliğini sağlamak, İFM projesi mevzuatında yapılabilecek değişikliklerin İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planına uygunluğunu değerlendirmek, komite çalışmalarını takip

etmek, değerlendirmek ve komite çalışmaları neticesinde hazırlanan raporlar ile ilgili Yüksek Konseye görüş bildirmekle görevlidir (Resmi Gazete, 2010).

- **İFM Koordinatörlüğü:** İFM koordinatörlüğü Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı tarafından yürütülür. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığı tarafından birer müsteşar yardımcısı İFM Koordinatör Yardımcısı olarak görevlendirilecektir. İFM koordinatörlüğü, diğer kurumların çalışmalarının Strateji ve Eylem Planı ile eşgüdüm içerisinde yürütülmesinden sorumlu olacaktır (Resmi Gazete, 2010).
- **Çalışma Komiteleri:** İFM Koordinatörlüğü'ne bağlı olarak 8 çalışma komitesi oluşturulmuştur. Çalışma komitelerin çalışma alanları şunlardır (Resmi Gazete, 2010):
  - **Hukuk Komitesi:** Başkanlığı Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı tarafından yürütülen komitenin çalışma alanları; finansal işlemleri gerçekleştiren taraflar arasındaki uyuramazlıklarda arabuluculuk faaliyetlerinin yerine getirilmesi ve uyuramazlıkların uluslararası hukuk kurallarına ve Türk yargı sistemine uygun şekilde çözüme kavuşturulması
  - **Piyasalar ve Enstrümanlar Komitesi:** Başkanlığı SPK Başkan Yardımcısı tarafından yürütülen komitenin çalışma alanları; finansal ürün çeşitliliğinin artırılması, finansal piyasaların geliştirilmesi, finansal derinliğin ve likiditenin artırılması, piyasalarda işlem gören finansal ürün, hizmet ve uygulamalarının izlenmesi, finans sektöründe rekabet avantajı sağlayacak finansal ürün ve hizmetlerin belirlenerek gerek yerli gerekse yabancı piyasa aktörlerinin erişimine imkân sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi
  - **Vergi Komitesi:** Başkanlığı Maliye Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı tarafından yürütülen komitenin çalışma alanları; güncel mali piyasa vergi düzenlemelerinin takibi sağlanarak ülkemize uygunluğu

konusunda görüş oluşturulması, adil ve istikrarlı bir vergi sistemi oluşturulması, vergi mevzuatının anlaşılabilir ve kolay uygulanabilir hale getirilmesi, finansal işlem vergilerinin kaldırılması veya azaltılması, yabancı yatırımcıları çekmek amacıyla finansal piyasalara yönelik vergisel teşviklerin incelenmesi ve uygulamaya konulması

- **Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Komitesi:** Başkanlığı Hazine Müsteşarlığı Müsteşar Yardımcısı tarafından yürütülen komitenin çalışma alanları; uluslararası finansal piyasa düzenleme ve standartlarına uyumun sağlanarak ülkemizin finansal piyasalarının düzenleme ve denetim kalitesinin artırılması, düzenleyiciler arasındaki koordinasyonun artırılması ve düzenleyici arbitrajın önlenmesi
- **Altyapı Komitesi:** Başkanlığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri tarafından yürütülen komitenin çalışma alanları, yerli ve yabancı finansal kurumların konumlandığı bölgelerde başta altyapı hizmetleri olmak üzere, havayolları ve ulaşım imkânlarının sağlanması
- **Teknoloji Komitesi:** Başkanlığı Takasbank Genel Müdürü tarafından yürütülen komitenin çalışma alanları; bilgi teknolojilerine ilişkin uluslararası standartların ve yeniliklerin izlenerek ülkemize uygulanması, teknolojik altyapıdan kaynaklanan sorun ve eksikliklerin giderilerek çözüme kavuşturulması, teknolojik çözümlerin geliştirilmesinde finansal kurumlar ve piyasalar arasındaki işbirliğinin sağlanması, ülkemize uluslararası rekabette avantaj sağlayacak gelişmiş teknolojik altyapılar ve teknoparklar oluşturulması
- **İnsan Kaynakları Komitesi:** Başkanlığı DPT Müsteşar Yardımcısı tarafından yürütülen komitenin çalışma alanları; finans sektörünün mevcut çalışanlarının ve çalışacak insan kaynağının niteliğinin,

mesleki donanımının artırılmasına ve nitelikli işgücünün çekilmesine yönelik çalışmalar yapılması

- **Tanıtım ve İmaj Komitesi:** Başkanlığı Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Başkanı tarafından yürütülen komitenin çalışma alanları; İFM çalışmalarını kapsayacak hedef bölge ve piyasaların seçilmesi ve bu piyasaları bilgilendirme amacıyla temel sloganların, mesajların, tanıtım stratejilerinin oluşturulması, İFM çalışmalarının geniş yatırımcı kitlesine ulaşmasını sağlamak amacıyla yaygın kullanılan dillerde gerekli bilgi akışını sağlayacak internet sitesinin hazırlanması, ihtiyaç duyulursa İFM tanıtım çalışmaları için profesyonel bir kuruluş ile anlaşarak destek alınması
- **İFM Uluslararası Danışma Konseyi:** Finans sektörünün önde gelen yöneticilerinden seçilecek konsey en az 15 üyeden oluşacaktır. Danışma Konseyi, yılda bir kez Yüksek Konsey ile birlikte toplanacaktır. Danışma Konseyi üyeleri, İFM projesi hakkındaki görüş ve önerilerini ve diğer finans merkezlerindeki başarılı uygulamaları değerlendirecektir. Danışma Konseyi, toplantı sonrası yapılacak faaliyetleri içeren bir sonuç bildirgesi yayınlayacaktır (Resmi Gazete, 2010).

3.2.1.8. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda belirlenen çeşitli öncelik ve eylemlerden biri de finans alanında ülkenin sahip olduğu insan kaynağının geliştirilmesidir.

Ülkenin sahip olduğu insan kaynağının geliştirilmesine yönelik İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında 3 temel öncelik belirlenmiştir (DPT, 2009):

- Ülkemizde finans alanında görev yapacak insan kaynağının temin edilmesinde sayısal bir eksiklik çekilmeyecektir. Asıl eksiklik finans alanında

görev yapacak donanımlı insan kaynağı eksikliğidir. Bu nedenle finans alanında eğitim ve insan kaynağı politikaları belirlenmelidir. Finans alanındaki eğitim politikaları kapsamında; ilköğretim ve ortaöğretimde yabancı dil eğitiminin ve finansal okuryazarlığın artırılması için müfredatın geliştirilmesi, üniversitelerdeki mevcut finansal program içeriklerinin sektörel uyumlu hale getirilmesi, zayıf olan üniversite-sektör işbirliğinin güçlendirilmesi, finans alanında eğitim verecek eğitimci ve akademisyenlerin yetiştirilmesi gibi politikalar uygulanacaktır.

- Finans alanında uygulanan politikalar sonucu insan kaynağının verimliliği ve mesleki donanımı artırılabacaktır.
- İstanbul'un yaşam kalitesinin yükseltilmesi, yabancıların çalışma izni süreçlerinin hızlandırılması, finans sektöründe faaliyet gösterecek yerli ve yabancı kuruluşların çalışanlarına ait sosyal güvenlik primlerinde teşvikler verilmesi, İstanbul'un yüksek lisans ve doktora merkezi haline getirilmesi amaçlanarak nitelikli insan kaynağının İstanbul'a çekilmesi sağlanacaktır.

3.2.1.9. İFM Tanıtımının Yapılması ve İmajının Oluşturulması

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda belirlenen çeşitli öncelik ve eylemlerden biri de İFM projesi tanıtımının ve İstanbul'un imajının oluşturulmasına yöneliktir (DPT, 2009).

İFM projesinin tanıtımı için öncelikle finans merkezinin hedef kitlesi belirlenecek, ardından yurtiçi ve yurtdışındaki hedef kitlenin kamuoyu algısı profesyonel bir çalışmayla ortaya konulacaktır. Finans merkezinin hedef kitlesi ve kamuoyu algısı ortaya konulduktan sonra İstanbul'un finansal hizmet ve uygulamalarını kapsayan yabancı dillerde bilgilendirme sağlayan TV kanalları, internet sayfalarına verilen reklam gibi uygulamaları içeren tanıtım stratejileri oluşturulacaktır (DPT, 2009).

3.2.1.10. Strateji ve Eylem Planının Takip Edilmesi

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma yolunda belirlenen strateji ve eylem planının takip edilmesi önemli bir husustur. Bu amaçla İFM koordinatörlüğü altı aylık dönemler halinde çeşitli finansal göstergeleri dikkate alarak İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Eylem Planının gidişatı hakkında gerekli değerlendirmeleri kamuoyu ile paylaşacaktır (DPT, 2009).

İFM koordinatörlüğü tarafından takip edilmesi gereken bazı finansal göstergeler aşağıdaki gibi sıralanabilir (DPT, 2009):

- Finansal hizmetler sektörünün milli gelir içindeki payı
- Finans sektörünün işgücü büyüklüğü
- Toplam finansal varlıklar / milli gelir
- Uluslararası finansal kurum/kuruluş ve yatırımcı sayısı
- Türkiye'nin hedeflenen piyasalardan almış olduğu pazar payı

3.3. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi

Bu bölümde, İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma potansiyelinin değerlendirilmesinde İstanbul'un sahip olduğu güçlü ve zayıf yönler, fırsat ve tehditler değerlendirilecektir.

Bu kapsamda uygulanan SWOT (GZFT) analizi, incelenen konuyla ilgili güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesi ve dış dünyadan kaynaklanabilecek fırsat ve tehditlerin saptanmasında kullanılan bir tekniktir. SWOT (GZFT) analizi, iç ve dış faktörleri dikkate alarak, var olan güçlü yönlerin ve fırsatların ortaya çıkarılması, tehditlerin ve zayıf yönlerin ise etkisinin en aza indirilmesini sağlayacak plan ve stratejilerin geliştirilmesini amaçlamaktadır (İBB, 2009).

Gündoğdu ve Dizman (2013) tarafından İstanbul finans merkezi projesinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan SWOT analizi sonucu Tablo 3.2'deki gibidir:

Tablo 3.2. İstanbul Finans Merkezi Projesi SWOT Analizi (Gündoğdu ve Dizman)

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> • Stratejik Konum • Demografik Yapı • Finansal Sistemdeki Sıkı Regülasyonlar • Makroekonomik İstikrar • Yatırım Yapılabilir Ülke Notu 	<ul style="list-style-type: none"> • Cari Açık ve Düşük Tasarruf Oranı Gibi Temel Makro Sorunlar • Altyapı Yetersizliği • Kayıt Dışı Ekonomi • İş Yapma Zorluğu ve Hantal Bürokratik Yapı • Düşük Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık Oranı • Kalifiye Eleman Eksikliği • Sistemsiz Teşvik Sistemi • Karmaşık ve Adil Olmayan Vergi Mevzuatı • Uluslararası Standartlara Uygun Olmayan Hukuki Çerçeve • Finansal Piyasaların Sığılığı • Çarpık Kentleşme • Finans Merkezinin Tek Merkezli Fiziki Konumu • İmaj ve Tanıtım Sorunu
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • Yüksek İç Talep ve Canlı Piyasa Yapısı • Finansal Piyasaların Gelişme Potansiyeli • Cazip Yaşam Koşulları • Tarihi ve Kültürel Miras 	<ul style="list-style-type: none"> • Ülke Riski • Yüksek Rekabet Ortamı • Bölgesel Siyasi İstikrarsızlıklar • 1. Deprem Kuşağında Yer alınması • Makro Ekonomik İstikrarsızlık • Enerji Sorunu • Önlenemeyen Göç Sorunu

Kaynak: Gündoğdu, Aysel ve Arzu Seçil Dizman (2013), “İstanbul Finans Merkezi Projesinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi ve Dünya Finans Merkezleri ile Kıyaslanması”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 5(1): 11.

İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması ile ilgili çalışmalardan edinilen bilgiler ışığında uluslararası finans merkezlerinin sahip olması gereken faktörler kapsamında İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma potansiyelinin SWOT analizi Tablo 3.3'deki gibidir:

Tablo 3.3. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin SWOT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> • Genç ve Dinamik Nüfusa Sahip Demografik Yapı • Sürekli Gelişen Ekonomik İstikrar • Gelişen İş Yapma Kolaylığı • Avantajlı İş Yapma Maliyeti • Profesyonel Hizmetlere Erişilebilirlik • Sürekli Gelişen Altyapı 	<ul style="list-style-type: none"> • Finans Alanında Yetersiz Eğitim Sistemi • Finans Sektöründe İstihdam Edilecek Nitelikli İşgücü Eksikliği • Kayıt Dışı Ekonomi • Yetersiz Düzenleyici ve Hukuki Çerçeve • İmaj ve Markalaşma Sorunu
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • Finansal Hizmetler Sektörünün Büyüme Potansiyeli • Yüksek Gelir Yaratma Potansiyeli • Düşük Maliyetli ve Yüksek Yaşam Kalitesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Tam Manada Sağlanamayan Politik İstikrar • Yüksek Rekabet Ortamı • Makro Ekonomik İstikrarsızlık

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.4. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezleri İçerisindeki Yeri

İstanbul'un yıllara göre uluslararası finans merkezleri içerisindeki konumu son derece önemlidir. Bu kapsamda küresel finans merkezi indeksleri içerisinde dünya çapında kabul gören, 2007 yılından itibaren her yıl mart ve eylül aylarında yayınlanan Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'ne göre İstanbul'un yıllara göre konumu incelenecektir.

Tablo 3.4. Küresel Finans Merkezleri İndeks (GFCI) Sıralamasına Göre İstanbul'un Yeri (2009-2016)

Finans Merkezleri	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Londra	1	1	2	1	1	1	1	1
New York	2	2	1	2	2	2	2	2
Singapur	3	4	4	4	4	4	4	4
Hong-Kong	4	3	3	3	3	3	3	3
Tokyo	5	5	6	5	7	5	5	7
San Francisco	6	9	5	12	12	12	14	17
Boston	7	12	9	7	11	11	13	18
Chicago	8	11	12	14	8	7	7	8
Zürih	9	7	7	6	5	6	8	6
Washington	10	10	10	17	14	15	17	20
İstanbul	57	47	42	44	56	61	70	72

Kaynak: Z/Yen, GFCI 6-8-10-12-14-16-18-20 (<http://www.longfinance.net-12.05.2017>).

Tablo 3.5. Küresel Finans Merkezleri İndeks (GFCI) Puanına Göre İstanbul'un Yeri (2009-2016)

Finans Merkezleri	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Londra	795	796	777	794	782	774	772	790
New York	794	788	778	779	765	773	770	774
Singapur	752	750	746	751	725	735	728	719
Hong-Kong	748	755	756	759	733	770	760	729
Tokyo	734	725	718	720	684	695	697	674
San Francisco	720	712	719	697	678	683	654	634
Boston	719	709	705	714	680	684	655	634
Chicago	718	710	702	695	683	692	678	661
Zürih	716	715	717	718	691	686	669	676
Washington	715	711	704	689	672	677	649	630
İstanbul	620	653	655	633	601	590	496	442

Kaynak: Z/Yen, GFCI 6-8-10-12-14-16-18-20 (<http://www.longfinance.net-12.05.2017>).

Tablo 3.4 ve Tablo 3.5'de 2016 Küresel Finans Merkezleri Eylül İndeksi (GFCI)'ne göre sıralanan ilk 10 finans merkezi ve İstanbul'un yıllara göre gelişimi gösterilmiştir. İstanbul 2009 yılından itibaren Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'ne dâhil edilmiştir. Ayrıca İstanbul'un uluslararası finans merkezleri içerisindeki yerini incelemek için yılın ikinci yarısını kapsayan eylül indeks puanları kullanılmıştır. En son yayınlanan 2017 Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)

Mart ayını kapsadığı için 2016 Küresel Finans Merkezleri Eylül İndeksi (GFCI)'ne göre tablolar oluşturulmuştur.

2009-2016 yılları itibarıyla, Küresel Finans Merkezleri İndeksinde yer alan ilk 5 finans merkezinin konumu hemen hemen değişmemektedir. Londra, lider finans merkezi olma konumunu devam ettirmektedir. Genel itibarıyla ikinci sırada yer alan New York, yıllar içerisinde Londra ile olan farkı kapatmıştır. 2009 yılında New York ile Londra arasında 16 puan fark bulunurken, 2016 yılında bu fark 1 puana düşmüştür. 3. sırada genel itibarıyla Hong-Kong, 4. sırada Singapur ve 5. sırada ise bazı yıllar değişiklik olmakla birlikte genel itibarıyla Tokyo yer almaktadır.

Küresel Finans Merkezleri İndeksinin 2009 yılında yayınlanan GFCI 6 raporu ile İstanbul raporlarda yer almaya başlamıştır. İstanbul, 2009 yılında 72'nci sırada 442 puanla indeksteki yerini almıştır. Bu dönem ülke ekonomisinin 2000-2001 krizi sonrası 2008 küresel krizine kadar kesintisiz büyüdüğü, doğrudan ve portföy yatırımlarının ivme kazandığı bir ekonomik döneme rastlaması bakımından da önem arz etmektedir (Coşkun, 2011: 532).

Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'ne göre İstanbul'un yıllar itibarıyla sıralama ve puanları incelendiğinde giderek iyi sonuçlar aldığı görülmektedir. Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'ne göre İstanbul'un sıralama ve puanları değerlendirilirken indekse dâhil edilen finans merkezlerinin yıllara göre sayısındaki artış gözden kaçırılmamalıdır. 2007 yılında 46 finans merkezinin rekabet gücünü değerlendiren indeks 2017 itibarıyla 88 finans merkezini değerlendirmektedir.

İstanbul, küresel finans merkezleri indeksine göre 2009 yılında 442 puanla 72. sırada, 2010 yılında 496 puanla 70. sırada, 2011 yılında 590 puanla 61. sırada, 2012 yılında 601 puanla 56. sırada, 2013 yılında 633 puanla 44. sırada, 2014 yılında 655 puanla 42. sırada, 2015 yılında 653 puanla 47. sırada, 2016 yılında 620 puanla 57. sırada yer almaktadır. Ayrıca ikinci bölümde detaylı incelenen 2017 yılının ilk çeyreğini temsil eden 2017 Mart Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'ne göre 609 puanla 66. sırada yer almaktadır.

İstanbul'un küresel finans merkezleri indeksine göre durumu incelendiğinde son yıllarda gösterdiği düşüşün sebebi ülkenin içinde bulunduğu siyasi istikrarsızlık olarak ifade edilmektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan terörizm, darbe girişimi gibi siyasi belirsizlik yaratan olaylar finans sektörünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bilindiği üzere finans sektörü güven olgusuna dayanmaktadır. Siyasi belirsizlik ülke ekonomisine olan güvenin sarsılmasına yol açarak finans sektörünü etkilemektedir. İstanbul'un uluslararası finans merkezleri içerisinde daha üst sıralarda yer alması için öncelikle siyasi istikrarın tam manasıyla sağlanması gerekmektedir. Nitekim Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)'ne göre İstanbul'un önümüzdeki birkaç yıl içerisinde daha üst sıralarda yer alacağı öngörülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESEL FİNANS MERKEZLERİNİN PERFORMANSINI ETKİLEYEN MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN AMPİRİK ANALİZİ

4.1. Makroekonomik Değişkenlerin Finansal Sistem Üzerindeki Etkileri

Finansal sistem; belirli kişi ve kurumların, finansal piyasaların, finansal araçların ve organizasyonların, çeşitli fonksiyonları yerine getirmek amacıyla bir arada bulunduğu bir bütünü ifade etmektedir. Ekonomik performans üzerinde hayati bir önem taşıyan (Afşar, 2007: 188-189) finansal sistem, gelinen noktada giderek küresel bir boyut kazanmıştır. Bunun sonucunda finansal kurumlar küresel etkinliklerini belirli birkaç uluslararası ve bölgesel merkezde toplamışlardır (Uzunoğlu vd., 2000: 45). Finansal hizmet veren kurumların bazı ülkelerin ekonomik açıdan ön plana çıkan şehirlerinde bir araya gelmesi sonucu ise finans merkezleri ortaya çıkmıştır (Karagöl vd., 2017: 13).

Finansal liberalizasyon süreci finans merkezlerinin küreselleşmesine olumlu katkılar sağlamıştır. Küreselleşme sonucu yatırımcıların portföyleri zenginleşmiş, yurtiçindeki finans piyasalarına yabancı fon girişleri artmıştır. Dolayısıyla, fon transferlerinin merkezi olan finansal sistemler, ekonomik sistemlerin en önemli bileşeni olmuştur. Buna bağlı olarak finansal sistemin etkinliği makroekonomik başarıyı büyük ölçüde etkilemiştir (Akıncı vd., 2014: 1).

Bununla birlikte finansal sistemin işleyişi üzerinde makroekonomik değişkenlerin de etkisi bulunmaktadır. Makroekonomik faktörler finansal piyasalara yansırak ülkenin ekonomik performansını etkileyebilmektedir. Diğer taraftan makroekonomik faktörlerin finansal sistem üzerindeki etkisi finansal gelişmişliğe bağlıdır. Bu bağlamda finans merkezlerinin bulunduğu ekonomilerde finansal sistemin gelişmiş olduğunu, finansal sistemi etkileyen faktörlerin finans merkezlerinin performansını da etkileyeceğini söylemek mümkündür.

Literatürde finansal gelişmişliğin belirleyicileri hakkında çok sayıda uygulamalı çalışma yapılmış ve bu kapsamda makroekonomik faktörler analiz

edilmiştir (Akıncı vd., 2014: 3). Finansal piyasaları etkileyen temel makroekonomik faktörler arasında genellikle tasarruf oranları, portföy yatırımları, ulusal gelir, reel faizler, enflasyon oranı ve cari işlemler dengesine yer verilmiştir (Akıncı vd., 2014: 1).

Finansal piyasaları etkileyen temel makroekonomik faktörlerin başında tasarruf oranları gelmektedir. Çünkü bütün finansal sistemlerin ortak çabalarından bir tanesi; tasarrufların etkin bir şekilde ekonomiye yönlendirilmesini sağlamaktır. Tasarrufların yatırımlara aktarılması işlevi finansal sistem vasıtasıyla gerçekleşmektedir (Afşar, 2007: 188). Güçlü bir finansal sisteme sahip olan ülkelerde tasarruflar finansal kurumlar vasıtasıyla yatırımcılara aktarılır. Eğer ülke güçlü bir finansal sistemine sahip değilse yatırımlar tasarruf sahipleri tarafından üretken olmayan verimsiz alanlara aktarılabilir. Bu durum tasarrufların yatırım ve ekonomik büyüme üzerinde meydana getireceği pozitif etkiyi olumsuz yönde etkileyebilir. Dolayısıyla tasarrufların yatırım ve ekonomik büyüme üzerindeki pozitif etkisi finansal sistemin gelişmesine bağlıdır. Finansal sistemin gelişmesi ise finansal derinliğin sağlanması ile ilişkilidir. Çünkü finansal derinlik düzeyi arttıkça tasarruflar üretken alanlara aktarılarak yatırıma dayalı bir ekonomik büyüme ortaya çıkacaktır (Gökten vd., 2008: 117-129).

Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun bütün ülkeler için yatırımların artırılması merkezi bir konuma sahiptir. Yatırımların artırılması ise fon ihtiyacının karşılanmasına bağlıdır. Gelişmiş bir finansal sistem, bu ihtiyacın giderilmesinde önemli bir görev üstlenmektedir. Gelişmiş bir finansal sisteme sahip ülkeler fon maliyetlerinin düşüklüğü, aracılık faaliyetlerinin gelişmişliği, araç çeşitliliği ve dünya sermaye piyasalarına erişimin yüksek olması nedeniyle yatırımların cazibe merkezi haline gelmektedir. Bu özellikleri taşıyan bir finansal sisteme sahip ekonomilerde tasarrufların artması ve bu tasarrufların yatırım birimlerine ulaşarak ekonomik büyümeyi sağlaması kolaylaşmaktadır (Ergeç, 2004: 63).

Finansal piyasaları etkileyen makroekonomik faktörler içerisinde portföy yatırımları yatırım yapılan ülke açısından riskli kabul edilir. Portföy yatırımları reel faiz oranlarındaki artışa bağlı olarak artmaktadır. Portföy yatırımları, yatırım yapılan

ülkede meydana gelebilecek olumsuz bir gelişme sonucu ülkeyi hızlı bir şekilde terk etme özelliğine sahip oldukları için en riskli yatırım türüdür (Pazarlıoğlu ve Gülay, 2007: 219). Çünkü portföy yatırımlarında yatırımcılar açısından önemli olan sermayenin güvende olması ve yüksek getiri sağlamasıdır (Mucuk, 2011: 113).

Finansal piyasaları etkileyen makroekonomik faktörlerden biri olan ulusal gelir; yatırım, tüketim, kamu harcamaları ve net ihracatın toplamından oluşmaktadır. Gelişmiş finans sistemine sahip olan ülkelerde yapılan yatırımlar çarpan etkisi sonucu ulusal geliri artırmakta ve ülke ekonomisi büyümektedir (Afşar, 2007: 190).

Finansal piyasaları etkileyen makroekonomik faktörlerin bir diğeri ise reel faiz oranlarıdır. Reel faiz ile risk arasında aynı yönlü bir ilişki vardır. Bir ülkenin sahip olduğu finansal risk düzeyi arttıkça finansal yatırımcılar o ülkenin finansal varlıklarını tercih etmek için daha yüksek faiz talep edeceklerdir (Özatay, 2013: 16). Dolayısıyla reel faiz oranları hem portföy yatırımlarının ülkeye çekilmesi hem de iç piyasadaki yerli yatırımlar açısından son derece önemlidir. Bu nedenle reel faiz oranlarının yatırımları teşvik edecek makul seviyede tutulması gerekir (Akıncı vd., 2014: 13).

Finansal piyasaları etkileyen makroekonomik faktörlerden enflasyon parasal tasarruflar üzerinde azaltıcı etki yaratarak gelecekle ilgili kararların alınmasını önlemektedir (Akıncı vd., 2014: 13). Enflasyonun ileriye yönelik planlama ufkunu daraltması yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Özatay, 2013: 246). Bu durum yatırımcıların finansal varlıklardan ziyade reel varlıklara yönelmesine neden olmaktadır (Akıncı vd., 2014: 13). Çünkü enflasyonun olduğu bir ekonomide ekonomik birimler enflasyonun yarattığı belirsizlik nedeniyle yatırımların kârlılığı hakkında kesin bir bilgiye sahip olamamakta ve bunun sonucunda da finansal sektör olumsuz etkilenmektedir (Özatay, 2013: 246).

Finansal piyasaları etkileyen temel makroekonomik faktörlerin sonuncusu ise ülkenin cari işlemler dengesidir. Cari işlemler dengesinde meydana gelen değişimler ülke ekonomisinin gidişatı açısından öncü bir sinyal olarak değerlendirilmekte ve ekonomik birimlerin karar ve beklentileri üzerinde etkili olmaktadır (Erdoğan ve

Bozkurt, 2009: 137). Ülkelerin büyüme oranlarındaki artışa paralel olarak özellikle gelişmekte olan ülkelerde ithalat hacminin artması sonucu cari açık sorunu ortaya çıkmaktadır. Cari açık sorunu ülkenin yatırım riskinin artmasına neden olarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir (Yılmaz ve Akıncı, 2011: 363). Cari açığın finansmanında kısa vadeli sermaye girişlerinin kullanılması ise son derece risklidir. Çünkü kısa vadeli sermaye hareketleri risk ve belirsizliğe karşı son derece hassas olup oynak bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla cari açığın finansmanında uzun vadeli sermaye yatırımları tercih edilerek finans sektörü üzerindeki risk önlenmelidir (Erdoğan ve Bozkurt, 2009: 163).

Finans merkezleri genellikle ülkelerin iktisadi açıdan ön plana çıkan şehirlerinde ortaya çıkmaktadır (Karagöl vd., 2017: 13). Dolayısıyla makroekonomik faktörler açısından başarılı bir finans merkezi, sağladığı ekonomik istikrar sayesinde yatırımın ve yatırımcının cazibe merkezi haline gelmektedir.

4.2. Model ve Veriler

Bu çalışmada, makroekonomik büyüklüklerin finans merkezleri üzerindeki etkilerini araştırabilmek amacıyla panel veri yönteminden faydalanılmıştır. Panel veri analizine dayanan çalışmanın veri aralığı ise 2007-2015 dönemini kapsamaktadır.

Çalışmada finans merkezleri belirlenirken City of London'ın 2007 yılından bu yana Mart ve Eylül ayları olmak üzere periyodik olarak yayınlamaya başladığı dünyadaki finans merkezlerinin gelişimini izleyen en önemli çalışmalardan biri olan ‘‘Global Finans Merkezleri İndeksi (Global Financial Centres Index)’’ temel alınmıştır (Yılmaz, 2010: 149). Global Finans Merkezleri İndeksi baz alınarak oluşturulan 32 farklı ülkenin finans merkezlerinin seçili makroekonomik büyüklüklerinin finans merkezleri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Küresel finans merkezleri indeksinde finans merkezlerinin rekabet edebilmesi için iş ortamı, finansal sektör gelişimi, altyapı, beşeri sermaye ve itibari faktörler gerekli olan faktörleri oluşturmaktadır (ZYEN GFCI, 2016).

Bu faktörlere göre Eylül ayına ait ülkelerin aldıkları endeks puanları bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Moskova ve Athens finans merkezleri için veri yokluğundan dolayı sadece Mart ayı endeks puanı kullanılmıştır.

Araştırmada yer alan Finans Merkezleri, Tablo 4.1’de gösterilmektedir.

Tablo 4.1. Finans Merkezleri

Londra	Frankfurt	Varşova	Prag
Newyork	Beijing	Sao Paulo	Mumbai
Singapur	Paris	Milan	Budapeşte
Tokyo	Dublin	İstanbul	Helsinki
Zürih	Amsterdam	Bahreyn	Moskova
Sidney	Viyana	Johannesburg	Athens
Lüksemburg	Bangkok	Brüksel	Kopenhag
Seul	Stockholm	Lizbon	Madrid

Bağımsız değişkenlerin tamamı Dünya Bankası istatistiki veri tabanı olan Dünya Gelişmişlik Göstergeleri’nden (World Development Indicators) (WDI) elde edilmiştir. Bu çalışmada finansal piyasaları etkileyen en önemli makroekonomik faktörler olarak; tasarruf oranları, portföy yatırımları, doğrudan yabancı yatırımlar, ulusal gelir, enflasyon oranı, ticaret hacmi ve finansal piyasaların gelişmişlik düzeyini gösteren finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacmi ve özel sektöre verilen kredi oranları bağımsız değişkenler olarak kabul edilmiştir. Bağımsız değişkenler belirlenirken analiz sonuçlarından sağlıklı bir çıkarım yapılabilmesi için 2007-2015 yılları arası 32 ülkenin ulaşılması mümkün makro finansal büyüklükleri seçilmiştir.

Söz konusu makroekonomik faktörlerin hepsi birbiri ile bağlantılı olup finans merkezlerinin gelişimi üzerinde etkili olan faktörlerdir. 32 finans merkezinin 2007-2015 dönemine ait makro finansal büyüklüklerinin finans merkezleri üzerindeki etkilerini ölçebilmek için kullanılan değişkenler ile ilgili bilgiler Tablo 4.2’de gösterilmektedir.

Tablo 4.2. Modelde Kullanılan Değişkenler

Değişken	Açıklama	Dönem	Kaynak
GFCI	Global Finans Merkezleri İndeksi	2007-2015	Z/Yen
FDI	Doğrudan Yabancı Yatırımlar	2007-2015	Dünya Bankası WDI
DCF	Finansal Sektör Tarafından Sağlanan Yurtiçi Kredi Hacmi (% GSYİH)	2007-2015	Dünya Bankası WDI
DC	Özel Sektöre Verilen Kredi (% GSYİH)	2007-2015	Dünya Bankası WDI
INF	Enflasyon	2007-2015	Dünya Bankası WDI
S	Tasarruf	2007-2015	Dünya Bankası WDI
T	Ticaret Hacmi (% GSYİH)	2007-2015	Dünya Bankası WDI
PI	Portföy Yatırımları	2007-2015	Dünya Bankası WDI
GDP	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla	2007-2015	Dünya Bankası WDI

Çalışmamızda oluşturulan model şu şekildedir;

$$\ln gfc_{it} = \alpha_{0i} + \beta_{1i} \ln fdi_{it} + \beta_{2i} \ln dcf_{it} + \beta_{3i} \ln dc_{it} + \beta_{4i} \ln mf_{it} + \beta_{5i} \ln s_{it} + \beta_{6i} \ln t_{it} + \beta_{7i} \ln pi_{it} + \beta_{8i} \ln gdp_{it} + \varepsilon_{it}$$

Modelde $i = 1, \dots, 32$ ve $t = 2007, \dots, 2015$ alt indisleri sırası ile kesitleri ve zamanı göstermektedir. ε ise hata terimini ifade etmektedir. Modelin tahmini yapılırken öncelikle, değişkenlerin zaman serisi özelliklerini ortaya koymak için birim kök testi yapılacaktır. Ardından eş-bütünleşme parametrelerini ortaya koymak için panel eş-bütünleşme testleri yapılacak, son olarak da değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönem ilişkilerini açıklamak için panel nedensellik testleri uygulanacaktır (Şahbaz vd., 2014: 31).

4.3. Ampirik Bulgular

Çalışmada ilk olarak sahte regresyon sorunu ile karşılaşmamak için serilerin birim kök içerip içermedikleri test edilmiştir. Serilerin durağanlığını ölçmek için

Levin, Lin, Chu (LLC), Breitung, Im, Pesaran, Shin (IPS), Maddala ve Wu (ADF Fisher ve PP Fisher) birim kök testleri kullanılarak serilerin durağanlığı sınanmıştır.

Yapılan birim kök testleri sonucunda; doğrudan yabancı yatırımlar (FDI), tasarruf oranı (S), ticaret hacmi (T) ve gayri safi yurtiçi hâsıla (GDP) verilerinin düzeyde durağan olduğu; fakat diğer değişkenlerin seviye değerlerinin birim kök taşıdığı görülmüştür. Serilerin birinci farklarının alınması suretiyle yapılan birim kök testleri ise tüm değişkenlerin birinci farklarının durağan olduğunu göstermiştir.

Tablo 4.3. Birim Kök Test Sonuçları

		LLC	Breitung t stat	IPS	ADF Fisher	PP Fisher
Level/Trend-Intercept	GFCI	-13.422	-14.454	-1.045	80.23	93.33
	FDI	-22.13	2.062	-6.136	161.50	190.36
	DCF	-5.704	3.593	0.714	58.86	186.59
	DC	-11.510	1.572	-0.324	80.514	184.19
	INF	-15.612	0.176	-0.685	88.049	147.26
	S	-29.464	1.641	-3.964	161.31	140.02
	T	-33.886	0.321	-4.262	196.57	113.17
	PI	-19.314	1.197	-0.846	100.18	138.83
	GDP	-37.465	-3.044	-5.014	195.29	230.464
First Differences/Trend-Intercept	GFCI	-9.496	1.102	-2.163	90.48	179.49
	FDI	-19.812	1.471	-1.009	93.95	235.20
	DCF	-27.832	-0.003	-2.166	114.91	267.21
	DC	-23.670	-2.790	-3.844	158.45	197.77
	INF	-49.752	-1.583	-7.964	225.64	256.73
	S	-23.825	1.322	-1.922	101.01	161.93
	T	-78.374	-0.580	-10.502	233.08	151.57
	PI	-14.599	-0.655	-0.7924	86.30	220.80
	GDP	-65.585	-4.790	-9.922	287.62	217.28

Birim kök testi sonucunda oluşturulan denklem, her bir değişkene ait katsayılar ve anlamlılık sonuçları Tablo 4.4'te verilmektedir. Bu tabloya göre finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacminin gayrisafı yurtiçi hâsılaya oranı (DCF), özel sektöre verilen kredi oranı (DC), enflasyon oranı (INF), tasarruf

oranı (S), ticaret hacmi (T) ve portföy yatırımları (PI) finans merkezinin performansı üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkilere sahiptir. Finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacminin gayrisafi yurtiçi hâsılaya oranı (DCF) değişkeninin finans merkezinin performansı üzerindeki etkisi istatistiki olarak ancak % 10 anlamlılık seviyesinde geçerli iken, enflasyon oranı (INF), tasarruf oranı (S) ve ticaret hacmi (T) değişkenleri % 5, özel sektöre verilen kredi oranı (DC) ve portföy yatırımları (PI) değişkenleri ise % 1 seviyesinde anlamlıdır.

Katsayılar iktisadi açıdan incelendiğinde, finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacminin gayrisafi yurtiçi hâsılaya oranı (DCF), özel sektöre verilen kredi oranı (DC), tasarruf oranı (S) ve ticaret hacmi (T) değişkenlerinin finans merkezi performansını pozitif etkilediği; enflasyon oranı (INF) ve portföy yatırımları (PI) değişkenlerinin ise finans merkezlerinin performansını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Katsayıların büyüklükleri incelendiğinde ise tasarruf oranı (S) değişkeninin performansa en büyük olumlu katkı yaptığı görülmektedir. Enflasyon oranı (INF) değişkeninin performans üzerindeki olumsuz etkisi oldukça büyüktür. Zira enflasyon değişkeninin finans merkezi performansını -4,1 puan etkilediği görülmektedir.

Yapılan analizde doğrudan yabancı yatırımları ile portföy yatırımları değişkenlerinin işaretlerinin negatif çıkması her ne kadar istatistiki açıdan anlamlı olsa da iktisadi olarak anlamlı değildir. Çünkü ekonomi yönetimlerinde doğrudan yabancı yatırımlar ile portföy yatırımlarının ülke ekonomilerinin gelişmesine katkı sağlamakla birlikte finans merkezlerinin performansını da artırıcı bir etki oluşturacağı öngörülmektedir.

Tablo 4.4. Panel OLS Sonuçları

Değişken	Katsayı	Prob
FDI	-0.203	0.4277
DCF	0.233	0.0898
DC	0.534	0.0059
INF	-4.083	0.0260
S	1.545	0.0142
T	0.156	0.0205
PI	-0.0001	0.0002
GDP	1.959	0.1966
C	467.9	0.000

Durağan olmayan değişkenlerin birinci farklarında durağan hale gelmesi halinde, uzun dönem ilişkisinin araştırılması için eş-bütünleşme testleri yapılmalıdır (Şahbaz, 2014: 5). Bu amaçla ikinci aşamada panel eş-bütünleşme testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.5’de verilmektedir. Tabloya göre hem sabitli hem de sabitli ve trendli modelde eş-bütünleşme testleri, eş-bütünleşmenin varlığına dair kanıtlar elde etmektedir. Bu sonuçlar ışığında dinamik OLS ve FMOLS analizlerini değişkenler üzerinde uygulamak uygun görülmektedir.

Tablo 4.5. Panel Eş-Bütünleşme Test Sonuçları

	Constant	Constant –Trend
Panel -tests	Panel ν -Statistic	3.0448
		(0.9752)
	Panel ρ -Statistic	5.6030
		(1.000)
	Panel PP-Statistic	-5.3827
	(0.0000)	
	Panel ADF-Statistic	-2.9453
		(0.1293)
Group-tests	Group ρ -Statistic	6.9833
		(1.000)
	Group PP-Statistic (non-parametric)	-13.5847
		(0.000)
	Group ADF-Statistic (non-parametric)	-1.5013
		(0.0666)
Kao (1999) Cointegration Tests		-3.4088
		(0.0003)

Tablo 4.6. Panel Eş-Bütünleşme Test Sonuçları

	Panel Fully Modified OLS		Panel Dynamic OLS	
	Constant	Constant and Trend	Constant	Constant and Trend
FDI	-0.061 (0.787)	-1.149 (0.029)	-0.014 (0.901)	-0.025 (0.652)
DCF	1.504 (0.001)	1.345 (0.000)	1.354 (0.000)	0.154 (0.338)
DC	-0.309 (0.537)	0.662 (0.068)	0.131 (0.728)	0.283 (0.392)
INF	-13.321 (0.000)	20.939 (0.000)	-9.479 (0.000)	0.523 (0.708)
S	2.295 (0.278)	8.829 (0.000)	-0.776 (0.654)	-2.341 (0.012)
T	1.976 (0.000)	0.527 (0.000)	1.794 (0.000)	0.228 (0.367)
PI	-0.002 (0.553)	-0.027 (0.001)	-0.001 (0.458)	-0.001 (0.219)
GDP	-3.724 (0.023)	-4.125 (0.153)	-0.537 (0.730)	1.118 (0.108)

Panel DOLS ve Panel FMOLS sonuçları Tablo 4.6’da sunulmaktadır. Her iki testten elde edilen sonuçlar genellendiğinde göstermektedir ki, finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacmi (DCF), ticaret hacmi (T) ve enflasyon oranı (INF) değişkenleri finans merkezlerinin performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu değişkenlerden enflasyon değişkeni (INF) performansı olumsuz etkilerken ticaret hacmi (T) ve finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacminin gayrisafı yurtiçi hâsılaya oranı (DCF) değişkenleri performansı pozitif etkilemektedir.

Tablo 4.7. Panel Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Değişkenler	F-istatistiği	Prob.
FDI GFCI'nin nedenseli değildir	0.99655	0.3709
GFCI FDI'nin nedenseli değildir	0.69980	0.4978
DCF GFCI'nin nedenseli değildir	0.21571	0.8061
GFCI DCF'nin nedenseli değildir	0.09990	0.9050
DC GFCI'nin nedenseli değildir	0.14298	0.8669
GFCI DC'nin nedenseli değildir	0.69596	0.4997
INF GFCI'nin nedenseli değildir	0.02334	0.9769
GFCI INF'nin nedenseli değildir	2.77637	0.0645
S GFCI'nin nedenseli değildir	2.60173	0.0765
GFCI S'nin nedenseli değildir	2.51494	0.0833
T GFCI'nin nedenseli değildir	0.04332	0.9576
GFCI T'nin nedenseli değildir	0.37019	0.6911
PI GFCI'nin nedenseli değildir	0.62055	0.5386
GFCI PI'un nedenseli değildir	0.10133	0.9037
GDP GFCI'nin nedenseli değildir	13.3905	0.0000
GFCI GDP'nin nedenseli değildir	4.80961	0.0091

Son olarak uygulanan panel Granger nedensellik test sonuçları Tablo 4.7'de verilmektedir. Buna göre enflasyon (INF) ile finans merkezi performansı (GFCI) arasında tek yönlü bir nedensellik bulunmakta olup, nedenselliğin yönü finans merkezinin performansından enflasyona doğrudur. Çünkü finans merkezlerinin performansının artması, toplam talebi artırarak enflasyona yol açabilmektedir. Bilindiği üzere enflasyonun olduğu bir ekonomide ekonomik birimler enflasyonun yarattığı belirsizlik nedeniyle yatırım kararlarını ertelemekte ve bunun sonucunda da finansal sektör olumsuz etkilenmektedir (Özatay, 2013: 246). Bu nedenle finans merkezlerinin bulunduğu ekonomilerde enflasyon oranının makul düzeylerde tutulması gerekmektedir.

Finans merkezlerinin performansı (GFCI) ile tasarruflar (S) arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmaktadır. Bu finans merkezinin ülke için tasarruflar üzerinde de etkili olduğu, ülke içi yapılan tasarrufların da finans merkezinin oluşmasında etkili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Finans merkezlerinin performansı üzerinde en büyük olumlu katkı tasarruf oranlarına aittir. Nitekim finans merkezleri açısından tasarrufların artırılması fonların artması anlamına gelmektedir.

Fonların artması ise finans merkezlerinin işlem hacmini arttırarak bu merkezlerin performansını olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca yapılan analizler sonucu tasarruf düzeylerinin artması finansal sektör tarafından sağlanan kredi hacminin artmasına imkân vermektedir. Bu kapsamda finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacminin GSYİH'ya oranı (DCF) ve özel sektöre verilen kredi oranı (DC) faktörlerinde sağlanan iyileşme finans merkezlerinin performansına pozitif yansımaktadır.

Son olarak gayrisafi yurtiçi hâsıla değişkeni (GDP) ile finans merkezlerinin performansı (GFCI) arasında çift yönlü bir ilişki olduğu sonucu çıkmıştır. Şimdiye kadar yapılan testlerden farklı olarak gayrisafi yurtiçi hâsıla ile anlamlı ilişkisinin ortaya çıkması finans merkezlerinin ekonomi üzerinde olumlu etki yaptığı, tersi durumda da ekonomi geliştikçe finans merkezi indeksinin yükseldiği varsayımını desteklemektedir.

Yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma potansiyeli açısından yorumlanırsa; İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma yolunda performansını artırabilmesi için ülke tasarruflarının ve buna bağlı olarak milli gelirin yükseltilmesi, etkin alanlarda kullanılabilir kredi hacminin artırılması, ülkenin doğrudan ve portföy yatırımlarının merkezi haline gelmesi, ticaret hacminin artırılması ve enflasyonun makul bir düzeyde tutulması gerekmektedir.

SONUÇ

Ekonomi tarihi boyunca dünyada birçok bölge ve şehir uluslararası ticaretin merkezi olmasına rağmen finans merkezlerinin doğuşu sanayi devrimi sonrasında dayanmaktadır. Sözcük anlamı itibarıyla finans merkezi; uluslararası düzeyde faaliyet gösteren banka ve borsaların yer aldığı ticaret veya iş merkezlerini bünyesinde bulunduran şehirlerdir. Söz konusu şehirlerde birçok finansal hizmet ve ürün bir arada bulunmakta ve bu ürünlerin ticaretini yapan kurumların bir araya geldiği görülmektedir.

Küreselleşmenin yoğun olarak yaşanmaya başlaması ile birlikte uluslararası ticaretin gelişmesi ve buna bağlı olarak uluslararası finansal faaliyetlerin her geçen gün artması ile birlikte uluslararası finans merkezleri arasındaki rekabette artmıştır. Uluslararası finans merkezleri arasındaki rekabetin boyutlarını belirleyen faktörler üç gruba ayrılmaktadır; ayırt edici temel faktörler, rekabet için göreceli faktörler ve fark yaratan faktörler. Finans merkezlerinin rekabet için ayırt edici temel faktörleri politik istikrar, coğrafi konum, yasal ortam, merkez bankasının bağımsızlığı, mali ortam gibi unsurlardan oluşmaktadır. Rekabet için göreceli faktörler ise finans merkezinin sahip olduğu nitelikli işgücü, altyapısı, gelir yaratma potansiyeli, profesyonel hizmetlere erişimi, iş yapma maliyeti ve kolaylığı, ürüne göre düzenleme ve vergilendirme unsurlarından oluşmaktadır. Bir finans merkezinin fark yaratan faktörleri ise imajı ve sunduğu yaşam kalitesi unsurlarından oluşmaktadır. Bir finans merkezinin başarısı söz konusu faktörlerde sağlayabileceği iyileşme durumuna göre değişiklik göstermektedir.

Uluslararası finans merkezlerin rekabet edebilirliği ve başarı durumu hazırlanan indekslerle kamuoyuna duyurulmaktadır. Bu konuda yayınlanan en önemli indeksler; Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI), Küresel Finans Merkezleri Gelişim İndeksi (IFCD), Küresel Güç Şehir İndeksi (GPCI), Küresel Şehirler İndeksi (GCI), Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (GAWC)'dir.

Deloitte Danışmanlık tarafından bir şehrin uluslararası finans merkezi olabilirliğinin değerlendirilmesini sağlayan faktörleri kapsayan çalışmaya göre uluslararası finans merkezlerinin sahip olması gereken faktörler; nitelikli işgücü, finansal derinlik, imaj, yasal çevre, politik ve ekonomik istikrar, düzenleyici çerçeve, iş yapma kolaylığı, mali ortam, yaşam tarzı, altyapı, iş yapma maliyeti, profesyonel hizmetlere erişilebilirlik olarak belirlenmiştir (TBB-Deloitte, 2009: 64).

İstanbul'un küresel finans merkezi olmasına yönelik atılan adımlardan en önemlisi, 2009 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan ve Yüksek Planlama Kurulu Kararıyla onaylanan "İstanbul Finans Projesi" dir. Söz konusu proje kapsamında; İstanbul, öncelikle bölgesel, nihai olarak da uluslararası finans merkezi olması hedefi belirlenmiştir. İstanbul'un özellikle sahip olduğu işgücü potansiyeli küresel finans merkezi olması yönünde önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ancak söz konusu bu avantajın beklenen katkıyı sağlayabilmesi için finans sektöründe istihdam edilecek işgücünün eğitim politikaları ile desteklenerek donanımının artırılması gerekmektedir. Ayrıca; imaj, yasal çevre, politik ve ekonomik istikrar, mali ortam, düzenleyici çerçeve, altyapı ve iş yapma kolaylığı gibi faktörlerin geliştirilmesi için yapılacak çalışmalar ile yaşam tarzı ve iş yapma maliyeti açısından sahip olunan avantajların değerlendirilmesi İstanbul'un küresel finans merkezi olabilmesi açısından önemli katkılar sağlayacaktır. Bütün bu gelişmelerin yanı sıra ülkede sağlanacak ekonomik ve politik istikrar son derece önemlidir. Çünkü bir şehrin uluslararası finans merkezi olma yolundaki en önemli unsur ülke genelinde ekonomik ve politik istikrarın sağlanmasıdır. Türkiye'de ekonomik istikrar sürekli olarak gelişmekle birlikte özellikle 2016 yılında yaşanan darbe girişimi Küresel Finans Merkezleri İndeksine göre İstanbul'un indeks değerinin düşmesine neden olmuştur.

Küresel finans merkezlerinin performansını etkileyen makroekonomik faktörlerin ampirik analizinde, finansal çevrelerde en çok kabul gören ve periyodik olarak yayınlanan Global Finans Merkezleri İndeksi baz alınarak oluşturulan 32 farklı ülkenin finans merkezlerinin seçili makroekonomik büyüklüklerinin finans merkezleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ampirik çalışma kapsamında panel

birim kök, panel eş bütünleşme ve nedensellik analizleri gibi ekonometrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada indeks puanları bağımlı değişken olarak kabul edilirken, tasarruf oranları, portföy yatırımları, doğrudan yabancı yatırımlar, ulusal gelir, enflasyon oranı, ticaret hacmi, finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacmi ve özel sektöre verilen kredi oranları bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir. Yapılan analizler sonucu elde edilen bulgulara göre finans merkezlerinin performansı üzerinde tasarruf oranı (S), finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi kredi hacminin GSYİH'ya oranı (DCF), özel sektöre verilen kredi oranı (DC) ve ticaret hacmi (T) pozitif etki oluştururken, enflasyon oranı (INF) ve portföy yatırımları (PI) finans merkezleri üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Portföy yatırımlarının negatif etki oluşturması istatistiki açıdan anlamlı olsa da iktisadi açıdan anlamsızdır.

KAYNAKÇA

- A.T. KEARNEY.** (2010). **Global Cities 2010**, https://www.atkearney.com/documents/10192/178350/urban_elite-gci_2010.pdf/30bebf01-9591-46ef-8d06-a44b4e5ab364, (15.09.2016).
- A.T. KEARNEY.** (2016). **Global Cities 2016**, <https://www.atkearney.com/documents/10192/8178456/Global+Cities+2016.pdf/8139cd44-c760-4a93-ad7d-11c5d347451a>, (15.09.2016).
- AFŞAR, Aslı** (2007). “**Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki**, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 36, 188-198.
- AKINCI, Gönül Yüce, Merter Akıncı ve Ömer Yılmaz** (2014). “**Finansal Gelişmişliğin Makroekonomik Belirleyicileri: Türkiye İçin Bir Var Modeli**”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 6 (1): 1-15.
- AKYOL, Hikmet ve Nuri Baltacı** (2015). “**Uluslararası Bir Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Değerlendirilmesi**”, Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 6 (12): 353-387.
- APAK, Sudi ve Görkem Elverici** (2008). “**İstanbul’un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirilmesi**”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 38, 9-20.
- BDDK.** (2015). **2015 Faaliyet Raporu**, BDDK.
- BDDK.** (2016). **Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri**, BDDK.
- BOZLAĞAN, Recep** (2014). **Küresel Şehirler ve İstanbul**, İstanbul Ticaret Üniversitesi, “Kültür ve İstanbul” Rektörlük Dersi, <http://ww4.ticaret.edu.tr/rektorlukdersi/download/39/>, (20.04.2017).
- BTK.** (2017). **Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü Üç Aylık Pazar Verileri Raporu**, Ankara: BTK.
- COŞKUN, Yener** (2011). **Ekonomi, Politika ve Düzenlemenin Gücü İstanbul’u Finans Merkezi Yapabilir mi?**, Mülkiyeliler Birliği, 2, 525-576.
- ÇAKIR, Alpaslan** (2010). “**Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanının Engellenmesi: Banka Riskleri ve Uyum Programının Oluşturulması**”, Bankacılar Dergisi, 21 (74): 69-73.
- ÇELİK, Orkun, Kadir Caner Doğan ve Bülent Doğru** (2012). **İstanbul Uluslararası Bir Finans Merkezi Olma Potansiyelini Arttırıyor mu?**, 16. Finans Sempozyumu, Erzurum; Atatürk Üniversitesi.
- ÇEVİK, Fatih** (2009). **Uluslararası Finans Merkezleri, Ülke Ekonomilerine Etkileri ve İstanbul’un Potansiyeli**, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- DPT.** (2009). **İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı**, Ankara: DPT.

ELMAS, Bekir, Yavuz Türkan ve Emre Yakut (2013). “**Uluslararası Finans Merkezi Olma Yolunda İstanbul**”, Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (5): 7-28.

ERDOĞAN, Seyfettin ve Hilal Bozkurt (2009).“**Türkiye’de Cari Açığın Belirleyicileri: MGARCH Modelleri İle Bir İnceleme**”, Maliye Finans Yazıları, 23 (84): 135-172.

ERGEÇ, Etem Hakan (2004). “**Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi ve Türkiye Örneği: 1988-2001**”, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (2): 51-66.

ESER, Kezban Akyol (2012). **Finansal Serbestleşme Sürecinde Artan Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri: Türkiye Ekonomisine Etkileri, Riskler ve Politika Araçları**, Ankara; Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Bakanlığı.

EVLİMOĞLU, Umut ve Aslı Yenipazarlı (2015). “**Dünyada Yaşanan Son Ekonomik Krizlerin Ortak Paydası; Yayılma Etkisi ve Belirleyicileri Üzerine Bir Değerlendirme**”, Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi, 6 (10): 91-112.

GAWC, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/>, (25.04.2017).

GÖKTEN, Soner, Pınar Okan, Emine Öner ve Nevzat Aypek (2008). “**Tasarruf ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkide Finansal Sistemin Rolü-Kırgızistan Örneği**”, Sosyal Ekonomi, 7 (7): 117-132.

GÜNAL, Mehmet(2006). **Para Banka ve Finansal Sistem, Ankara: Yeni Dönem Yayınlarından Aktaran Zeynep Karaçor, (2012), Ekonomi Politikası ve Türkiye**, 1. Baskı, Konya; Çizgi Kitabevi.

GÜNDOĞDU, Aysel ve Arzu Seçil Dizman (2013). “**İstanbul Finans Merkezi Projesinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi ve Dünya Finans Merkezleri ile Kıyaslanması**”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 5 (11): 11.

<http://finansteknopark.com.tr/>, (23.03.2017).

<http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim>, (13.01.2017).

<http://www.bbc.com>, (07.12.2016).

<http://www.dhmi.gov.tr>, (23.03.2017).

<http://www.ibb.gov.tr>, (07.12.2016).

İBB. (2009). “**1,100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu**”, http://www.planlama.org/new/images/stories/Dokuman/istanbul_cdp/1-2_aciklamalar_bolgesel_aras_bulgulari_.pdf, (13.01.2017).

KALKINMA BAKANLIĞI. (2013). “**Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)**”, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf>, (07.12.2016).

KALKINMA BAKANLIĞI. (2015). “**İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planı (2015-2018)**”, http://odop.kalkinma.gov.tr/dokumanlar/4Istanbul_Uluslararası_Finans_Merkezi_Programi.pdf, (12.01.2017).

- KALKINMA BAKANLIĞI.** (2014). “**Onuncu Kalkınma Planı Finansal Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu (2014-2018)**”, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zet%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/250/Finansal%20Hizmetler%20%20C3%96zet%20%20C4%B0htisas%20Komisyonu%20Raporu.pdf> , (07.12.2016).
- KALKINMA BAKANLIĞI.** (2017). “**Orta Vadeli Program (2017-2019)**”, [http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/OrtaVadeliProgramlar/Attachments/13/Orta%20Vadeli%20Program%20\(2017-2019\).pdf](http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/OrtaVadeliProgramlar/Attachments/13/Orta%20Vadeli%20Program%20(2017-2019).pdf) , (08.04.2017).
- KARAÇOR,** Zeynep (2012). **Ekonomi Politikası ve Türkiye**, 1. Baskı, Konya; Çizgi Kitabevi.
- KARAGÖL,** Erdal Tanas (2013). **AK Parti Dönemi Türkiye Ekonomisi**, I. Baskı, İstanbul: Seta Yayınları.
- KARAGÖL,** Erdal Tanas ve Ülkü İstiklal Mihçioğur (2012). “**Kredi Derecelendirme Kuruluşları: Alternatif Arayışlar**”, Seta Rapor, 7, 4-35.
- KARAGÖL,** Erdal Tanas, Yunus Emre Koç ve Mehmet Kızılkaya (2017). **İstanbul’un Finans Merkezi Olma Arayışı**, I.Baskı, İstanbul: Seta Yayınları.
- KAVANOZ,** Suna Ersavaş (2013). “**Küresel Finans Merkezleri: Ofis Maliyetleri Açısından İstanbul-Londra Karşılaştırması**”, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 103-110.
- KAYRAL,** İhsan Erdem (2011). **Uluslararası Belirli Ticaret Merkezlerinin Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KILIÇARSLAN,** Abdullah (2014). **Türk Finans Sistemi ve İstanbul Finans Merkezinin Türk Finans Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri**, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, Konya.
- MUCUK,** Mehmet (2011). **Makro İktisat**, 1. Baskı, Konya: Dizgi Ofset.
- OECD.** (2008). **Territorial Reviews İstanbul**, Fransa: OECD Yayınları.
- ORUÇ,** Semiye ve Ahmet Turgut(2014).“**Finansal Derinleşme, Ekonomik Büyüme ve Türk Finans Sistemi (1990-2010)**”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dr. Mehmet Yıldız Özel Sayısı, 109-118.
- ÖZATAY,** Fatih (2013). **Parasal İktisat Kuram ve Politika**, 3. Baskı, Ankara: Efil Yayınevi.
- ÖZTANGUT,** Nevzat (2007). “**Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Karşılaştırmalı Konumu**”, Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi, Swisotel, İstanbul.
- ÖZTÜRK,** Nazım (2017). **Para Banka Kredi**, 4. Baskı, Bursa; Ekin Yayınevi.
- ÖZTÜRK,** Nurettin, Salih Barışık ve Havva Kılıç Darıcı (2010).” **Gelişmekte Olan Piyasalarda Finansal Derinleşme ve Büyüme İlişkisi: Panel Veri analizi**”, 6 (12): 95-119.

PAZARLIOĞLU, M. Vedat ve Emrah Gülay (2007). “Net Portföy Yatırımları ile Reel Faiz Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği-1992: I-2005: IV”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (2): 201-221.

PWC&ULI. (2017). Emerging Trends in Real Estate, <https://www.pwc.com/us/en/asset-management/real-estate/assets/pwc-emerging-trends-in-real-estate--2017.pdf> , (17.05.2017).

RESMİ GAZETE. (2010). “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması” (27568), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100501-5.htm>, (13.01.2017).

SÖNMEZ, Mine (2014). İstanbul’un Diğer Finans Merkezleri ile Karşılaştırması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ŞAHBAZ, Ahmet (2014). “Sabit Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Nedensellik Analizi, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 7 (1): 1-12.

ŞAHBAZ, Ahmet, Hüseyin Ağır ve Rüstem Yanar (2014). “Seçilmiş Asya Ülkeleri İçin İhracata Dayalı Büyüme Modeli: Panel Eş Bütünleşme ve Nedensellik Analizi, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 12 (22): 24-46.

ŞAHİN, İlhan (2014). “Finansal Sistemin Karaparanın Aklanması ve Terörizmin Finansmanı Girişimleri ile İlgili Karşılaştırdığı Riskler ve Türkiye’nin Bu Alandaki Uluslararası Uyumunun Analizi”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 64, 163-186.

ŞİMŞEK, M. Şerif (2009). İşletme Bilimlerine Giriş, 16. Baskı, Konya: Gazi Kitabevi.

TAŞDEMİR, İnci (2008). Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Yapılanması ve Kümelenmesi, İstanbul: İTO Yayınları.

TAX FOUNDATION. (2016). International Tax Competitiveness Index 2016, <https://files.taxfoundation.org/20170112205157/TF-ITCI-2017.pdf>, (10.04.2017).

TBB-DELOİTTE. (2009). İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, İstanbul: Deloitte Yayınları.

TBB-DELOİTTE. (2007). İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, İstanbul: Deloitte Yayınları.

TCMB, <http://www.tcmb.gov.tr>, (01.09.2016).

THE HERİTAGE FOUNDATION. (2017). 2017 Index of Economic Freedom, http://www.heritage.org/index/pdf/2017/book/index_2017.pdf, (22.03.2017).

THE MORİ MEMORIAL FOUNDATION, Institute for Urban Strategles (2016). Global Power City Index, http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2016_en.pdf, (15.09.2016).

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. (2016). Corruption Perceptions Index 2016, http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016 , (10.04.2017).

- TSPAKB.** (2007). **Global Finans Merkezleri ve İstanbul**, 32, İstanbul: TSPAKB.
- TSPAKB.** (2011). **Macaristan Sermaye Piyasası, Offshore Finans Merkezleri**, Sermaye Piyasasında Gündem, 104, 1-20.
- TSPB.** (2015). **Türkiye Sermaye Piyasası 2015**, TSPB.
- TSPB.** (2017). **Türkiye Sermaye Piyasaları**, TSPB.
- UZUNOĞLU**, Sadi, Kerem Alkin, Can Fuat Gürlesel ve Uğur Civelek (2000). **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi: İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları.
- ÜSTÜN**, Oktay (2008). “**Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlarla Toplu Bakış**”, Bankacılar Dergisi, 65, 19-36.
- WORLD BANK GROUP.** (2017), **Doing Business 2017**, <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf> , (22.03.2017).
- WORLD ECONOMIC FORUM.** (2016). **The Global Competitiveness Report 2016-2017**, http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf , (19.04.2017).
- WORLD ECONOMIC FORUM.** (2015). **The Travel & Tourism Competitiveness Report 2015**, http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf , (19.04.2017).
- XINHUA DOW JONES.** (2010). **İnternational Financial Development Index**, <https://www.pdfFiller.com/37774919--Xinhua-Dow-Jones-International-Financial-Centers-Development-Index->, (20.04.2017).
- XINHUA DOW JONES.** (2013). **İnternational Financial Development Index**, <http://www.sh.xinhuanet.com/shstatics/zhuanti2014/zsbj/en.pdf>, (20.4.2017).
- XINHUA DOW JONES.** (2014). **İnternational Financial Development Index**, http://www.sh.xinhuanet.com/shstatics/images2013/IFCD2013_En.pdf , (20.4.2017).
- YETİZ, FİLİZ** (2008). **Finansal Sistemin Yapısı, Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi**, Türk Finans Sistemi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- YILMAZ**, Hüseyin (2010). “**İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezleri ile Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma**”, 10. Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- YILMAZ**, Ömer ve Merter Akıncı (2011). “**İktisadi Büyüme ile Cari İşlemler Bilançosu Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği**”, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(2): 363-377.
- Z/YEN CITY OF LONDON.** (2005). **The Competitive Position of London As A Global Financial Centre**, <http://www.zyen.com/publications/public-reports.html>, (20.08.2016).

Z/YEN. (2016). **Global Financial Centers Index 20** ,
http://www.zyen.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=34, (14.10.2016).

Z/YEN. (2017). **Global Financial Centers Index 21** ,
http://www.zyen.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=34, (20.4.2017).

Z/YEN. (2007). **Global Financial Centers Index I**,
http://www.zyen.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=34, (11.10.2016).

ÖZGEÇMİŞ

Gülşah Şen 1989'da İstanbul'da doğdu. İlkokulu Tevfik Yaramanoğlu İlköğretim okulunda, ortaokulu İnönü Orta Öğretim okulunda okudu. Liseyi Karatay Lisesi'nde tamamladı. 2008 yılında Selçuk Üniversitesi İktisat bölümünde başladığı lisans öğrenimini 2013 yılında başarılı bir şekilde tamamladı. Necmettin Erbakan Üniversitesi İktisat Ana Bilim Dalında tezli yüksek lisans öğrenimine 2014 yılında başladı.

